

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Minna Siikilä

”Did J.K. Rowling rip of Tolkien?”

Taru Sormusten Herrasta -trilogian ja Harry Potterin yhtäläisyydet
lukijoiden verkkokeskusteluissa, narratologisesti ja intertekstuaalisesti

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2012

SISÄLLYS

KUVIOT	3
TAULUKOT	3
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	11
1.2.1 Lukijoiden verkkokeskusteluista	13
1.2.2 Taru Sormusten Herrasta	14
1.2.3 Harry Potter	16
1.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kulku	17
2 FANTASIAKIRJALLISUUDESTA	20
2.1 Fantasiakirjallisuuden funktiosta	20
2.2 Fantasian anglosaksisen määritelmän ja romaanisen määritelmän erot	21
3 NARRATOLOGIA JA INTERTEKSTUAALISUUS	26
3.1 Narratologia	26
3.1.1 Näkökulmia hahmon käsitteeseen	26
3.1.2 Hahmon määrittelykategoriat	28
3.2 Intertekstuaalisuus	32
3.2.1 Plagiointi	34
3.2.2 Myyttitutkimus	36
3.2.3 Kirjailijoiden omat kommentit heidän käyttämistään lähteistä	38
3.2.4 Tolkienin ja Rowlingin yhtäläisyyksistä	40
4 VERKKOKESKUSTELUJEN JA KIRJOJEN ANALYYSI	43
4.1 Verkkokeskustelujen aineistolähtöinen sisällönanalyysi	43

4.1.1 Tutkittujen keskusteluketjujen esittely	45
4.1.2 Keskusteluketjujen analyysin tulokset	47
4.2 Kirjojen narratologinen ja intertekstuaalinen analyysi	50
4.2.1 Ihmeelliset olennot	53
4.2.1.1 Sankarit: Frodo ja Harry	54
4.2.1.2 Viholliset: Sauron ja Voldemort	57
4.2.1.3 Salaperäiset sankarit: Aragorn ja Sirius Musta	60
4.2.1.4 Luisevat olennot: Klonkku ja kotitontut	62
4.2.1.5 Metsänvartijat: Tom Bombadil ja Hagrid	65
4.2.1.6 Ylimaallisen kauniit olennot: Haltiat, Veelat ja Fleur	68
4.2.1.7 Naissoturit: Éowyn & Ginny	71
4.2.2 Taikaesineet	72
4.2.2.1 Pahat esineet: Sormus ja hirnyrkit	73
4.2.2.2 Näkymättömyys: Sormus ja näkymättömyysviitta	78
4.2.2.3 Suoja pahaa vastaan: Mithril-paita ja Harryn äidin rakkaus	79
4.2.2.4 Taikapeilit: Galadrielin peili, Ajatuseula ja Iseeviot-peili	81
4.2.2.5 Varoitus vaarasta: Piikki ja salama-arpi	83
4.2.2.6 Taikavalot: Eärendilin valo ja pimeytin	86
4.2.3 Kuolleet	88
4.2.3.1 Viittahahmot: Sormusaaveet ja ankeuttajat	88
4.2.3.2 Uhka veden alta: Kalmansoiden kuolleet ja manaliukset	90
4.2.4 Myyttiset eläimet	92
4.2.4.1 Jättiläishämähäkit: Lukitari ja Hämäkäk	92
4.2.4.2 Lentävät ratsut: Kotkat ja hevoskotkat	94
4.2.5 Erikoiset paikat ja asiat	97
4.2.5.1 Väkivaltaiset puut: Vanha Halava-ukko ja Tällipaju	97
4.2.5.2 Vaaralliset metsät: Vanha metsä ja Kielletty metsä	99
4.3 Yhteenveto kirjojen narratologisesta ja intertekstuaalisesta analyysistä	101
4.4 Verkkokeskustelujen ja kirjallisuustieteellisen tutkimuksen välinen dialogi	108
5 LOPPUPOHDINNAT	111

LÄHTEET	119
LIITTEET	130
Liite 1. Synopsikset tutkituista kirjoista	130
Liite 2. Taru Sormusten Herrasta: Tutkimusaineistona käytetyt kirjat	136
Liite 3. Harry Potter: Tutkimusaineistona käytetyt kirjat	137
Liite 4. Lista Taru Sormusten Herrasta -elokuvista	138
Liite 5. Lista Harry Potter -elokuvista	138
Liite 6. Analyysin ulkopuolelle jääneet yhtäläisyydet	139
KUVIOT	
Kuvio 1. Yhteenvedo vertailuparien narratologisesta analyysistä	102
Kuvio 2. Tolkienin mahdollisia vaikutteita	105
Kuvio 3. Rowlingin mahdollisia vaikutteita	106
Kuvio 4. Kirjailijoiden yhteisiä vaikutteita	107
TAULUKOT	
Taulukko 1. Tutkitut kirjat ja niiden lyhenteet	11
Taulukko 2. Tutkimuksen rakenne	17
Taulukko 3. Keskustelijoiden mielipidejakauma	47
Taulukko 4. Frodon ja Harryn narratologinen vertailu	55
Taulukko 5. Sauronin ja Voldemortin narratologinen vertailu	58
Taulukko 6. Aragornin ja Sirius Mustan narratologinen vertailu	61
Taulukko 7. Klonkun ja kotitonttujen narratologinen vertailu	63
Taulukko 8. Tom Bombadilin ja Hagridin narratologinen vertailu	66
Taulukko 9. Haltioiden, Veelojen ja Fleurin narratologinen vertailu	69
Taulukko 10. Éowynin ja Ginnyn narratologinen vertailu	71
Taulukko 11. Sormuksen ja hirnyrkkien narratologinen vertailu	74
Taulukko 12. Sormuksen ja näkymättömyysviitan narratologinen vertailu	78
Taulukko 13. Mithril-paidan ja Harryn äidin rakkauden narratologinen vertailu	80
Taulukko 14. Galadrielin peilin, Ajatuseulan ja Iseeviot-peilin narratologien vertailu	82
Taulukko 15. Piikin ja salama-arven narratologinen vertailu	84

Taulukko 16. Eärendilin valon ja pimeyttimen narratologinen vertailu	86
Taulukko 17. Sormusaaveiden ja ankeuttajien narratologinen vertailu	89
Taulukko 18. Kalmansoiden kuolleiden ja manaliuksien narratologinen vertailu	91
Taulukko 19. Lukitarin ja Hämäkäkin narratologinen vertailu	93
Taulukko 20. Kotkien ja hevoskotkien narratologinen vertailu	95
Taulukko 21. Vanhan Halava-ukon ja Tällipaju narratologinen vertailu	98
Taulukko 22. Vanhan metsän ja Kielletyn metsän narratologinen vertailu	100

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Minna Siikilä

Pro gradu -tutkielma:

”Did J.K. Rowling rip of Tolkien?”

Taru Sormusten Herrasta -trilogian ja Harry Potterin yhtäläisyydet lukijoiden verkkokeskusteluissa, narratologisesti ja intertekstuaalisesti

Tutkinto:

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Viestintätieteet

Valmistumisvuosi:

2012

Työn ohjaaja:

Anita Nuopponen

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksen kohteena olivat fantasiakirjallisuuden tunnetuimpiin teossarjoihin kuuluvat J.R.R. Tolkienin Taru Sormusten Herrasta -trilogia ja J.K. Rowlingin Harry Potter -kirjasarja. Osa lukijoista on löytänyt kirjasarjojen väliltä mielestään liikaa yhteneväisyyksiä ja alkanut verkkokeskusteluissa syyttää Rowlingia Tolkienin ideoiden varastamisesta. Toiset taas ovat todenneet, että kumpikin kirjailija on löytänyt innostusta esimerkiksi vanhoista myyteistä. Tässä tutkielmassa tätä kiistaa ratkottiin kirjallisuudentutkimuksen työkalujen avulla.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten ja miksi Tolkienin ja Rowlingin kirjasarjat muistuttavat toisiaan, ja saavatko lukijoiden näkemykset tästä asiasta varmistuksen, kun kysymystä tarkastellaan kirjallisuudentutkimuksen keinoin. Tutkimuskysymyksiä alustettiin kolmesta verkkokeskusteluketjusta tehdyllä aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa keskustelijoiden näkemykset kartoitettiin. Kysymykseen ”Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat?” vastattiin narratologisella erittelyllä ja kysymykseen ”Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat?” intertekstuaalisella tutkimuksella. Fantasian juuret kirjallisuudenlajina ovat vankasti myyteissä ja taruissa. Niinpä selitystä yhtäläisyyksille lähdettiin hakemaan erityisesti myyttitutkimuksen kautta. Tässä vaiheessa tutkimusta sivuttiin myös kysymystä siitä, mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön. Kokoava loppukysymys oli seuraava: ”Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tehdystä kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?” Tähän vastattiin asettamalla lukijoiden näkemykset dialogiin kirjallisuustieteellisen tutkimuksen tulosten kanssa. Tulokseksi saatiin, että verkkokeskustelijoiden näkemykset olivat perusteltuja puolin ja toisin. Rowlingin ja Tolkienin teokset muistuttivat merkittävässä määrin toisiaan, joten lukijoiden omista huomioista johdetut spekuloinnit ovat ymmärrettäviä. Yhtäläisyyksien syyksi katsottiin toisaalta monessa tapauksessa mahdollisten Tolkien-vaikutteiden ohella myös teosten yhteinen myyttipohja, kuten esimerkiksi brittiläinen ja irlantilainen tarusto. Rowling on vienyt Tolkienin perinnettä eteenpäin humoristisella otteella lisäten mukaan esimerkiksi sisäoppilaitos- ja salapoliisitarinoiden elementtejä.

AVAINSANAT: fantasiakirjallisuus, Taru Sormusten Herrasta, Harry Potter, verkkokeskustelut, narratologia, intertekstuaalisuus, myytit

1 JOHDANTO

Missä määrin J.K. Rowling on ottanut ideoita J.R.R. Tolkienin klassikoksi muodostuneesta Taru Sormusten Herrasta -trilogiasta? Tämä on kysymys, joka mietityttää monia muun muassa siksi, että nykyään kaikenlainen riippuvuus aikaisemmasta kirjallisuudesta nähdään huonona asiana. Toisilta lainaaminen kyseenalaistaa kirjailijan luovuuden. (Saariluoma 1998: 7–8.) Harry Potter ja Taru Sormusten Herrasta ovat fantasiakirjallisuuden tunnetuimpia teossarjoja. Kumpaakin kirjasarjaa on myyty satoja miljoonia kappaleita (Shippey 2007: 5; Tammi 2008). Ei siis ole ihme, että niistä keskustellaan paljon ja vertailuja niiden välillä tehdään.

Osa lukijoista on löytänyt kirjasarjojen väliltä mielestään liikaa yhteneväisyyksiä ja alkanut syyttää Rowlingia Tolkienin ideoiden varastamisesta ja plagioinnista. Tunteet saattavat käydä keskusteluissa välillä hyvinkin kuumina. Toiset lukijat ovat puolestaan todenneet, että kyseessä ovat vain fantasiakirjallisuuteen kuuluvat konventiot, ja kumpikin kirjailija on löytänyt innostusta esimerkiksi vanhoista myyteistä. (ks. esimerkiksi The Baheyeldin Dynasty 2011a.) Tämä on loogista, koska moderni fantasia ottaa vaikutteensa muinaisista myyteistä, keskiaikaisista sankaritaruista ja saduista (Dickerson & O'Hara 2006: 16). Lisäksi niin Tolkien (2009/1951: 183), kuin Rowlingin (Fry 2005) on kertonut käyttäneensä myyttejä kirjojensa innoituksena.

Tutkijapiireissä on todettu, että Tolkienia pitää tutkia lisää intertekstuaalisten yhteyksien ja myyttien käyttämisen osalta (Shippey 2007: iii). Tolkienin ja Rowlingin yhteyksiä on sivuttu lukijoiden internetkeskustelujen lisäksi niin tieteellisesti kuin populaaristikin monissa eri paikoissa (ks. esimerkiksi Amy H. Sturgis 2004; Beahm 2006: 8–9; Granger 2009: xii), mutta järjestelmällistä tutkimusta en ole aiheesta löytänyt. Tässä tutkielmassa pyrin ratkomaan lukijoiden internetissä käymää kiistaa kirjallisuudentutkimuksen avulla. Kysymys koskettaa monia verkkokeskusteluissa asiasta väitteleviä lukijoita ja on kiinnostava myös kirjallisuudentutkimuksen kannalta, koska useat tutkijatkin ovat sitä sivunneet.

1.1 Tavoite

Tavoitteenani on selvittää, miten ja miksi Tolkienin ja Rowlingin kirjasarja muistuttavat toisiaan, ja saavatko lukijoiden näkemykset tästä asiasta varmistuksen, kun asiaa tarkastellaan kirjallisuudentutkimuksen keinoin. Tutkimus pohjautuu internetissä virinneeseen kiivaaseen keskusteluun siitä, miten ja miksi Rowlingin kirjat muistuttavat Tolkienin kirjoja. Keskusteluissa Rowlingia syytettiin ajoittain Tolkienin ideoiden varastamisesta ja välillä taas todettiin, että Rowling ja Tolkien ovat vain käyttäneet kirjojensa pohjalla samoja myyttejä (ks. esimerkiksi The Baheyeldin Dynasty 2011a). Lähdän tutkimuksessani etsimään selvyyttä näihin väittämiin sekä aiemman ongelmaa sivuavan tutkimuksen avulla että toisaalta kirjallisuudentutkimuksen menetelmin.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä mieltä lukijat ovat kirjojen välisistä vastaavuuksista?

2. Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat?

Kysymykseen kaksi liittyvät tarkentavat kysymykset ovat seuraavat:

a. Miten vahvoja yhtäläisyydet kaiken kaikkiaan ovat?

b. Miten ne painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat?

3. Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat?

Kysymykseen kolme liittyvät tarkentavat kysymykset ovat seuraavat:

a. Onko Rowling lukenut Tolkienia?

b. Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkieniakin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut?

c. Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön?

4. Kokoava loppukysymys: Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemstäni kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?

Kysymykseen yksi vastaan kartoittamalla lukijoiden näkemykset aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Huomioin lukijoiden näkemykset, koska, kuten Eagleton (1996: 64–65) toteaa, lukijalla on kirjallisuudentutkimuksessa nykyään tärkeä rooli ja kirjallisuus on olemassa vain lukijan kautta: ”Literary texts do not exist on bookshelves: they are processes of signification materialized only in the practice of reading.”.

Lukijoiden mielipiteiden kartoitus luo pohjaa kirjojen kirjallisuustieteelliselle analyysille ja sen tulokset asetetaan lopuksi dialogiin kirjallisuustieteellisen analyysin tulosten kanssa. Tutkimuksen sisäisen koherenssin vuoksi kirjallisuustieteelliset tutkimusmenetelmät valittiin niin, että ne sopivat yhteen paitsi kirjallisuustieteellisten tutkimustavoitteideni, myös verkkokeskusteluissa esiintyneiden lähestymistapojen kanssa. Tämä oli luonnollinen ratkaisu myös, koska lukijoiden keskustelut ja kirjallisuustieteellinen tutkimukseni käsittelivät samaa aihetta.

Valituissa viestiketjuissa (The Baheyeldin Dynasty 2011a, Gaia Online 2011a & Facebook 2011) lukijoiden keskustelu pohjautui pitkälti *komparativismiin*. Komparativismissa muun muassa haetaan samanlaisuuksia ja eroja kirjojen väliltä ja mietitään niiden keskeisiä vaikutussuhteita (Hosiaislouma 2003: 1006). Komparativismi näkyi keskusteluissa luetteloina muun muassa toisiaan vastaavista hahmoista ja esineistä sekä pohdintoina siitä, miten Tolkien on vaikuttanut Rowlingiin. Luetteloiden takana olevaan kysymykseen yksityiskohtaisten vastaavuuksien olemassaolosta reagoidaan tekemällä vastaavanhenkisiä vertailuja narratologisesti. Pohdinnot Tolkienin ja Rowlingin vaikutussuhteesta taas huomioidaan intertekstuaalisella tutkimuksella.

Lisäksi lukijoiden keskusteluissa (emt.) oli hyvin vahvasti havaittavissa *rekonstruoivaa luentaa*. Tällaisessa lähestymistavassa kirjan kuvaama maailma suhteutetaan muista lähteistä tulleisiin tietoihin, kuten kirjan historialliseen taustaan. (Hosiaislouma 2003: 535.) Niinpä toiseksi kirjallisuustieteelliseksi tutkimusmenetelmäksi valittiin jo edellä mainittu intertekstuaalinen tutkimus, jossa kartoitetaan muun muassa kirjojen lähteisiin perehtynyttä aiempaa tutkimusta ja muinaisien myyttien vaikutusta kirjoihin. Mitä tulee lukijoiden mäkemyksen ja kirjallisuudentutkimuksen yhtymäkohtiin yleisemmällä tasolla, voidaan todeta, että myös tutkijoista esimerkiksi Sheltrow (2009: 53) ja Granger (2009: xxi) ovat huomanneet lukijoiden tapaan Rowlingin yhteyden Tolkieniin. Granger (2009: xxi) esimerkiksi on todennut, että Tolkienin vaikutus Rowlingiin on täysin ilmeinen ja suora.

Kysymys kaksi on osa tehtävää kirjallisuustieteellistä tutkimusta, ja pohjautuu 19:ään tutkittavista kirjoista poimitun niin kutsutun *vertailuparin* analyysiin. Esimerkiksi

kirjasarjojen sankarit, Harry ja Frodo, muodostavat vertailuparin. Tässä tutkielmassa käytän vertailuparieni analysoimiseen Rimmon-Kenanin (1983) antamaa teoreettista kehikkoa hieman mukailen.

Kysymys kolme etsii syitä kirjasarjojen välisiin vastaavuuksiin, ja tämä osa tutkimuksesta on intertekstuaalista. Looginen lähtökohta tälle tarkastelulle on ensimmäinen tarkentava kysymys eli kysymys siitä, onko Rowling lukenut Tolkienia vai ei. Mikäli Rowling on lukenut Tolkienia, on perusteltua myös olettaa, että Tolkien on voinut vaikuttaa hänen omiin kirjoihinsa, kuten monet lukijat uskovat. Tämä tarkentava kysymys pohjautuu komparativismiin, jossa etsitään kausaalista yhteyttä kahden teoksen välille (Nikolajeva 1996: 154).

Toinen syventävä kysymys taas suuntaa huomion enemmänkin Tolkienin ja Rowlingin kirjojen ulkopuolelle ja etsii mahdollisia esikuvia ja vaikutteita monista eri suunnista, kuten myyteistä ja muusta kirjallisuudesta. Tarkoitus on siis selvittää, voisivatko Tolkienin ja Rowlingin väliset yhteneväisyydet johtua jostain muusta kuin siitä, että Rowling on ottanut vaikutteensa Tolkienilta. Näin tehdään, koska moderni fantasia ottaa vaikutteensa muinaisista myyteistä, keskiaikaisista sankaritaruista ja saduista (Dickerson & O'Hara 2006: 16). Lisäksi niin Tolkien (2009/1951: 183), kuin Rowlingkin (Fry 2005) on kertonut käyttäneensä myyttejä kirjojensa innoituksena.

Kolmas syventävä kysymys on kädenojennus Nikolajevan (1996: 154) suosimaa intertekstuaalista tutkimustapaa kohti, jossa eri teoksia ei tarkastella pelkästään samanlaisuuksien kautta, vaan ne nähdään dialogissa keskenään. Ollaan siis kiinnostuneita siitä, mitä uutta kukin kirjailija on tuonut aikaisempien kirjailijoiden käyttämiin kaavoihin ja miksi (emt. 154). Tämä näkökulma voidaan nähdä vastakohtana näkemykselle, joka mukaan kaikenlainen riippuvuus aikaisemmasta kirjallisuudesta nähdään huonona asiana ja toisilta lainaaminen kyseenalaistaa kirjailijan luovuuden (Saariluoma 1998: 7–8).

Kokoava loppukysymys, eli kysymys numero neljä, vetää yhteen lukijoiden verkkokeskusteluissa esittämät näkemykset ja kirjallisuustieteellisen tutkimukseni

tulokset. Siinä siis katsotaan, saavatko lukijoiden näkemykset varmistuksen, kun heidän väitteitään tarkastellaan kirjallisuustieteellisin keinoin. Näin kaksi erilaista tapaa tarkastella kirjallisuutta kohtaavat: tavallisen lukijan näkemykset ja kirjallisuudentutkimus. Kaiken kaikkiaan tutkimukseni etenee siis seuraavasti: ensin kartoitan lukijoiden näkemykset, sitten tutkin kirjasarjat itse ja lopuksi arvioin, kuinka tutkimukseni tulokset korreloivat lukijoiden näkemysten kanssa.

1.2 Aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu seitsemänosaisesta Harry Potter -kirjasarjasta ja Taru Sormusten Herrasta -trilogiasta sekä kolmesta aiheeseen liittyvästä internetin keskusteluketjusta. Keskusteluketjut sisälsivät yhteensä 243 viestiä, joista 133 huomioitiin analyysissä.

Taulukko 1. Tutkitut kirjat ja niiden lyhenteet

Kirjan koko nimi	Lyhenne tekstissä
Harry Potter ja Viisasten kivi	HP1
Harry Potter ja Salaisuuksien kammio	HP2
Harry Potter ja Azkabanin vanki	HP3
Harry Potter ja Liekehtivä pikari	HP4
Harry Potter ja Feeniksin kilta	HP5
Harry Potter ja Puoliverinen prinssi	HP6
Harry Potter ja Kuoleman varjelukset	HP7
Koko seitsemänosainen Harry Potter -sarja	HP
Taru Sormusten Herrasta/Sormuksen ritarit	TSH1
Taru Sormusten Herrasta/Kaksi Tornia	TSH2
Taru Sormusten Herrasta/Kuninkaan paluu	TSH3
Koko kolmiosainen Taru Sormusten Herrasta -sarja	TSH

Päädyin ottamaan tarkasteltavakseni sekä koko Harry Potter -sarjan että koko Taru Sormusten Herrasta -trilogian, koska jokaisesta kirjasta löytyy sellaisia yhteisiä elementtejä, joista keskustellaan internetin keskustelupalstoilla. Lisäksi tutkin narratologisen analyysini yhteydessä myös juoneen liittyviä seikkoja, minkä vuoksi molempien tarinoiden tutkiminen kokonaisuudessaan on suotavaa. Juoni kiinnostaa minua siksi että se kertoo oleellisia asioita tutkimustani vertailupareista, kuten kirjojen sankareista, Frodosta ja Harrysta. Taru Sormusten Herrasta -trilogian synopsis ja Harry Potter -kirjojen synopsis löytyvät liitteestä 1. Taulukossa 1 luettelen tutkimani kirjat ja kerron niiden lyhenteet, joita käytän tässä tutkielmassa. Tutkimusaineistona käytettyjen Taru Sormusten Herrasta -kirjojen lähdeviitteet ja biografiset tiedot löytyvät liitteestä 2. Vastaavasti tutkimusaineistona käytettyjen Harry Potter -kirjojen lähdeviitteet ovat liitteessä 3.

Keskustelupalstoista tutkin The Baheyeldin Dynastyn (2011a) keskusteluketjun *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?*, Gaia Onlinen (2011a) keskusteluketjun nimeltä *JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien* ja Facebookin (2011) keskusteluketjun nimeltä *Did J.K. Rowling rip off Tolkien?*. Keskusteluketjuihin oli lähetetty yhteensä 243 viestiä, joista tutkimuskysymykseni kannalta relevantteja ja käyttökelpoisia oli 133 kappaletta. Tutkimusaineistoni koostui siis 133:tä viestistä.

Tämä tutkimus perustuu suomennoksiin, ei alkuperäiskielellä julkaistuihin teoksiin, joita kirjallisuudentutkimuksessa on usein tapana käyttää. Perustelen tätä sillä, että tutkimuskysymykseni luonteen kannalta ei ole kovinkaan oleellista, millä kielellä teokset luetaan, sillä tarkastelen hahmoja kokonaisuuksina, en niinkään nimien tai muiden kielisidonnaisten tekijöiden pohjalta. Pitkässä romaanissa esimerkiksi hahmon teot, luonne ja suhde ympäristöön ovat lopulta samanlaisia kielestä huolimatta. Tarkastelemistani keskusteluista käy selvästi ilmi, että ihmiset ympäri maailman, kielimuureista huolimatta, ovat tehneet pitkälti samat havainnot esimerkiksi Tolkienin sormusaaveiden ja Rowlingin ankeuttajien samankaltaisuudesta, Frodosta ja Harrysta sekä jättiläishämähäkeistä. Yllämainittujen asioiden ohella luotan suomentajien työn laatuun. HP-kirjojen suomentaja, Jaana Kapari-Jatta, on saanut käännöstöistään useita palkintoja. Muun muassa vuonna 2000 hän sai Kansainvälisen nuortenkirjaneuvoston

(IBBY:n) kunniakirjan Harry Potter ja Viisasten kivi -kirjan käännöksestään. (Kapari-Jatta 2008: takakansi.) Jeffrey'n (2004: 69–70) mukaan Tolkien puolestaan kirjoitti TSH:n kääntäjille yksityiskohtaiset ohjeet. Nimet hän jaotteli kahteen kategoriaan; nimiin, joita ei saanut kääntää, ja nimiin, jotka sai kääntää ohjeita noudattaen. Käännettävät nimet piti kääntää niin, että niiden alkuperäinen merkitys ei muuttunut. Tätä varten Tolkien antoi hyvin yksityiskohtaisia tietoja alkuperäisten nimien taustoista. Myös kääntämättä jätettäviin nimiin Tolkien antoi ohjeita taivuttamisen suhteen. (Emt. 69–70.) Tolkienin kielitieteellinen tausta ja perfektionismi näkyivät tässä selkeästi.

Analyysiluvussa olen kuitenkin sisällyttänyt jokaiseen taulukkoon suomenkielisten nimien alle omaan sarakkeeseensa alkuperäiset, englanninkieliset nimet vertailun vuoksi ja koska tutkimani internetin keskusteluketjut olivat englanninkielisiä. Tätä varten käytettyjen englanninkielisten painosten viitteet löytyvät liitteistä 2 ja 3.

1.2.1 Lukijoiden verkkokeskusteluista

Tolkienin ja Rowlingin väliset yhtäläisyydet on huomattu ympäri maailman. Kirjasarjojen lukijat keskustelevalle aiheesta monilla internetsivustoilla lukupiiri-henkisesti. He vaihtavat näkemyksiään, kehuvalle, väittelevät ja kritisoivat vuoron perään. Tämä ei ole poikkeuksellista, koska mediafanit ovat aina olleet vahvasti edustettuna verkossa (Bury 2005: 1). Myös kirjat ovat yksi median muoto (Mustonen 2000: 8). Sosiaalisuus on tyypillistä faniudelle (Saresma & Kovala 2003: 10) ja verkko toimii faneille esimerkiksi sosiaalisen yhteydenpidon välineenä ja tiedonlähteenä (emt. 15). Scarper (2009: 433) kertoo, että satoja vuosia olemassa ollut lukupiirien (book clubs) perinne on saanut uutta virtaa populaarien ilmiöiden, kuten Harry Potterin ansiosta. Harry Potter ei saa ihmisiä ainoastaan lukemaan, vaan myös keskustelemaan lukemastaan. Mediat, kuten esimerkiksi internet, puolestaan muuttavat lukemisen sosiaaliseksi toiminnaksi. (Scarper 2009: 433.) Internet on lisännyt huomattavissa määrin lukijoiden mahdollisuuksia kommunikoida keskenään. Tehokkaimmin kommunikointi näyttää sujuvan nimenomaan keskusteluryhmien välityksellä. (Sutherland Borah 2002: 359.) Keskusteluissa esitetään ennen kaikkea omia,

mahdollisesti kiihkeitäkin mielipiteitä, ei niinkään jaeta tietoa (Crystal 2001: 167– 168). Jotain Potter-fanien innokkuudesta keskustella toistensa kanssa internetissä kertoo se, että kun Warner Bros.-studiot avasi viralliset Harry Potter ja Viisasten kivi -elokuvan kotisivut helmikuussa 2001, fanit lähettivät keskustelupalstoille noin 10 000 viestiä neljässä päivässä. Nyt, vuosikymmen myöhemmin, luvut ovat edelleen vaikuttavia. Esimerkiksi joulukuussa 2011 pelkästään Warner Bros. Studios -sivujen (2011) foorumilla nimeltä *Harry Potter: General Discussion* on yhteensä 154 668 viestiä (tilanne 23.12.2011). Kun tarkastelin keskustelun sisältöä tarkemmin, huomasin että keskustelussa myös kirjat olivat vahvasti mukana, vaikka keskustelupalsta olikin elokuvaan liittyvillä sivuilla. Tämä ei yllättänyt minua, koska käsitykseni mukaan ylivoimaisesti suurin osa ihmisistä tuntee sekä kirjat että elokuvat.

Crystal (2001: 130) jakaa internetin keskusteluryhmät kahteen eri luokkaan, *synkronisiin ja asynkronisiin*. Synkronisissa keskusteluryhmissä keskustelijat toimivat niin sanotuissa chattihuoneissa reaaliaikaisesti (emt. 130), ja niille on tyypillistä esimerkiksi nopea keskusteluaiheen vaihtuminen (emt. 163) ja viestien harvasanaisuus ja lyhyys (emt. 157). Myös kappalejako on harvinainen ilmiö (emt. 156). Tärkeä tunnusomainen piirre on myös keskustelun yksityisyys: moderaattoria ei ole (emt. 151).

Viestiketjut, joihin tutustuin tämän tutkimuksen puitteissa, olivat kaikki asynkronisia. Asynkroniselle keskustelulle on tyypillistä esimerkiksi melko hyvä aiheessa pysyminen (Crystal 2001: 146) ja mahdollisesti pitkätkin aikavälit viestien välillä. Peräkkäisten viestien välillä voi olla kuukausia (emt. 143) ja viestit säilyvät kaiken kaikkiaan internetissä ihmisten luettavissa hyvin kauan (emt. 135). Siinä missä synkroniset keskustelut tuovat mieleen puheen, muistuttaa asynkroninen viestiketju enemmän kirjaa tai artikkelia (emt. 135). Jako synkronisiin ja asynkronisiin keskusteluihin ei kuitenkaan ole absoluuttinen ja mustavalkoinen.

1.2.2 Taru Sormusten Herrasta

Taru Sormusten Herrasta on yksi menestyneimmistä töistä kaunokirjallisuuden historiassa. Sitä on myyty satoja miljoonia kopioita, ja Peter Jacksonin elokuvat ovat

lisänneet kirjojenkin suosiota entisestään (Shippey 2007: 5). Useissa äänestyksissä TSH onkin voittanut 1900-luvun vuosisadan kirja -arvonimen (Carpenter & Tolkien 2009/1981: etulieve). John Ronald Reuel Tolkieniin viitataan toistuvasti yhtenä tärkeimmistä fantasiakirjailijoista tai kaikkien aikojen merkittävämpänä fantasiakirjailijana. Esimerkiksi Dickerson ja O'Hara toteavat (2006: 17), että Tolkien ja C.S. Lewis ovat otaksuttavasti 1900-luvun tärkeimmät fantasiakirjailijat. Oxfordin yliopisto nimitti Tolkienin kirjallisuuden kunniatohtoriksi vuonna 1972 Tolkienin ollessa 80-vuotias. Tolkienin tunnetuimpia teoksia trilogian jälkeen ovat Hobitti, joka julkaistiin vuonna 1937 ja Silmarillion, joka julkaistiin vuonna 1977 (Carpenter 1998/1977: 314).

Keskimaahan sijoittuvan trilogian kaksi ensimmäistä osaa ilmestyivät 1954, kolmas osa 1955 (Carpenter 1998/1977: 314). Keskimaata on usein pidetty omana planeettanaan (Day 1992: 6), mutta Tolkienin (2009/1955: 287) mukaan tämä on virhetulkinta ja tarinat sijoittuvat maapallolle, aikaan ennen historiankirjoitusten alkua (emt. 278). Tämä tulee ilmi myös kirjojen juonesta. Taruolennot, kuten haltiat, ovat katoamassa Keski-Maasta kirjasarjan viimeisessä osassa, ja tämä kehitys kuroo umpeen Tolkienin maailman ja tunnetun historiankirjoituksen välistä aukkoa. (Dimond 2004: 187.)

Taru Sormusten Herrasta on aikuisten kirja, toisin kuin edeltäjänsä Hobitti, joka suunnattiin lapsille (Carpenter 1998/1977: 209). Tolkien totesikin trilogiansa kirjoitusvaiheessa, että tarina oli "unohtamassa lapset", ja että siitä tulisi todennäköisesti lapsille sopimaton, Hobittia pelottavampi teos (emt. 223). Taru Sormusten Herrasta saavuttikin kulttimaineen esimerkiksi amerikkalaisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa pian ensimmäisen ilmestymisensä jälkeen 60-luvulla. Syynä tähän Carpenter (emt. 270) pitää ainakin sitä, että se toi takaisin sankarillisen seikkailutarinan ja vastusti luonnon riistoa teollistumisen nimissä. Tämä tuki kasvavaa ympäristöliikettä (emt. 270). Chance (2001: 2) huomauttaa lisäksi, että kirjojen suosioon vaikuttivat varmasti myös maailmassa vallinneet poliittiset ja sotilaalliset jännitteet, Korean sota ja alkava Vietnamin sota. Tässä ilmapiirissä TSH-kirjojen stabiili arvomaailma teki kauppansa (emt. 2). Chance (2001: 19) toteaaakin Tolkienin tarjoavan kirjoissaan ratkaisuja niin ideologisiin, poliittisiin kuin taloudellisiinkin ongelmiin ja vertaa

Tolkienia filosofiin nimeltä Michel Foucault. Tutkijat ovat todenneet, että Tolkien on sulauttanut vanhoja lähteitään kuten Eddaa ja Kalevalaa yhteen mestarillisesti (Chance 2001: 16), ja hänen mytologin taitojensa on sanottu olevan yhtä hyvät, kuin Miltonilla ja Blakella (emt. 19). Tolkien käytti kirjoituksensa pohjana ennen kaikkea muinaisenglantilaisia (ennen vuotta 1150) ja keskienglantilaisia (vuodet 1100–1450) tekstejä, joita hän oli tutkinut, ja joista hän piti eniten. Näihin kuuluvat Beowulf, The Battle of Maldon, Ancrene Riwe, Sir Gavain and the Green Knight, Chaucer's fabliaux ja Pearl. (Emt. 13.)

1.2.3 Harry Potter

Joanne Rowlingin maailmanlaajuisesti ilmiöksi tulleen seitsemänsäinen kirjasarjan alkuperäispainokset on julkaistu aikavälillä 1997–2007. Ennen ensimmäisen kirjan julkaisua Rowling suunnitteli kirjasarjaansa viiden vuoden ajan (J. K. Rowling official site 2011). Tarinan tapahtumat sijoittuvat nykyajan Englantiin, jossa velhojen ja noitien yhteisö elää salaa ei-taikovien ihmisten eli jästien rinnalla. Kuten Tolkienin, myös Rowlingin tarina suosii yksinkertaista, vaatimatonta elämää ja suhtautuu teknologiaan epäilevästi (Sheltrown 2009: 54).

Rowling on saanut runsaasti tunnustusta. Tällä hetkellä hänellä on virallisten kotisivujen (J. K. Rowling official site 2011) mukaan hallussaan yhteensä yli 20 arvonimeä ja kirjalalan palkintoa, ja kirjat on julkaistu 69:llä eri kielellä 200:ssa eri maassa. Jokaisesta kirjasta on tehty myös elokuva, joista viimeinen kirja, Kuoleman varjelukset, jaettiin kahdeksi eri elokuvaksi (emt.). Rowlingin kirjoja on myyty yli 400 miljoonaa kappaletta (Tammi 2008), ja sarjan viimeinen kirja rikkoi maailmanennätyksen kaikkien aikojen nopeimmin myyneenä kirjana (World Records Academy 2012). Rowling onkin maailman ensimmäinen biljonääriksi noussut kirjailija (emt.).

Harry Potter -sarjan kirjoja pidetään usein lasten- ja nuortenkirjoina. Tämä käsitys johtaa harhaan, koska yli puolet kirjoista päättyy aikuisten lukemistoksi (Granger 2007: 204). Kustantamot ovat joissakin maissa huomioineet tämän painattamalla kirjoja kaksilla eri kansilla, joista toiset on suunnattu nuorille ja toiset aikuisille lukijoille.

Kirjasarja muuttuu synkemmäksi kirja kirjalta, kun päähenkilöt varttuvat ja kohtaavat aina vain vaarallisempia haasteita. Viimeisissä osissa on esimerkiksi paljon kuolemia. Tämä on herättänyt keskustelua siitä, soveltuvatko kirjat lapsille. (Ihonen 2009: 266.)

1.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kulku

Tarkastelen J.R.R. Tolkienin TSH:n ja J.K. Rowlingin HP -kirjasarjan välisiä yhteyksiä. Tässä luvussa kerron, miten toteutan tämän tutkimuksen. Teen tämän sekä kompaktisti taulukkomuodossa (ks. taulukko 2) että myös tarkemmin kuvaillen.

Taulukko 2. Tutkimuksen rakenne

Vaihe	Tutkimuskysymykset	Metodi
1	Mitä mieltä lukijat ovat kirjojen välisistä vastaavuuksista?	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi
2	Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat? Tarkentavat kysymykset: a) Miten vahvoja yhtäläisyydet kaiken kaikkiaan ovat? b) Miten ne painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat?	Narratologia
3	Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat? Tarkentavat kysymykset: a) Onko Rowling lukenut Tolkienia? b) Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkienin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut? c) Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön?	Intertekstuaalinen tutkimus
4	Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästani kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?	Aiempien tutkimusten tulosten asettaminen dialogiin keskenään

Aloitan tutkimukseni vastaamalla ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, joka on: ”Mitä mieltä lukijat ovat kirjojen välisistä vastaavuuksista?”. Tähän kysymykseen vastaan tekemällä aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmelle verkkokeskustelulle, jotka käsittelevät tätä aihetta. Pyrin kartoittamaan niissä esiintyvät mielipiteet ja jakamaan ne keskustelun sisältöä osuvasti kuvaaviin ryhmiin. Esitän analyysin tulokset

taulukkomuodossa, ja pohdin niitä myös sanallisesti. Näin pystyn kartoittamaan yleistä mielipidettä. Kun lukijoiden näkemykset on selvitetty, niiden paikkansapitävyys testataan kirjallisuudentutkimuksen keinoin. Kokoava loppukysymykseni onkin tämä: ”Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästani kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?”.

Kun lukijoiden kanta on selvitetty, otan tarkempaan käsittelyyn eniten huomiotani herättäneet yhtäläisyydet, joista muodostan niin sanottuja *vertailupareja*. Perustan kirjallisuustieteellisen tutkimukseni näihin vertailupareihin. Esimerkiksi kirjasarjojen sankarit, Harry ja Frodo muodostavat vertailuparin. Mukaan valitut vertailuparit eritellään viiteen luokkaan: *ihmeelliset olennot, myyttiset eläimet, kuolleet, taikaesineet* sekä *erikoiset paikat ja asiat*. Esittelemäni luokittelu pohjautuu Thompsonin (1966) kuusiosaiseen hakuteossarjaan, joka käsittelee myyttejä maailmanlaajuisesti. Jokaisen vertailuparin kohdalla vastaan ensin toiseen tutkimuskysymykseeni, joka on: ”Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat tutkimuksen perusteella?”. Lisäksi vastaan näihin tarkentaviin kysymyksiin: a) Miten vahvoja yhtäläisyydet kaiken kaikkiaan ovat? ja b) Miten ne painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat? Nämä kysymykset saavat vastauksensa narratologisen tutkimuksen avulla.

Tutkin, miten vertailuparit esitetään *ulkonäön, toiminnan, puheen ja ajatuksien* sekä *ympäristösuhteen* osalta. Kutsun näitä neljää lähestymistapaa *vertailukategorioiksi*. Analyysityökaluni olen ottanut Rimmon-Kenanilta (1983), joka on käsitellyt narratologian tutkimussuuntaukseen kuuluvassa kirjassaan *Narrative Fiction: Contemporary Poetics* hahmon (characterization) analysointia. Kerään tarvitsemäni tiedot taulukkoihin ja pohdin niitä myös sanallisesti. Kokonaiskuvan saamiseksi taulukkomuodossa toteuttamani narratologioiden analyysi tiivistyy kahteen *vastaavuustilaan*, joiden perusteella selviää, miten vahvoja yhtäläisyydet kirjasarjojen välillä kaiken kaikkiaan ovat, ja miten vahvoja yhtäläisyydet ovat eri vertailukategorioissa. Vastaavuustilat ovat: *lähinnä yhteistä* ja *lähinnä eroja*. Kokoan tämän analyysivaiheen yhteenvedon lopuksi omaan taulukkoonsa. Tästä taulukosta siis selviää ensinnäkin a) kuinka vahvana kirjasarjojen yhteyttä voidaan pitää yleisellä tasolla, ja b) miten vahvoja yhtäläisyydet ovat eri vertailukategorioissa.

Yllä kuvatun, narratologisen työvaiheen ohella teen jokaiselle vertailuparille intertekstuaalisen tutkimuksen. Tällä tutkimusmetodilla vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni, joka on: ”Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat?”. Tähän kysymykseen liittyvät tarkentavat kysymykset ovat: a) Onko Rowling lukenut Tolkienia?, b) Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkieniakin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut? ja c) Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön? Tämä tutkimusvaihe painottuu erityisesti myytteihin, koska oletusarvonani on, että moni tutkimani yhtäläisyys on selitettävissä yhteisellä myyttipohjalla. Kysymystä siitä, mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin perintöön lähestyn huomioilla siitä, miten Rowling on muokannut Tolkienilta tuttuja elementtejä omannäköisikseen.

Narratologisen ja intertekstuaalisen tutkimuksen tulosten selvittyä vastaan lopuksi neljänteen tutkimuskysymykseeni, joka on kaikkein laajin, koko siihenastisen tutkimuksen yhteenkokoava kysymys: ”Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästäni kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?”. Testaan siis lukijoiden näkemysten paikkansapitävyyttä kirjallisuustieteellisin keinoin, ja luon selvyttä usein pitkienkin kiistojen kohteena olleisiin, vastakkaisiin väittämiin. Tässä kohtaavat siis kaksi erilaista kirjallisuuden katsontakantaa: tavallisen lukijan näkemys ja kirjallisuustieteellinen tutkimus.

Haluaisin ajatella, että tämä tutkimus miellyttäisi Tolkienia. Ajatukseni perustuu siihen että Tolkien oli itse tutkijana kiinnostunut ennen kaikkea niin sanotun kovan datan hankkimisesta, ja iso osa tätä tutkimusta tapahtuu järjestelmällisesti taulukkomuodossa. Lisäksi pyrin näkemään asiat myös suurina kokonaisuuksina. Tolkien piti nimenomaan tällaisesta tutkimuksesta, jossa asiat jaettiin järjestelmällisesti kategorioihin ja luokkiin, ja nähtiin juurikin isoina kokonaisuuksina. Tämä johtui hänen pragmaattisesta kielitieteilijän luonteestaan. Tällainen lähestymistapa on kirjallisuustutkimuksessa ollut harvinainen, ja yleensä Tolkienin kirjoja ollaankin tutkittu Tolkienille vieraammasta, pohdiskelevasta ja abstraktista näkökulmasta, joka ei ole erityisen järjestelmällinen. (Shippey 2007: 333.)

2 FANTASIAKIRJALLISUUDESTA

Tässä luvussa kerron fantasiakirjallisuudesta ensin yleisemmin, ja sen jälkeen pohdin fantasiakirjallisuuden funktiota. Lopuksi tarkastelen tutkimiani kirjasarjoja kahden erilaisen fantasiamääritelmän läpi.

Johanna Sinisalo (2004: 14) kuvaa fantasiaa seuraavasti: "Fantasiatekstille on ominaista, että kirjailija ja lukija yhdessä olettavat kokonaan uuden maailman, yksityiskohtaisen ja vivahteikkaan, johon lukijalla on oikeus sukeltaa --". Manlove (2004/1975: 157) taas toteaa, että fantasia on fiktiivinen tarina, joka herättää ihmeet henkiin ja sisältää selkeitä yliluonnollisia elementtejä. Nämä kaksi määritelmää täydentävät toisiaan.

Fantasia ottaa vaikutteensa muinaisista myyteistä, keskiaikaisista sankaritaruista ja saduista (Dickerson & O'Hara 2006: 16). Kirjailijat ovat hyödyntäneet myyttejä kautta aikojen, ammentaen niistä aineistoa ja virikkeitä. Sellaisinaan myytit eivät kuitenkaan ole elämäänsä jatkaneet, koska jokainen kirjailija on muokannut myyttejä tarpeidensa mukaan esimerkiksi tuoden mukaan omia lisiään. (Hosiaislouma 2003: 612.) Fantasia on kirjallisuusgenrenä satoja vuosia vanha, vaikka tunnetumpi lieneekin *modernin fantasiakirjallisuuden* vaihe, jonka katsotaan alkaneen J.R.R. Tolkienin Taru Sormusten Herrasta -trilogiasta (emt. 238). Tolkienin merkittävyys tulee hyvin esiin myös siinä, että Attebery (1992: 306) on jopa sitä mieltä, että fantasian voi määritellä teksteiksi, jotka muistuttavat Tolkienin tekstejä.

2.1 Fantasiakirjallisuuden funktiosta

Fantasian funktiosta ollaan montaa eri mieltä. Attebery (1992: 293–293) esimerkiksi esittää kaksi kilpailevaa näkemystä. Toisen näkemyksen mukaan fantasia on sivistynyt tarinankerronnan muoto, joka ammentaa vaikutteensa monesta rikkaasta perinteestä. Toisen näkemyksen mukaan fantasia taas on ennalta-arvattavaa ja eskapistista kirjallisuutta.

Dougherty (2002: 256) tuo esille fantasian lukemisen positiiviset vaikutukset. Hän mainitsee niin sanotun *lukuterapian* (*bibliotherapy*), josta Hugh Crago (2005: 180–189) on kirjoittanut artikkelin "Healing texts, Bibliotherapy and psychology". Siinä todetaan, että omaa elämää suoraan tai symbolisesti käsittelevien tarinoiden lukeminen voi antaa kielen, jonka avulla voi puhua asioista, joista on aiemmin ollut kykenemätön keskustelemaan. Lukeminen voi myös tarjota uuden, ulkopuolelta tulevan näkökulman ihmisen ongelmiin, ja avata reittiä ihmisen kieltämien, pinnan alle painettujen tunteiden luo. Kirjan lukeminen voi niin ikään auttaa ratkaisemaan oman elämän ongelmia alitajuisella tai tietoisella tasolla tarjoamalla erilaisia ratkaisumalleja. Näiden lisäksi kirjan lukeminen voi antaa lohduttavan tunteen siitä, että ei ole yksin. (Crago 2005: 187.)

Nimenomaan fantasiakirjallisuus saattaa olla realistista kerrontaa tehokkaampaa tässä mielessä, koska Cragon (emt. 185) mukaan lukija on avoimempi tekstin vaikutteille silloin, kun tekstin yhteys hänen omaan elämäänsä on osittain tai kokonaan metaforinen. Ihmisen perusluontoon kuuluu käsitellä asioita nimenomaan symbolien kautta (emt. 185). Fantasiakirjallisuushan käsittelee asioita monesti juuri metaforisella tasolla (Doughty 2002: 256). Muun muassa Grimes (2002: 120) on löytänyt Harry Potter -kirjoista esimerkiksi uudelleensyntymisen symboliikkaa.

2.2 Fantasian anglosaksisen määritelmän ja romaanisen määritelmän erot

Fantasian määritelmät vaihtelevat kulttuurista riippuen. Esimerkiksi Suomessa kirjan täytyy sisältää hyvin paljon fantasian elementtejä, jotta sitä pidettäisiin fantasiana. (Sinisalo 2004: 11–12.) Kuusiston (1993: viii) mukaan fantasian tutkimuksessa on kaksi eri koulukuntaa, jotka käsittävät fantasian eri tavoin. Ristiriita alkoi 1970-luvulla, ja nyt ranskankielinen käsite *fantastique* ja englannin *fantastic-fantasy*-käsite ovat ristiriidassa keskenään. Myös Sisättö (2003: 6) jakaa fantasiakirjallisuuden näihin kahteen koulukuntaan, vaikkakin eri nimiä käyttäen: *anglosaksinen* ja *romaaninen*. Anglosaksinen koulukunnan fantasiämääritelmäksi voidaan laskea esimerkiksi Manloven (2004/1975: 157) kuuluisa määritelmä, jonka esittelin jo tämän luvun alussa.

Tolkienin ja Rowlingin teokset istuvat tähän määritelmään ongelmitta. Tähän toteamukseen palaan lähemmin myöhemmin tässä luvussa.

Romaaninen koulukunta (*fantastique*) taas määrittelee fantasian yleensä ranskalaisen Tzvetan Todorovin mukaan (Malherbe 2004: 233). Todorovin määritelmä jättää osan Suomessa fantasiaksi mielletystä kirjallisuudesta fantasian ulkopuolelle (emt. 231). Todorovin fantasiämääritelmän ulkopuolelle jää esimerkiksi Rowling ja Tolkien, koska niissä normaalista poikkeavat ilmiöt eivät jää mystisiksi, vaan ne ovat luonnollinen osa kirjojen maailmaa (emt. 232–233). Todorovin näkemykset ovat saaneet melkoista kritiikkiä osakseen (Sandner 2004: 135). En ihmettele tätä, kun ajattelen, että Todorov halusi rajata jopa Tolkienin fantasiagenren ulkopuolelle.

Todorovin (2004/1970: 136) *fantastic*-termin määritelmä perustuu kirjan hahmon ja lukijan ihmetyksen hetkeen, joka seuraa, kun tarinassa tapahtuu jotain yliluonnollista. Tämä tapahtuma laittaa hahmon valitsemaan kahdesta eri vaihtoehdosta: 1. hahmo kyseenalaistaa omat aistinsa, ja maailma itsessään säilyy ennallaan. tai 2. tapahtuma on todellinen, ja maailman olemus on muuttunut vieraaksi. *Fantastic* loppuu sillä hetkellä, kun hahmo valitsee jomman kumman näistä vaihtoehdoista. *Fantastic* kestää siis vain sen aikaa, kun ollaan epävarmoja siitä, mistä oudossa tapahtumassa on todella kysymys: "The fantastic is that hesitation experienced by a person who knows only the laws of nature, confronting an apparently supernatural event." (Todorov 2004/1970: 136.)

Fantastic-kategoriaan kuuluvia kertomuksia ovat esimerkiksi lajin perusteos, Edgar Allan Poen kirja nimeltä *A Narrative of the Adventures of Arthur Gordon*. Teos on viimeisille sivuille asti normaali merimatkakertomus, mutta sitten kaikki muuttuu oudoksi. Valkoisessa tilassa oudot oliot huutavat sanoja tunnistamattomalla kielellä. (Malherbe 2004: 237.) *Fantastic*-kategoriaan solahtavat myös esimerkiksi Mary Shelley'n *Frankenstein*, R.L. Stevensonin *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, sekä Gogolin *Päällystakki* ja *Nenä*-nimiset novellit (Malherbe 2004: 245–246).

Todorovin teoriassa Tolkien ja Rowling kuuluvat käsitteen *merveilleux* alle, joka tarkoittaa tarinoita, joissa hahmot elävät yliluonnollisessa maailmassa, joka on heille

kuitenkin looginen (Malherbe 2004: 234–235). Esimerkiksi Harryn maailmaan kuuluu taikuus, mutta se on looginen osa Harryn elämää, eikä Harry kerran siihen sopeuduttuaan ihmettele sitä. Kolmas lajityyppi on niin sanottu *fantamatique*, jossa oudot ja selittämättömät asiat selitetään aistiharhoina. Yliluonnolliset tapahtumat voivat siis johtua esimerkiksi huumeiden käytöstä. (Emt. 234.) Hyvä esimerkki tällaisesta kertomuksesta voisi minusta olla Hunter S. Thomsonin kirja *Pelkoa ja Inhoa Las Vegasissa*.

Tukeudun tässä tutkimuksessa ensisijaisesti Manloven (2004/1975: 157–164) tekemään fantasian anglosaksiseen määritelmään, jonka esittelin jo tämän pääluvun alussa. Seuraavassa peilaan tätä määritelmää Tolkieniin ja Rowlingiin varmistaen, että molemmat teokset voidaan määritellä fantasiaksi. Määritelmä kuuluu seuraavasti: "*A fiction evoking wonder and containing a substantial and irreducible element of the supernatural with which the mortal characters in the story or the readers become on at least partly familiar terms.*" (Emt. 157.)

Fiction määritelmässä tarkoittaa siis sitä että fantasia on fiktiivinen kertomus (emt. 157). Tämän on helppo todeta pitävän paikkansa molempien teossarjojen kohdalla. Tosin Tolkienin voidaan ajatella koettelleen tässä rajoja, koska hän kertoi tarinansa sijoittuvan maapallolle ennen historiankirjoituksen alkua (emt. 157). Manlove (2004/1975: 157) kuitenkin toteaa, että Tolkien ei halunnut osoittaa tällä tarinaansa oikeaksi, vaan ainoastaan lisätä sen todellisuudentuntua.

Ilmaus *Evoking wonder* voi tarkoittaa Manloven (emt. 162) mukaan mitä tahansa hämmästyksestä mystisiin kokemuksiin, joita ei selitetä. Tämä on havaittavissa molemmissa kirjasarjoissa. Miten esimerkiksi Taru Sormusten Herrasta -trilogian haltiat lukevat ajatuksia, tai hallitsevat vesien liikkeitä? Entä kuka Tom Bombadil lopulta onkaan? Monet asiat saavat tarinan päähenkilöt, eli Frodon, Samin, Merrin ja Pippinin ihmetyksen valtaan. Harry Potterissa (HP) Harry taas ihmettelee varsinkin tarinan alussa sitä, miten on mahdollista esimerkiksi lentää tai taikoa.

Toteamus *A substantial and irreducible element of supernatural* voidaan avata seuraavasti: Yliluonnollisten elementtien tulee olla sekä huomattavan suuressa osassa tarinan kannalta että pelkistymättömiä, eli niitä ei pidä pystyä selittämään luonnollisiksi ilmiöiksi. Ei siis hyväksytä yliluonnollisten elementtien selittämistä vain ihmisen psyyken projektioiksi tai allegorisiksi symboleiksi. Siksi esimerkiksi opettavaiset eläinsadut, eli *faabelit*, eivät hänestä ole aitoa fantasiaa. Myöskään illuusiot tai unet eivät käy laatuun. Tästä johtuen esimerkiksi Liisa Ihmemaassa ei ole fantasiaa, koska koko Liisan ihmeellinen seikkailu osoittautuu lopulta uneksi. (Emt. 160–161.) Molemmat kirjasarjat läpäisevät tämän ehdon helposti, koska kummastakin tarinasta löytyy esimerkiksi monia taruolentoja, joilla on juonen kannalta keskeinen asema. Esimerkiksi Taru Sormusten Herrasta -trilogian päähahmo on jo itsessään taruolento, eli hobitti nimeltä Frodo. Samoin Harry Potterin päähenkilö osoittautuu velhoksi. Mitä tulee kaiken yliluonnollisen selittämiseen unella, Harry itse asiassa epäilee tarinansa alussa kaiken olleen vain unta (ks. esimerkki 1):

- (1) Harry heräsi seuraavana aamuna varhain. Vaikka hän huomasi, että päivä paistoi, hän piti silmänsä tiukasti kiinni. "Se oli uni", hän ajatteli topakasti. "Minä näin unta että jättiläinen nimeltä Hagrid tuli sanomaan minulle, että olen menossa velhojen kouluun. Kun avaan silmäni, olen kotona omassa komerossani." (HP1: 71.)

Totuus paljastuu hänelle kuitenkin pian (ks. esimerkki 2):

- (2) Hän nousi istumaan ja Hagridin painava takki valahti hänen päältään. Mökki oli tulvillaan auringonpaistetta, myrsky oli ohi, Hagrid nukkui romahtaneella sohvilla ja pöllö koputti jalallaan ikkunaan sanomalehti nokassaan. Harry kompuroi seisaalleen niin onnellisena, että hänestä tuntui, kuin hänen sisässään olisi paisunut iso ilmapallo. (HP1: 71.)

Mukana on myös tämä ehto: *With which the mortal characters in the story or the readers become on at least partly familiar terms.* Tämä ehto täyttyy Manloven (2004/1975: 163–164) mukaan esimerkiksi siten, että tarinan hahmo tai tarinan lukija pääsee tutustumaan taruolentoihin. Usein myös luonnollisen ja yliluonnollisen ero korostuu. Molemmissa kirjasarjoissa hahmot, ja heidän mukanaan myös lukijat, pääsevät tutustumaan taruolentoihin. Esimerkiksi Merri ja Pippin tutustuvat niin

sanottuun enttiin, eli liikkuvaan ja puhuvaan puuhun, seuraavasti: "He huomasivat tuijottavansa mitä merkillisintä naamataulua. Se kuului suurelle ihmisentapaiselle, melkein peikkomaiselle hahmolle--" (TSH2: 406.) "Vaikka Pippin olikin yhä ällistynyt, ei hän enää pelännyt. Noiden silmien läheisyydessä hän tunsi uteliasta epävarmuutta, mutta ei pelkoa. 'Kertokaa', hän sanoi, 'olkaa hyvä ja kertokaa kuka te olette. Ja mikä te olette?'" (TSH2: 407.)

Tolkienin kohdalla tilanne on hieman erikoislaatuinen, koska hänen kirjoissaan elää hyvin monia erilaisia taruolentoja, jotka eivät kaikki tunne toisiaankaan ja ovat ihmeissään, kun kohtaavat toisensa. Vain melko pieni osa hahmoista on ihmisiä. Esimerkiksi yllä antamassani esimerkissä molemmat osapuolet ovat ihmisten kannalta taruolentoja, ja ihmettelevät silti toistensa olemassaoloa. Myös Puuparta nimittäin kysyy hobeiteilta, mitä lajia he puolestaan ovat (TSH2: 407). Koska tarina on kuitenkin kerrottu ihmismäisten hobittien näkökulmasta, asettuu lukija tilanteessa hobittien asemaan, ja ihmettelee uusia ja erilaisia olentoja yhdessä heidän kanssaan.

Harry Potterissa fantasiamaailman ja tavallisen maailman raja on selkeämpi. Esimerkiksi normaalien ihmisten, eli niin sanottujen jästien, maailma erottuu vahvasti velhojen maailmasta. Velhot pyrkivät elämään omilla oloissaan, ja kätkemään olemassaolonsa jästeiltä esimerkiksi erilaisilla harhautusloitsuilla ja suojataioilla: Kun Harry suuttuu rääväsuuiselle Marge-tädilleen ja paisuttaa tämän taikomalla ilmapalloksi (HP3: 36), hälyyttää Taikaministeriö paikalle vahinkotaikojen peruutusosaston työntekijät, jotka taian perumisen ohella tyhjentävät Marge-tädin muistin tapahtuneesta (HP3: 51). Eräs selkeä kontrasti taikamaailman ja tavallisen maailman välillä ovat myös Harryn kasvattajat, tuikitavallinen Dursleyn perhe, joka vihaa kaikkea taikamaailmaan liittyvää.

Kaiken kaikkiaan voin yllä esittämäni erittelyyn nojaten todeta, että anglosaksisin määritelmän arvioituna tutkimani kirjat ovat fantasiaa. Kumpikin kirjasarja täyttää vaatimukset, joita Manlove (2004/1975: 157–164) fantasiakirjallisuudelle asettaa.

3 NARRATOLOGIA JA INTERTEKSTUAALISUUS

Tässä luvussa esittelen kirjallisuustieteellisen tutkimukseni pohjalla olevat teoreettiset viitekehykset. Aloitan narratologialuvulla, jossa pyrin antamaan näkökulmia erityisesti hahmon tarkasteluun. Tutkimuksessa käyttämäni Rimmon-Kenanin (1983) teoreettinen kehikko saa oman alalukunsa (3.1.2). Narratologian jälkeen seuraa intertekstuaalisuutta käsittelevä teorialuku, jota syventävät tutkimuksen kannalta oleellisella tavalla luvut plagioinnista (3.2.1) ja myyttitutkimuksesta (3.2.2). Intertekstuaalisen osuuden yhteydessä käsitellään myös Tolkienin ja Rowlingin omat lausunnot heidän käyttämistään lähteistä (3.2.3) ja esitellään eri tahojen esittämiä näkemyksiä Tolkienin ja Rowlingin yhteyksistä (3.2.4).

3.1 Narratologia

Narratologia tutkii kertomuksen ja kerronnan teorioita. Se on paljon velkaa *struktuurismille* ja *semiotiikalle*. (Hosiaislouma 2003: 624.) Narratiivinen tutkimus keskittyy yleensä fiktiivisiin tapahtumiin, vaikka narratologisin keinoin voidaankin tarkastella myös todellisiin tapahtumiin pohjautuvia kertomuksia (Lothe 2000: 4). Narratologiaa pidetään ennen kaikkea työkaluna, jonka avulla tulkitaan ja analysoidaan tekstejä (Lothe 2000: 9). Tekstistä tulee löytyä tarina, jotta sitä voidaan tarkastella narratologian kautta (Lothe 2000: 11). Niinpä esimerkiksi ostoslistaa ei voida tarkastella narratologian keinoin, kun taas fantasiakertomusta voidaan. Tarina on loogisesti ja kronologisesti toisiinsa yhteydessä oleva tapahtumien ketju (Bal 1997: 5). Narratologiassa voidaan olla kiinnostuneita esimerkiksi tapahtumien järjestyksestä, kehosta ja toistuvuudesta sekä kerronnan tyylistä ja kertojasta (ks. esimerkiksi Genette 1980).

3.1.1 Näkökulmia hahmon käsitteeseen

Hahmot voidaan jakaa *litteisiin hahmoihin* ja *pyöreisiin hahmoihin*. Alunperin Forsterin keksimän teorian mukaan litteät hahmot ovat yksiulotteisia, ja usein koomisia hahmoja.

Jos hahmo on selkeästi litteä, sen koko olemus rakentuu yhden ominaisuuden varaan ja se on mahdollista määritellä tyhjentävästi yhdellä lauseella. Tällaiset hahmot eivät myöskään kehity tarinan myötä. Lukijan kannalta tällaiset hahmot ovat helppoja: ne tunnistaa vaivatta ja muistaa helposti. (Rimmon-Kenan 1983: 40.) Tutkimistani teoksista litteitä hahmoja voisi ajatella löytyvän sivuosista. Esimerkiksi ankeuttajat ja sormusaaveet ovat melkoisen yksioikoisia, sillä niiden tehtävänä on kaikessa yksinkertaisuudessaan olla pahan pelottavia kätyreitä. Kasvojen peittäminen vielä lisää niiden persoonattomuutta entisestään. Hosiaislouma (2003: 304) toteaa, että litteät hahmot ovatkin usein juuri sivuosissa. Tämä pitää paikkansa myös ankeuttajien ja sormusaaveiden kohdalla.

Pyöreät hahmot taas ovat moniulotteisempia, ja kehittyvät tarinan edetessä (emt. 40). Hyviä esimerkkejä pyöreistä hahmoista ovat tutkimieni kirjojen päähenkilöt, Frodo ja Harry. Frodo kehittyy tarinan edetessä päättäväisemmäksi ja vastuullisemmaksi, ja hänestä löytyy Sormuksen vaikutuksen myötä myös synkkä, pimeä puoli, joka ei tarinan alussa ollut nähtävissä. Niin ikään Harry yllättää lukijansa monesti. Esimerkiksi sen paljastuminen, että Harry on yksi Voldemortin hirnyrkeistä, eli hänen sisällään on pala Voldemortin sielua (HP 7: 748), oli ainakin minulle lukijana suuri yllätys.

Lothe (2000: 80) pitää tätä kuuluisaa jakoa turhan yksinkertaistavana, vaikka myöntääkin sen olevan hyvä lähtökohta hahmojen analyysille. Hän kehittää tätä kaavaa siihen suuntaan, että hahmo voi muuttua litteästä pyöreäksi, ja esimerkiksi Don Quiote on malliesimerkki tällaisesta (emt. 80). Tämä on minusta sinällään mielenkiintoinen katsontakanta, mutta eikö toisaalta ole niinkin, että jos litteä hahmo pystyy muuttumaan, ei se silloin ole alunperinkään ollut litteä?

Hahmojen tarkastelussa on olemassa kaksi kilpailevaa, hyvin vastakkaista näkemystä. Niin kutsutun *puristisen argumentin* (*purist' argument*) mukaan hahmo on pelkkä verbaalinen konstruktio, joka on olemassa vain tekstin kontekstissa. Hahmosta ei voida keskustella tekstin ulkopuolella kuten oikeasta ihmisestä, ja sellaisen yrittäminen olisi vain lukijan tunne-elämästä kumpuava väärinkäsitys. (Rimmon-Kenan 1983: 31.) Kilpaileva näkemys on nimeltään *realistinen argumentti* (*realistic argument*), ja sen

mukaan hahmoilla on toiminnassaan tietynlaista itsenäisyyttä kirjan tapahtumiin verrattuna, ja niistä voidaan keskustella myös kirjan tapahtumien ulkopuolella. Hahmot nähdään kaiken kaikkiaan tietynlaisina elävien ihmisten jäljitelmänä, ja niistä voidaan puhua samaan tapaan kuin puhutaan vaikkapa ystäväistä tai naapureista. (Emt. 31–32.) Analysoimissani verkkokeskusteluissa realistinen argumentti näytti olevan vallalla. Rimmon-Kenan (1983: 33) ei vannonut kummankaan teorian nimeen, vaan haluaa kehittää oman näkemyksensä. Sen mukaan hahmo on tekstin tasolla osa verbaliikkaa, ja tarinan tasolla taas ihmisen kaltainen, ei-verbaalinen konstruktio (emt. 33). Itse pidän tätä näkemystä luontevana, ja pyrin tässä tutkimuksessa itsekin tähän tarkastelutapaan.

Rimmon-Kenan (1983: 34–36) pohtii myös hahmon ja *toiminnan (action)* suhdetta. Jotkut tutkijat, kuten Vladimir Propp, näkevät hahmon nimenomaan toiminnan kautta ja alisteisena sille (emt. 34). Rimmon-Kenan (1983: 36) itse haluaa kuitenkin nähdä hahmon ja toiminnan suhteet muuntautumiskykyisinä tilanteesta riippuen. Jos tutkitaan kirjan tapahtumia, hahmojakin peilataan tapahtumien kautta, ja ne ovat toiminnalle alisteisia. Jos taas tutkitaan hahmoja, nähdään toimintakin hahmojen kautta. (Emt. 36.) Tässä tutkimuksessa keskityn hahmoihin, joten toimintakin nähdään hahmojen kautta. Periaatteena on, että se miten hahmo toimii, kertoo jotain hahmosta itsestään.

3.1.2 Hahmon määrittelykategoriat

Tässä tutkielmassa käytän vertailuparieni analysoimiseen Rimmon-Kenanin (1983) antamaa teoreettista kehikkoa hieman mukailen. Erittelen siis analyysissäni vertailuparieni ominaisuuksia eri kategorioissa. Jaottelu on alunperin seuraavanlainen: 1. *suora määrittely*, 2a. *epäsuora kuvaus/toiminta*, 2b. *epäsuora kuvaus/puhe ja ajatukset*, 2c. *epäsuora kuvaus/ulkonäkö*, 2d. *epäsuora kuvaus/suhde ympäristöön* (emt. 60–67).

Ensimmäinen kategoria on *suoran määrittelyn (direct definition)* kategoria, ja se tarkoittaa käytännössä esimerkiksi adjektiivien käyttöä. Hahmon ominaisuudet, kuten luonne ja toiminta esitellään tiivistäen ja suoraan, ja sen tekee tarinan autoritäärinen kertoja. Kuvaus on luotettava ja looginen. (Emt. 60.)

Epäsuoran esittämisen (indirect presentation) kategoriat toimivat hienovaraisemmin. Ominaisuuksia ei välttämättä kerrota suoraan, vaan ne tuodaan esille vaikkapa havainnollistamalla. (Emt. 61.) Koska yksinkertaistan Rimmon-Kenanin (1983) kaavaa, tiputan suoran määrittelyn kategorian pois, ja jaan siihen kuuluvat kuvaukset epäsuoran esittämisen kategorioihin. Samalla jätän käyttämäni kategorioiden nimistä pois sanan "epäsuora".

Teen tämän siksi, että kuten Rimmon-Kenan (1983: 61) itsekin toteaa, on hahmon suora määrittely nykyään harvinainen, ja epäsuorat kerrontatavat ovat paljon käytetympiä. Perustelen tätä lisäksi sillä, että Tolkienin ja Rowlingin kirjoissa myös epäsuora kuvaus on minusta kyllin luotettavaa, ja näin ollen voin mielestäni yhdistää suoran ja epäsuoran kuvauksen kategoriat niiden yhteneväisen painoarvon takia. Myönnän, että esimerkiksi Sirius Mustan ja Aragornin kuvaukset muuttuvat tarinoiden edetessä, kun pelottavat hahmot osoittautuvatkin luotettaviksi. Tätä voitaisiin pitää merkinä epäluotettavasta kerronnasta. Tämä ei kuitenkaan häiritse minua, koska katson kuvauksen muuttumisen olevan merkki pyöreästä henkilöhahmosta. Lisäksi haluan välttää päällekkäisyyksiä ja epäselviä tilanteita, joita suoran kuvauksen kategorian käyttäminen voisi aiheuttaa. Myös tilan säästäminen motivoi minua tekemään tämän muutoksen. Minulle riittää, että analysoin vertailuparini ulkonäön, toiminnan, puheen ja ympäristön perusteella.

Ulkonäön huomioiminen hahmon analysoinnissa perustuu alunperin vuosina 1741–1801 eläneen Lavater-nimisen filosofin ja teologin *kasvonpiirreteoriaan (theory of physiognomy)*. Tämän teorian mukaan ihmisen ulkoinen olemus kertoi jotain hänen luonteestaan. Tieteellisesti tämä teoria on osoittautunut paikkansapitämättömäksi, mutta kirjallisuustieteessä sitä käytetään edelleen. Tässä tulee ottaa huomioon, että joihinkin asioihin ulkonäössään hahmo voi itse vaikuttaa, ja toisiin taas ei voi. Esimerkiksi silmien väri on synnynnäinen ominaisuus, kun taas hiusmalliin on helppo vaikuttaa itse. (Emt. 65–66.) Liittyen tutkimusaineistooni tulee tosin muistaa, että Harry Potterissa monet ominaisuudet, joihin hahmo ei yleensä voi vaikuttaa, ovat muunneltavissa. Esimerkiksi monijuomaliemen avulla hahmo voi muuttaa koko ulkonäkönsä: "Ron, Hermione, Fred, George, Fleur ja Mundungus joivat tilkkansa. Kaikki haukkoivat henkeä ja irvistivät, kun juoma valui kurkkuun: heidän piirteensä alkoivat oitis poreilla

ja muovautua kuin kuuma vaha." (HP7: 60.) Niinpä en tule kiinnittämään tähän seikkaan sen erityisemmin huomiota omassa analyysissäni. Toinen huomionarvoinen seikka ulkonäköön liittyen on se, että välillä kirjailija voi linkittää hahmon ulkoiset piirteet suoraan ja korostaen muihin ominaisuuksiin kuten luonteeseen. Välillä päättely taas jätetään lukijan itsensä varaan. (Rimmon-Kenan 1983: 66.) Esimerkiksi TSH:n jättiläishämähäkkiä nimeltä Lukitari kuvataan seuraavasti: "--hirviömäiset ja kaameat silmät, eläimelliset, ja kuitenkin täynnä määrätietoisuutta ja iljettävää iloa--" (TSH2: 629). Tässä esimerkissä silmät kuvastavat myös otuksen ajatuksia ja tunnetilaa.

Hahmosta saadaan tietoa *toiminnan* perusteella esimerkiksi tarkkailemalla sitä, millaisia *toistuvia tapoja ja toimintamalleja* hahmolla on: Hagridilla on tapana itkeä (ks. esim. HP1: 23) ja tämä kertoo hahmon herkkätunteisuudesta, joka on pysyvä ja staattinen piirre hänessä. *Kerran tapahtuvat asiat* taas saattavat olla juonen kannalta merkittäviä käännekohtia. Esimerkiksi kun Sméagol murhaa serkkunsa Déagolin saadakseen Sormuksen (TSH1: 59), on se ainutkertainen ja käänteentekevä tapahtuma, jolla on valtava merkitys lopputarinan kannalta, koska tämän tapahtuman myötä Sméagol muuttuu Klonkuksi.

Tekemisiä voidaan tarkastella myös sen pohjalta, *tekeekö hahmo jotain vai valitseeko* sittenkin sen *tekemättä jättämisen*. Myös joidenkin asioiden *harkitseminen* on toimintaa. (Rimmon-Kenan 1983: 60–61.) Esimerkkinä tällaisesta tekemättä jättämisestä voidaan pitää Harryn valintaa olla etsimättä Elpymyskiveä, jonka hän tiputti metsään (HP7: 815). Tämä valinta kertoo siitä, että Harrylla ei ole tarvetta kutsua kuolleita läheisiään luokseen, koska hän tietää, että kerran kuollut ei enää viihdy maan päällä. Kaikella hahmon toiminnalla voidaan tarvittaessa nähdä myös symbolinen ulottuvuus (Rimmon-Kenan 1983: 62). Esimerkiksi Harryn tunnusomainen tapa käyttää hengen-vaarallisissakin taistelutilanteissa vain kilpiloitsua ("Karkotaseet!") tappoloitsun tai kidutusloitsun sijasta (ks. esim. HP7: 69) symboloi sitä, että Harry on hyvä ja kaikkea elämää kunnioittava velho.

Kolmas keino saada tietoa hahmosta on se, miten ja mitä hahmo *puhuu ja ajattelee*. Merkitystä on sekä sisällöllä että muodolla. Puheen sisältö kertoo paitsi puhujasta myös

puheen kohteesta. (Rimmon-Kenan 1983: 63–64.) Tyyli, jolla hahmo puhuu tai ajattelee, voi olla keino tehdä hahmosta mahdollisimman yksilöllinen ja persoonallinen (emt. 64). Klonkku on tästä hyvä esimerkki, koska Klonkun puhe on hyvin erikoista muun muassa kurkkuaänien ja kolmannen persoonan käytön vuoksi. Puhetyylinsä perusteella Klonkku erottuu selvästi kaikista muista TSH:n hahmoista.

Puhetyyli saattaa kertoa muun muassa hahmon *ammattista, alkuperästä, elinpaikasta tai sosiaalisesta luokasta* (emt. 64). Esimerkiksi HP:n Hagridin, Tylypahkan riistanvartijan puhetyyli kertoo minusta alhaisesta koulutustasosta ja viittaa yksinkertaiseen ammattiin: ”Talo oli aika mäskänä, mutta minä sain pojan kunnialla ulos ennen ku jästit alko parveileen siellä. Poitsu nukahti jossain Bristolin yllä.” (HP 1: 22). Puhetapa kertoo myös *luonteesta* (Rimmon-Kenan 1983: 64). Esimerkiksi Hagridin puhetyyli kertoo hahmon mutkattomasta luonteesta. Kyseessä ei selvästikään ole mikään snobi. Liittyen tähän tutkimukseen on syytä lisätä, että aina puhetta ja ajatuksia ei voi tutkia, koska esimerkiksi taikaesineet eivät yleensä puhu. Tällöin tämä osuus analyysistä jää pois.

Ympäristö, jossa hahmo *elää ja toimii* (huone, talo, katu, paikkakunta, jne.), sekä *sosiaalinen ympäristö* (perhe, sosiaalinen asema, jne.) voivat myös kertoa hahmosta jotain. Lisäksi ympäristöllä on *suoria, käytännöllisiä vaikutuksia* hahmoihin ja päinvastoin. (Rimmon-Kenan 1983: 66.) Esimerkiksi Klonkun 500:n vuoden erakkomainen piileskely Sumuvuorilla kertoo hahmosta paljon. Sen voi katsoa kuvaavan Klonkun elämän synkkyyttä ja eristäytyneisyyttä. Myös luolien uumenissa vallitseva, vuodenajoista riippumaton pysähtyneisyys kuvaa hyvin Klonkun Sormuksen venyttämää elämää. Mikään ei muutu. Klonkku hakeutuu tällaiseen ympäristöön syyseuraus-mielessä siksi, että ei enää kestä päivänvaloa (TSH1: 59–60). Vielä voisi myös todeta, että mitä kauemmin Klonkku vuorien alaisissa luolissa on, sitä huonommaksi sen tila muuttuu.

Hahmojen piirteitä erittelevä analyysimetodi tuo hienosti esille vertailuparien eri puolet, ja taulukkomuodossa niiden piirteitä on myös helppo vertailla keskenään. Uskon, että tällä lähestymistavalla saavutetaan kyllin monipuolinen kokonaiskuva, ja vertailu on hyvin kattava.

3.2 Intertekstuaalisuus

Intertekstuaalisuus voidaan määritellä lyhyesti tekstin suhteeksi muihin teksteihin, tekstienvälisyydeksi. Se voi ilmetä esimerkiksi *alluusiona* tai *sitaatteina*. (Hosiaislouma 2003: 375.) Alluusio tarkoittaa epäsuoraa viittausta, joka antaa lukijalle mahdollisuuden assosoida. Lisäksi alluusio vahvistaa kirjallista perinnettä. Yksi ja sama tekstinkohta voi allusoida myös useaan eri subtekstiin samanaikaisesti. Tällöin on kyse *polygeneettisestä* eli monilähteisestä alluusiosta. (Hosiaislouma 2003: 40.) Rowlingin kohdalla näin tapahtuu monessa kohtaa. Esimerkiksi Harry Potter -kirjojen Dumbledore muistuttaa sekä Taru Sormusten Herrasta -kirjasarjan Gandalfia, että Kuningas Arthurin myyteistä tuttua Merliniä.

Wilkie (2003: 132) on puolestaan jakanut intertekstuaalisuuden kolmeen eri luokkaan: *lainaaminen (texts of quotation)*, *imitoivat tekstit (texts of imitation)* ja *genre-tekstit (genre texts)*. Lainaukset ovat yksinkertaisin intertekstuaalisuuden muoto, jossa viitataan toiseen tekstiin joko suoraan tai epäsuorasti. Imitoivat tekstit taas pyrkivät muuntamaan, kääntämään eri tavalla ilmaistuksi tai syrjäyttämään alkuperäisen tekstin. Tällaisia tekstejä tehdään usein klassikoista, suomalainen esimerkki tästä ilmiöstä voisi olla vaikkapa Etelä-Pohjanmaanmurteella julkaistu Taru Sormusten Herrasta, nimeltään "*Isoon sormuksen isäntä*" (2006). Nämä tekstit ovat usein portti alkuperäisiin teksteihin tutustumiseen. Genretekstit taas sisältävät tiettyjä tunnistettavia kaavoja ja elementtejä, joiden avulla lukija voi todeta tekstin kuuluvan tiettyyn genreen, kuten vaikkapa juuri fantasiagenreen. (Wilkie 2003: 132.)

Pentikäinen (2002: Aluksi: Tutkimusasetelma) toteaa, että *laaja intertekstuaalisuus* käsittää viittaukset myös tekstienulkoiseen todellisuuteen. Vastaavasti Hebel (1991: 149) luettelee seuraavat osa-alueet, joista intertekstuaalisessa tutkimuksessa voidaan hakea vaikutteita tutkittavalle tekstille: kirjallisuus, uskonto/Raamattu, historia, politiikka, tiede, talous, filosofia, kuvataide, laki, koulutus, urheilu, joukkotiedotusvälineet, kansanperinne ja mytologiat. Tässä työssä en tule hakemaan intertekstuaalista pohjaa kaikista Hebelin (emt. 149) mainitsemista suunnista, mutta tutkimustani voidaan silti kutsua laaja-alaiseksi, mitä tulee intertekstuaaliseen

tutkimusosuuteen. Tutkimukseni intertekstuaalisissa tuloksissa näkyvät esimerkiksi myytit, politiikka, filosofia ja uskonto.

Maria Nikolajeva (1996: 154) tekee artikkelissaan eroa *komparativismin* ja *intertekstuaalisuuden* välille. Hänen mukaansa komparativismissa tutkija etsii kausaalista yhteyttä kahden teoksen välille, kun taas intertekstuaalisuudessa uusi ja vanha teksti nähdään dialogissa keskenään. Toisin kuin komparativismissa, jossa pyritään eri lähteiden avulla todistamaan kirjailijoiden välinen suhde, keskitytään intertekstuaalisuudessa tekstien samanlaisuuksien lisäksi myös pohtimaan sitä, mitä uutta kukin kirjailija tuo edellisten kirjailijoiden käyttämiin kaavoihin ja miksi. (Nikolajeva 1996: 154.)

Tästä näkökulmasta katsottuna asettaisin tutkimukseni jonnekin komparativismin ja intertekstuaalisen dialogin välimaastoon, kuitenkin komparativismiin painottuen. Olen kiinnostunut esimerkiksi siitä, onko Rowling lukenut Tolkienia vai ei, koska jos Rowling ei olisi lukenut Tolkienia, se veisi pohjaa pois tältä tutkimukselta nykyisessä näkökulmassaan. Silloin kun voitaisiin saman tien todeta, että kaikki yhtäläisyydet ovat joko sattumaa tai selitettävissä yksinomaan muilla vaikutteilla, kuten myyteillä.

Näin ei kuitenkaan ole, koska Rowling on mitä todennäköisimmin lukenut Tolkienia (ks. esimerkiksi Smith 2003: 85 & 102). Juuri tämän takia minusta on erityisen mielenkiintoista tutkia vertaillen näitä kahta teosta. Työni ydin onkin juuri Rowlingin ja Tolkienin teosten vertailussa. Nämä kaksi seikkaa vievät työtäni komparativismin suuntaan. Toisaalta tulen tekemään havaintoja myös siitä, mitä erilaista ja uutta Rowling on tuonut mukanaan, esimerkiksi miten hän on kehittänyt edelleen Tolkienin kirjoista tuttuja elementtejä. Niinpä tarkastelen myös sitä, miten Rowling osallistuu *intertekstuaaliseen dialogiin*. Näihin kysymyksiin vastaan tietenkin myös Tolkienin osalta.

3.2.1 Plagiointi

Antiikin ajoista 1700-luvun puoliväliin asti kirjallisuudessa vallitsi *klassinen paradigma*, jonka mukaan kirjallinen teos ei ollut kenenkään yksityisomaisuutta. Aiheet, teemat, ilmaisumuodot ja myytit olivat kaikkien vapaasti käytettävissä. Samoista traditioista ammennettujen sisältöjen ja tyylien käyttö oli itsestäänselvää. (Saariluoma 1998: 7.) Kysymys siitä, mikä on hyväksyttävää lainaamista, ja mikä moraalitonta plagiointia, oli kuitenkin ilmassa jo tuolloin. Pohdinnat plagioinnista tuntuvatkin kulkevan erottamattomana intertekstuaalisuuden käsitteen rinnalla. *Plagiointi* voidaan määritellä seuraavasti: "Toisen tekijän teoksen tai sen osien julkaiseminen omanaan; tieteellinen, kirjallinen tai taiteellinen varkaus." (Hosiaislouma 2003: 709.)

Hyvin varhainen esimerkki tästä on *Vergiliuksen* ja *Homeroksen* tapaus. Homeros, yksi maailmankirjallisuuden merkittävimmistä nimistä, kreikkalainen runoilija joka yhdistetään Iliaan ja Odysseijan luomiseen, eli noin 700 eKr. (Kirk 2012). Vuosina 70–19 eKr. elänyt, roomalaista kirjallisuutta edustanut Vergilius (Williams 2012) joutui sensuroiduksi omana aikanaan, koska hän oli tehnyt satoja "lainauksia" Homerokselta. Vergilius vastasi syytöksiin sanomalla, että Homerokselta varastaminen oli vaikeampaa, kuin nuijan varastaminen Herakleelta. (Harris 2011.) Herakles on roomalaisten Herkules, tarusankari ja antiikin jumala (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 151). Tämä kertoo jotain siitä, kuinka vaikeana Vergilius tekemäänsä piti. Harris (2011) on sitä mieltä, että Vergilius ei varastanut, ainoastaan mukaili ja muutti toisenlaiseksi. *Shakespeare*, joka eli vuosina 1564–1616 (Bates 1997: 3–4) puolestaan ei joutunut Vergiliuksen tapaan sensuroiduksi, vaikka hän lainasi materiaalia surutta monista eri lähteistä. Shakespeare työskenteli tavalla, joka oli hänen aikanaan tyypillinen: hän saattoi tehdä historiallisen näytelmän historiankirjaan pohjaten, tai muuntaa romanttisen novellin komediaksi tai tragediaksi. Juoni oli siis täysin lainattu. (Emt. 10.) Shakespeare teki vanhasta tarinasta uuden lisäämällä siihen omia yksityiskohtiaan, kuten erilaisia tunteita. Tässä hän oli hyvin taitava: "Where the historian has offerer mere description, the dramatist adds reaction." (Emt. 12–13.) Shakespeare tunnetaan nykyisinkin yleisesti siitä, että hän lainasi paljon materiaalia muualta (Hosiaislouma 2003: 709).

Klassinen paradigma muuttui 1700-luvun puolessavälissä *romanttiseksi paradigmaksi*, ja tällöin alettiin tavoitella ainutlaatuisuutta. Kirja ei saanut rakentua ulkoa saaduista osasista, vaan kaiken piti tulla taiteilijan sisältä. (Saariluoma 1998: 7–8.) Vasta 1950–1960-luvuilla vallalle tullut *myöhäis- ja postmoderni kirjallisuussuuntaus* alkoi taas kyseenalaistaa kirjailijan autenttisuutta. Ajatus tekstien rakentamisesta toisten tekstien päälle alkoi taas voimistua. Intertekstuaalisuuden ajatus seurasi tästä luonnostaan. (Emt. 9.) Intertekstuaalisuus esiintyikin käsitteenä ensimmäisen kerran vuonna 1967 Julia Kristevan artikkelissa *Le mot, le dialogue et le roman* (Hosiaislouma 2003: 375). Ilmiönä intertekstuaalisuus on kuitenkin ajaton, kuten yllä ollaan nähty.

Plagioinnin käsitteen keksi roomalainen runoilija nimeltä Martialis, joka eli arvion mukaan vuosina 40–104 jKr. Martialis vertasi jäljittelijöitään merirosvoihin. Plagioinnin erottaminen lainaamisesta, mukailusta tai jäljittelystä ei ole helppoa. (Hosiaislouma 2003: 709.) Hosiaislouma (2003: 709) mainitsee ratkaisevaksi eroksi epärehellisen tarkoituksen. Kuten tästä määritelmästä huomaa, on plagioimisen vedenpitävä määrittely vaikeaa. Mistä kukaan voisi varmasti tietää, onko kirjailija lainannut epärehellisin tarkoituksin vai ei?

Oman mielenkiintoisen lisänsä tähän keskusteluun tuovat oikeudessa nostetut plagiarismisyytteet. Rowlingia vastaan nostettiin tällainen syyte vuonna 1999. Nancy Stouffer väitti, että Rowling oli varastanut ideoita hänen *The Legend of Rah and the Muggles* -kirjastaan, joka oli peräisin vuodelta 1987. Kirjan päähenkilö oli nimeltään Larry Potter, ja hänellä oli Lily-niminen ystävä. Harryn äidin nimihän on niin ikään Lily. Muggles-sana tarkoittaa jästejä, ja esiintyy myös Rowlingin kirjoissa. Oikeus päätti asian lopulta Rowlingin hyväksi vuonna 2002. Perusteena oli se, että Stouffer oli väärentänyt todisteita. Esimerkiksi Stoufferin mukaan vuonna 1987 painetun kirjan kirjainfontti paljastuikin fontiksi, joka keksittiin vasta 1990-luvulla. (Whited 2002: 4–5.) Rowling pääsi siis helpommalla, kuin Vergilius aikanaan.

3.2.2 Myyttitutkimus

Myyttikritiikki/myyttitutkimus, yksi intertekstuaalisuuden alalajeista, oli erityisen suosittua 1950–1960-luvuilla. Siinä tutkitaan kirjoja myyttien ja arkkityyppien ilmentäjinä. Viime vuosina myyttikritiikkiä ei ole arvostettu, koska sen on katsottu olevan reduktionismia, joka jättää huomiotta kulttuuriset ja historialliset erot samoin kuin kirjojen yksilölliset ominaisuudet. Riskinä katsotaan olevan erilaiset ylitulkinnat ja väärintulkinnat. Myyttitutkimuksella on kuitenkin paljon annettavaa esimerkiksi narratologialle. (Hosiaislouma 2003: 613–614.)

Myytti on rakenteeltaan kertova, ei teoretisoiva ilmaisumuoto. Tyypillisesti myytissä kerrotaan dramatisoiden joku alkuaikojen tapahtuma tai muodonmuutos. (Simonsuuri 1994: 39.) Armstrongin (2005: 9–10) mukaan myytit pohjautuvat lähes aina kuoleman kokemukseen ja häviämisen pelkoon. Niillä on alunperin ollut voimakkaat siteet rituaaleihin, ja ne ovat käsitelleet ihmiselämän äärimmäisyyksiä ja tuntematonta. Kaikki myytit kertovatkin näkymättömästä maailmasta, joka on olemassa fyysisen maailman rinnalla. (Emt. 9–10.)

Myytit ovat myös opettavaisia ja merkityksellisiä, niiden on tarkoitus vaikuttaa ihmisen henkisesti (emt. 9–10). Myytit ovatkin psykologian varhaisaste. Sankarien koettelemukset ja voitot voivat osoittaa ihmiselle, kuinka selviytyä omista henkisistä kriiseistään. Freud ja Jung käyttivätkin psykologisten teorioidensa pohjana myyttejä. (Emt. 15.) Freud (1964/1940: 135) esimerkiksi totesi unisymboliensa pohjautuvan satuihin, myytteihin, kansojen sananlaskuihin, lauluihin, runouteen ja arkikieleen. Freud siis näki, että myytit muistuttavat unia ja valveunia. Jung kehitti näitä ajatuksia eteenpäin toteamalla, että ihmisen alitajunta on rakentunut myyttisen symboliikan mukaan (Simonsuuri 1994: 41). Nämä symbolit ovat nimeltään arkkityyppejä (Hosiaislouma 2003: 70), joihin palaan vielä myöhemmin tässä luvussa. Paitsi henkilökohtaisella tasolla, myyteillä on tehtävänsä myös yhteiskunnallisella tasolla. Esimerkiksi kansan tai heimon yhteiset myytit lisäävät ryhmänsisäistä yhteenkuuluvuutta. (Emt. 41.)

Sadut (*fairy tale, folktale, wondertale* jne.) ovat tiiviissä yhteydessä myytteihin. Niiden voi katsoa olevan taantuneita myyttejä. Satu voi muuttua myytiksi, ja päinvastoin. (Von Franz 1973: 17.) Von Franz (1973: 17) havainnollistaa eroa seuraavasti: "To me fairytale is like the sea, and the sagas and myths are like waves upon it: a tale rises to be a myth and sinks down again into being a fairy tale." Ero on myös siinä, että myytit ovat kansallisia, synnyinmaansa kansaa kuvaavia, kun taas sadut ylittävät kulttuuriset rajat helpommin (emt. 18). Vladimir Propp (1985: 79) taas erottaa sadun ja myytin seuraavasti: satu on ennen kaikkea epätosi, myytti taas pyhä kertomus, joka kertoo jotain ihmisten uskomuksista. Muodollisesti niillä ei ole eroa, kumpikin voi olla muodoltaan kertova. Sekä Propp (1985: 109) että Von Franz (1973: 18) ovat sitä mieltä, että myyttejä voidaan käyttää apuna, kun halutaan tulkita satujen syvempiä merkityksiä.

Allegoria, josta Tolkien ei pitänyt (Shippey 2003: 169), tarkoittaa laajaa metaforaa. Siinä käsite, kuten vaikkapa ideologia, korvataan jollain toisella, yleensä abstrakti korvataan jollain konkreettisella. (Hosiaislouma 2003: 39.) Pintamerkityksen alta löytyy siis syvempi, vertauskuvallinen merkitys. Allegoria voi olla luonteeltaan filosofinen, moraalinen, uskonnollinen, historiallinen tai tieteellinen. (Emt. 39.) Allegorisessa mielessä esimerkiksi Klonkun voitaisiin katsoa symboloivan lankeemusta tai ahneutta. Tolkienin kustantaja kommentoi TSH1:tä aikoinaan Tolkienille kirjoitetussa kirjeessään seuraavasti: "Pimeän ja valon välinen taistelu (toisinaan sitä jopa epäilee että tarina on muuttumassa puhtaaksi allegoriaksi) on hurja ja paljon voimakkaampi kuin 'Hobitissa'--." (Tolkien 2009/1947: 153). Tähän huomioon Tolkien reagoi vastaväittein. Hän halusi, että hänen tarinansa nähdään enemmänkin yksilöllisten toimijoiden kautta, vaikka jokaisessa tarinassa onkin jokin sanoma. (Emt. 154–155.)

Arkkityyppi, joka mainittiin jo yllä lyhyesti, merkitsee yleisesti perittyä mielikuvaa tai alkukuvaa. Käsitteen keksi psykoanalytikko C.G. Jung, ja se liittyy kollektiiviseen tiedostamattomaan. Esimerkiksi tietyt henkilötyypit ovat arkkityyppejä: kapinallinen, konna, don juan ja femme fatale. Samoin tietyt eläimet voidaan nähdä arkkityypeinä: käärme, leijona ja kotka. Lisäksi myös käsitteet, kuten kuvitelma paratiisista, voidaan nähdä arkkityypeinä. (Hosiaislouma 2003: 70.)

3.2.3 Kirjailijoiden omat kommentit heidän käyttämistään lähteistä

Kirjantutkijapiireissä on tapana todeta, että ei kannata luottaa siihen, mitä kirjailija itse sanoo teoksistaan (Shippey 2003: 272). Tiedostan tämän kannan, mutta tässä tutkimuksessa olen kuitenkin päättänyt ottaa huomioon myös kirjailijoiden omia kommentteja, koska myös tutkimieni keskusteluketjujen lukijat olivat niistä kiinnostuneita (ks. esim. Gaia Online 2011a). Teen tämän tiedostaen, että kirjailija itse ei omista teostensa merkitystä, vaan jokainen lukija ja tutkija voi tulkita teoksia omista lähtökohdistaan (Hosiaisuusluoma 2003: 916). Kuten Shippeykin (2003: 329) toteaa, kirjan konteksti elää ja muuttuu koko ajan. Seuraavassa esittelenkin eräät monista HP:n ja TSH:n konteksteista, eli kirjailijoiden niille itse antamat kontekstit.

Tolkienin on tarujen innoittajana oli ennen kaikkea kaunis, koskematon luonto (Heiskanen-Mäkelä 2004: 63). Lisäksi Tolkien pohjasi teoksensa vanhoihin skandinaavisiin, anglosaksisiin, suomalaisiin ja germaanisiin eepoksiin, kuten Eddaan ja Kalevalaan (Heiskanen-Mäkelä 2004: 64). Motiivi tarinoiden kirjoittamisen takana oli kunnianhimoinen halu luoda brittiläisille oma tarustonsa, samaan tapaan kuin esimerkiksi suomalaisilla on Kalevalansa (Tolkien 2009/1951: 183–184). Tolkienin työ yliopistossa englannin kielen ja kirjallisuuden parissa (Carpenter 1998/1977: 313–314) antoi mahdollisuuden tutustua muun muassa erilaisiin eepoksiin jo työnkin puolesta (Heiskanen-Mäkelä 2004: 64).

Myös Rowling opiskeli yliopistossa, mutta hän ei jäänyt sinnen tekemään työuraa kuten Tolkien. Rowling opiskeli Exeterin yliopistossa valmistuen vuonna 1986 (Encyclopædia Britannica Online Academic Edition 2012a) pääaineenaan ranska (Smith 2003: 78). Samoin kuin Tolkien, myös Rowling on kertonut ottaneensa vaikutteita mytologioista (ks. esimerkki 3):

- (3) I've taken horrible liberties with folklore and mythology, but I'm quite unashamed about that, because British folklore and British mythology is a totally bastard mythology...I feel no compunction about borrowing from that freely, but adding a few things of my own. (Fry 2005.)

Tolkien teki suuren työn kehitellessään luomastaan maailmasta mahdollisimman loogista ja aukotonta (ks. esim. Carpenter 1998/1977: 239–240). Hän loi yksityiskohtaisen historian, joka käsitti 37 000 vuotta pitkän ajanjakson. Se alkoi maailman luomisesta ja päättyi auringon kolmanteen aikaan ja Sormuksen tuhoamiseen. (Day 1992: 13.)

Tolkien rakasti suomen kieltä ja Kalevalaa. Hän myönsikin aikoinaan, että Kalevala oli tärkeä lähde hänen omille kirjoilleen, ja omalla tavallaan hän halusi kirjoittaa Kullervon tarinan uudestaan. (Gay 2004: 295.) Tolkien nimesi myös William Morrisin kirjat *The House of the Wolfings* ja *The Roots of the Mountains* inspiraationlähteikseen (Tolkien 2009/1960: 380–381). Koska Tolkien on kielitieteilijä, oli hänen innoituksen lähteenään myös kieli itsessään. Tolkien onkin todennut seuraavaa (ks. esimerkki 4):

- (4) Muuan kysyjä (yksi monista) tiedusteli, mistä S.h. oikein kertoo ja onko se "allegoria". Ja minä sanoin että sen tarkoituksena oli luoda tilanne, jossa *elen sila lúmenn' omentielmo* olisi tavallinen tervehdys ja että tämä vaihe syntyi jo kauan ennen kirjaa. (Tolkien 2009/1956: 333.)

Tolkien siis kehitti erilaisia kuvitteellisia kieliä, joille hän halusi luoda sopivan ympäristön ja historian (Tolkien 2009/1967: 470). Esimerkkeinä näistä kielistä voi mainita *haltiakielen* (*Elvish*) ja *enttikielen* (*Entish*) (Gay 2004: 279). Yhteensä kieliä oli vaikuttavat 14 (Chance 2001: 14). Rowling puolestaan käytti yhtenä kirjojensa rakennuspalikoista alkemiaa. Hän opiskeli sitä paljon, jotta saisi esimerkiksi kirjoissaan olevan taikuuden toimimaan loogisesti. (Simpson 1998.) Mitä tulee kieliin, on Rowling haastattelussa kertonut käyttäneensä kirjoissaan esiintyvien loitsujen (kuten “avada kedavra”) luomiseen itse muuntelemaansa latinaa (Fraser 2004.)

Kumpikaan kirjailija ei ole kertonut kirjallisia esikuviaan erityisen innokkaasti joitakin poikkeuksia lukuunottamatta. Rowling on kertonut esikuvakseen *Jane Austenin*, ja erityisesti Austenin *Emma*-kirjan. Austenin vaikutus onkin nähtävissä hänen kerrontatyylissään. (Granger 2007: 35). Kaiken kaikkiaan Rowling luettelee kyllä kirjailijoita, joita ihailee, kuten *Nabokov* ja *Collette*, mutta yleensä hän kieltää ottaneensa vaikutteita heiltä omaan työhönsä (Granger 2009: xii–xiii). Poikkeuksen

tekee lastenkirja nimeltä *The Little White Horse*, joka on Rowlingin mukaan vaikuttanut Potteriin enemmän kuin mikään muu kirja (Smith 2003: 86).

Yleisesti ottaen ei myöskään Tolkienilla siis ollut tapana kertoa, mitkä kirjat olivat toimineet mahdollisina esikuvina hänen omille teoksilleen (Lazo 2004: 195). Allegoriasta Tolkien ei pitänyt (Shippey 2003: 169), eikä toisaalta myöskään modernista kirjallisuudesta (emt. 177). Modernin kirjallisuuden suhteen Tolkien ja Rowling siis erosivat selkeästi toisistaan. Yleisesti ottaen voisi sanoa, että Tolkien piti vanhemmasta kirjallisuudesta kuin Rowling. Kaiken kaikkiaan Tolkien oli melko salaperäinen ja sanoi esimerkiksi Carpenterin (1977/1998: 148) haastattelussa seuraavasti (ks. esimerkki 5):

- (5) Tällaista tarinaa ei kirjoiteta vielä näkyvistä puiden lehdistä eikä puutarhanhoidon tai maaperätieteen avulla. Tarina kasvaa kuin siemen pimeässä mielen lehtimullassa: kaikesta siitä, mitä on nähty, ajateltu tai luettu, siitä mikä on kauan ollut unohdettuna, laskeutuneena syvyyksiin. Epäilemättä valintoja on tehtävä paljon, kuten puutarhurinkin tapauksessa: mitä kukin heittää omalle tunkiolleen. Ja minun tapauksessani multa on ilmeisesti suurelta osin kielitieteellistä materiaalia. (Carpenter 1977/1998: 148.)

Mielenkiintoinen huomio on se, että Rowling on antanut lähes identtisenä pidettävän lausunnon omasta luomisprosessistaan sanoessaan, että hänen tarinansa tulevat hänen mielensä kompostista, jossa kaikki hänen lukemansa kirjat muhivat. Kirjoittamisprosessi ei kuitenkaan ollut sattumanvarainen vaan tarkkaan suunniteltu ja harkittu. (Granger 2007: 75.) Voidaan pitää todennäköisenä, että Tolkienin lausunto on ollut Rowlingin lausunnon esikuvana.

3.2.4 Tolkienin ja Rowlingin yhtäläisyyksistä

Kaikki toimittajista kaupallisiin kirjailijoihin ja akateemisiin tutkijoihin asti ovat pohtineet Rowlingin ja Tolkienin yhtäläisyyksiä. The New York Timesin kirja-arvostelija Judith Shulevitz (2001) on löytänyt yhtäläisyydet ankeuttajien ja sormusaaveiden välillä, samoin Voldemortin ja Sauronin yhtäläisyys huomioidaan. Shulevitz (2001) toteaa myös, että kirjakauppojen hyllyiltä löytyvät fantasiakirjat ovat kaikki tavalla tai toisella johdettavissa takaisin Tolkieniin. Kaupallisen puolen Potteriasiantuntija George Beahm (2006) mainitsee jo Harry Potter Kumppani -kirjansa

takakannessa, että Rowlingin hahmoilla on paljon yhteistä Tolkienin hahmojen kanssa. Beahm (emt. xiii–xiv) toteaa, että osa Potterin kiehtovuudesta perustuu siihen, että kirjat ovat monikerroksisia. Tämä näkyy muun muassa siinä, että lukija voi löytää sen sivuilta viittauksia erilaisiin myytteihin ja kirjaklassikoihin kuten Jane Austeniin ja J.R.R. Tolkieniin (emt. xiii–xiv).

Tieteellisemmistä julkaisuista taas voidaan mainita esimerkiksi Sheltrowin (2009: 53) toteamus siitä, että Rowling käyttää kirjoittaessaan useita samoja metodeita kuin Tolkien. Sheltrow myös toteaa, että Rowlingia verrataan Tolkieniin usein (emt. 53). Granger, joka on kirjoittanut Potterista monia analyttisiä kirjoja ja puhunut aiheesta monissa yliopistoissa (Granger 2009: 141), on todennut, että Tolkienin vaikutus Rowlingiin on täysin ilmeinen ja suora (emt. xii). Granger (2008) nostaa Hogwadr's Professor -internetsivuillaan esille sen, että Rowling kuitenkin jatkuvasti yrittää kieltää Tolkienilta saamansa vaikutteet korostamalla, että on lukenut Taru Sormusten Herrasta -trilogian vain kerran 14-vuotiaana. Lisäksi hän oli jo aloittanut Harry Potterin ensimmäisen kirjan kirjoittamisen, ennen kuin luki Tolkienin kirjoittaman Hobitti-kirjan (Jones 2000). Granger (2008) mainitsee vastapainona Rowlingista kirjoitetun epävirallisen elämäkerran. Tässä elämäkerrassa kerrotaan (Smith 2003: 85), että Rowlingin entiset opiskelutoverit sanoivat Rowlingin lukeneen TSH:ta yliopistoaikoinaan niin ahkerasti, että hänen tuhatsivuinen niteensä kului silmin nähden. Lisäksi entisen anopin ja aviomiehen mukaan Rowling oli lukenut Tolkienia tiiviisti myös valmistellessaan Harry Potter -kirjoja (emt. 102).

Lisäksi Granger (2008) nostaa esille, että Rowling on sanonut Newsweekin haastattelussa (Jones 2000), ettei oikeastaan edes ole kiinnostunut fantasiasta, ja että ei ole lukenut sitä paljoakaan. Tämä on outoa, koska selvästikin Harry Potter -kirjat ovat fantasiaa. Toisaalta Rowlingin ei välttämättä tarvitsekaan lukea fantasiaa kirjoittaakseen sitä itse, jos hän vain tuntee esimerkiksi myytit ja sadut, ja ammentaa innoituksensa niistä.

Granger (2008) on lopultakin sitä mieltä, että Rowlingin omille puheille ei kannata antaa tässä asiassa paljoakaan painoarvoa, vaan keskittyä sen sijaan itse kirjoihin ja

tutkia niitä kirjallisuudentutkimuksen työkaluin vastausten saamiseksi. Granger (2009: 284) epäilee syyksi Rowlingin Tolkien-vaikutteiden kieltämiselle sitä, että Rowlingista Tolkienin kirjat ovat pohjimmiltaan hyvin erilaisia verrattuna hänen kirjoihinsa. On syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että Rowling on saman genren ja saman kaliiperin kirjailija kuin Tolkienkin oli, ja heidän kirjansa ovat kilpailevassa asemassa toisiinsa nähden esimerkiksi taloudelliselta kannalta katsottuna. Vaikuttaisikin siltä, että Rowling ei halua joutua millään tavalla alisteiseen asemaan Tolkieniin nähden. Tämä voi johtua siitä, että nykyään kaikenlainen riippuvuus aikaisemmasta kirjallisuuden traditiosta koetaan helposti negatiiviseksi asiaksi ja toisilta lainaaminen kyseenalaistaa taiteilijan luovuuden (Saariluoma 1998: 7–8).

Belmontin yliopistossa työskentelevä Sturgis (2004: 12), joka opettaa kursseja niin Tolkienista kuin Harry Potteristakin, on vertaillut Tolkienia ja Rowlingia käsitteellisemmällä tasolla. Hän on pohtinut muun muassa sitä, miten Rowlingin kirjat vastaavat Tolkienin fantasiakäsitystä artikkelissaan, joka pohjautui Tolkienin kuuluisaan, vuonna 1947 kirjoitetun *On Fairy-Stories* -esseen näkökohtien ja Harry Potter -kirjojen vertailuun (emt. 5–7). Sturgis totesi, että Harry Potter -kirjat istuvat hyvin Tolkienin fantasiakäsitykseen (emt. 7).

Tolkien (2002/1964: 26) korosti esseessään sitä, että kyse on tarinasta, jossa on erityistä tunnetta, voimaa ja magiaa, eikä tästä magiasta saa tehdä pilaa, eikä sitä saa selittää pois millään tavalla. Lisäksi tarina tyydyttää ihmisen perusviettejä, kuten tarvetta tutkia ajan ja avaruuden ulottuvuuksia (emt. 26), ja olla yhteydessä muihin eläviin olentoihin (emt. 27). Usein nämä olennot, kuten esimerkiksi linnut pystyvät myös puhumaan ihmisen kanssa (emt. 27). Lisäksi tunnusomaisia piirteitä ovat tosielämästä poikkeavien asioiden esiintyminen (emt. 67), pako, lohtu ja henkinen elpyminen (emt. 77). Lohdulla Tolkien (emt. 90) viittaa muun muassa onnelliseen loppuun, jota hän nimittää *eukatastrofiksi*. Eukatastrofi on hänestä tarinan tärkein osa (emt. 90–91).

4 VERKKOKESKUSTELUJEN JA KIRJOJEN ANALYYSI

Tutkimukseni, jonka nyt esittelen, jakaantui kolmeen eri vaiheeseen. Ensin kartoitin lukijoiden verkkokeskusteluissa esittämät näkemykset, sen jälkeen tein kirjallisuustieteellisen tutkimukseni, ja lopuksi vertailin kirjallisuustieteellisen tutkimuksen tuloksia lukijoiden näkemyksiin. Tämä analyysiluku tulee siis etenemään seuraavasti: Verkkokeskustelujen analyysin toteuttamismenetelmä, tutkittujen keskusteluketjujen kuvaus ja saadut tulokset käsitellään aluksi omissa alaluvuissaan (4.1–4.1.2). Tämän jälkeen on vuorossa kirjojen narratologinen ja intertekstuaalinen analyysi, joka alkaa rinta rinnan kulkevien tutkimusmenetelmien esittelyllä (4.2). Sitten esitellään viiteen eri luokkaan jaettujen vertailuparien analyysi luokka luokalta: *ihmeelliset olennot, myyttiset eläimet, kuolleet, taikaesineet sekä erikoiset paikat ja asiat* (4.2.1–4.2.5), jonka päätteeksi kirjallisuustieteellinen analyysi kootaan yhteen omassa alaluvussa (4.3). Lopuksi lukijoiden näkemykset ja kirjallisuustieteellinen analyysi asetetaan dialogiin keskenään (4.4).

4.1 Verkkokeskustelujen aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Analysoin tässä tutkimuksessa kolme internetin asynkronista keskusteluketjua aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Valitsin analysoitavat keskusteluketjut aiheen ja laajuuden perusteella. Valitsin ketjuja, joissa pohdittiin Tolkienin ja Rowlingin välisiä yhtäläisyyksiä, ja joihin oltiin postitettu vähintään 40 viestiä. Keskustelijoiden lukumäärän alarajaksi asetin kymmenen eri keskustelijaa per. keskusteluketju. Nämä vaatimukset täyttyivät analysoimissani viestiketjuissa hyvin, tosin the Baheyeldin Dynastyn (2011a) viestiketjun kohdalla keskustelijoissa oli paljon anonyymejä kirjoittajia. Viestejä, jotka oltiin kirjoitettu seitsemän vuoden aikana, oli kuitenkin 100 (emt.), joten on hyvin todennäköistä, että mukana oli enemmän kuin kymmenen keskustelijaa. Halusin mukaan paljon eri keskustelijoita, jotta mielipidekartoituksellani olisi enemmän painoarvoa.

Verkkokeskusteluita analysoimalla vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli selvitän, mitä mieltä lukijat ovat kirjojen välisistä vastaavuuksista, ja voin oman

kirjallisuustieteellisen tutkimukseni jälkeen tarkastella hallitseviksi nousseita kantoja kriittisesti. Tutkittuihin keskusteluketjuihin oltiin postitettu yhteensä 243 viestiä, joista 133 viestiä huomioitiin mielipidekartoituksessa. Mukaan pääsivät viestit, jotka liittyivät tutkimuskysymykseeni, ja joista keskustelijan mielipide oli selkeästi ymmärrettävissä. Mikäli keskustelija toisti täsmälleen samaa mielipidettä useasti, laskin mielipiteen relevantiksi vain yhden kerran. Näistä viesteistä erittelin yhteensä 229 yksittäistä mielipidettä. Yhdessä kommentissa saattoi siis olla useampikin eri mielipide. Moni keskustelija esimerkiksi totesi ensin Tolkienin suuren vaikutuksen fantasiakirjallisuuteen, ja kertoi sen jälkeen oman kantansa siihen, kopioiko Rowling Tolkienia liikaa vai ei.

Tämä tutkimus on suuntaa antava, eikä sitä ole tarkoitettu absoluuttiseksi totuudeksi lukijoiden mielipiteistä yleensä. Tulokset antavat kuitenkin kattavan näytteen lukijoiden näkemyksistä hyvin globaalissa mielessä. Aloittihan esimerkiksi tutkimani Gaia Onlinen keskusteluketjun filippiiniläinen nainen nimeltä Khukei (Gaia Online 2012b), ja Baheyeldin Dynastyn keskusteluketjun egyptiläissyntyinen mies nimeltä Khalid (The Baheyeldin Dynasty 2011b).

Oman haasteensa tähän analyysiin toi se, että keskustelijoiden kommentteihin vaikuttivat monesti tavalla tai toisella kirjojen ohella myös kirjoista tehdyt elokuvat. Ratkaisin ongelman niin, että jos näkemys oli relevantti kirjojen osalta, se huomioitiin. Tunnen hyvin sekä kirjat että niiden pohjalta tehdyt elokuvat, joten pystyin erittelemään kommentit tältä kantilta. Koska elokuvat kuitenkin näin väistämättä tuovat kaikujaan myös tämän mielipidekartoitukseni tuloksiin, olen koonnut niiden tiedot liitteisiin. Liitteeseen 4 olen listannut Taru Sormusten Herrasta -elokuvatrilogian tiedot, ja liitteestä 5 taas löytyvät Harry Potter -elokuvien tiedot.

Eräs seikka nousi esiin toistuvasti. TSH-elokuvissa esiintyvä hobittikaksikko Merri ja Pippin olivat koominen parivaljakko vain elokuvissa, kun taas HP:n vastaava villi parivaljakko, Fred ja George Weasley, olivat hauskoja niin kirjoissa, kuin elokuvissakin. Tämä koomisten parivaljakkojen välinen yhtäläisyys mainittiin muun muassa Gaia Onlinen (2011) keskustelussa, mutta se kumottiin seuraavasti: ”I can't stand when

people say that Merry and Pippin were made to be comic relief. You know what saying that says, it says 'I haven't read the books!'" (Gaia Online 2011a.) Tämän yhtäläisyyden jätin siis oman analyysini ulkopuolelle, vaikka se olikin esillä verkkokeskusteluissa.

4.1.1 Tutkittujen keskusteluketjujen esittely

Seuraavassa esittelen lyhyesti sivustot, joilta otin keskusteluketjut. Kerron samalla perustiedot tutkituista keskusteluketjuista.

a) *The Baheyeldin Dynasty* -sivusto on perustettu vuonna 1999, ja sen takana on egyptiläissyntyinen informaatioteknologian ammattilainen nimeltä Khalid M. Baheyeldin. Sivustolla keskustellaan esimerkiksi kulttuuriin ja teknologiaan liittyviä asioista. (The Baheyeldin Dynasty 2011b.) Tarkasteltuani sivustoa totesin, että kaikki keskustelut ovat Khalidin itsensä aloittamia.

The Baheyeldin Dynasty -sivuston viestiketjuun *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?* (2011a) oli postitettu yhteensä 100 viestiä aikavälillä 5.6.2004–29.6.2011. Niistä relevantit 78 viestiä huomioitiin mielipidetutkimuksessa, ja näistä viesteistä eroteltiin 139 eri mielipidettä. Koska tällä sivustolla oli suuri joukko anonyymejä kirjoittajia, ei voida varmuudella tietää, kuinka monta eri keskustelijaa lopulta osallistui keskusteluun. Koska kyse on kuitenkin seitsemän vuotta kestäneestä asynkronisesta keskustelusta, on mukana ollut todennäköisesti useita eri ihmisiä. Tämä keskustelu oltiin aloitettu yhtäläisyyksiä käsittelevällä taulukolla, ja se oli kaiken kaikkiaan monipuolisin ja pisin. Tulostettuna keskusteluketju oli 40 sivua pitkä ja ruudulla se jakautui kymmenelle eri välilehdelle. (The Baheyeldin Dynasty 2011a.)

b) *Gaia Onlinen* keskustelupalstat ovat sivuston itsensä mukaan maailman toiseksi suosituimmat, ja niille postitetaan yli miljoona viestiä päivittäin (Gaia online 2012c). Aiheina ovat esimerkiksi fantasia, anime ja science fiction. Vuonna 2003 perustettu sivusto on paikka, jossa käyttäjät voivat keskustelujen ohella pelata pelejä ja luoda itselleen oman virtuaalihahmonsa, eli *avattarensa*. (Gaia online 2012d.) Käyttäjäkunta muodostuu teini-ikäisistä ja nuorista aikuisista (Gaia online 2012c).

Gaia online keskusteluun nimeltä *JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien* osallistui 21 eri keskustelijaa tutkitulla aikavälillä, joka oli 13.8.2011–13.10.2011. Keskustelijat oli helppo erottaa toisistaan, koska jokaisella oli oma nimimerkinsä ja yksilöllisen näköinen virtuaalihahmonsa, vaikka tietenkään ei voida olla sataprosenttisen varmoja, onko sama henkilö osallistunut keskusteluun vaikkapa kahden eri nimimerkin kautta. Viestejä oli yhteensä 46 kappaletta, ja näistä viesteistä 25 kappaletta huomioitiin mielipiteitä kartoittaessa. Huomioiduista viesteistä erittelin yhteensä 40 mielipidettä. Keskustelijoiden asiantuntevuus oli ajoittain korkea. Yksi esimerkiksi oli lukenut Tolkienia ja Rowlingia hyvin laajasti, toinen perehtynyt Tolkien-tutkimukseen, ja kolmas käynyt fantasiakirjallisuutta käsittelevän kurssin. Keskustelijoiden parissa kirjojen tarkka lukeminen ja tuntemus laskettiin selkeästi meriitiksi, joka lisäsi auktoriteettiä ja uskottavuutta. Keskustelu meni välillä erittäin detaljiseksi, esimerkiksi tarkasti lainattuja sitaatteja ja tiettyjä sivunumeroita mainittiin. (Gaia online 2011a.)

c) *Facebook* on sosiaalisen median palvelu (social networking service), joka perustettiin vuonna 2004 Amerikassa. Huiman suosion saavuttaneella palvelulla oli joulukuussa 2011 jo 845 miljoonaa käyttäjää, joista puolet vieraili sivustolla päivittäin. Sivuston ikäraja on 13 vuotta. (Encyclopædia Britannica 2012a.) Facebookin kaltaiset sosiaalisen median palvelut tarjoavat käyttäjilleen mahdollisuuden kertoa itsestään, hankkia ystäviä, ja kommunikoida heidän kanssaan. Facebook on yleispätevä sivusto, jolla on monenlaisia käyttäjiä. (Oxford Reference Online 2012.)

Facebookin (2011) keskusteluketjussa nimeltä *Did J.K. Rowling rip of Tolkien?* oli yhteensä 97 viestiä, joista relevantit 30 viestiä huomioitiin. Näistä viesteistä eriteltiin 50 mielipidettä. Viestejä oli lähettänyt yhteensä 18 eri keskustelijaa. Keskustelu oli kestänyt tulostushetkellä (15.10.2011) noin seitsemän kuukautta. (Emt. 2011.) Tässä viestiketjussa oli ajoittain melkoista toisteisuutta, eli sama keskustelija sanoi täsmälleen saman asian moneen kertaan eri tavoilla. Tällaisia viestejä en laskenut relevanteiksi, ja siksi vain melko pieni osa viesteistä kelpuutettiin mukaan mielipidetutkimukseen.

4.1.2 Keskusteluketjujen analyysin tulokset

Siirryn nyt käsittelemään analyysini tuloksia. Käyn ne läpi niin sanallisesti kuin myös taulukkomuodossa (ks. taulukko 3.). Taulukossa 3. kerron jokaisen mielipiteen esiintymistiheyden kunkin keskusteluketjun osalta ja ilmoitan myös kunkin mielipiteen yhteenlasketun esiintymismäärän, jonka perusteella asetin mielipiteet esiintymisjärjestykseen. Yleisin mielipide on listassa ylimpänä, toiseksi yleisin mielipide on listan toisena ja niin edelleen. Käsittelem lisäksi jokaisen taulukossa esiintyneen mielipiteen sanallisesti.

Taulukko 3. Keskustelijoiden mielipidejakauma

Mielipide	Bahey-eldin D.	Gaia Online	Facebook	Yhteensä
Genreen liittyviä luonnollisia yhtäläisyyksiä (esim. myyttipohja), ei liikaa kopiointia/ vaikutteiden ottaminen kuuluu kirjallisuuteen	29	9	9	47
Yksityiskohtaista yhtäläisyyksien käsittelyä yhtäläisyydet vahvistaen, esim. listamuodossa	30	7	8	45
Yksityiskohtaista yhtäläisyyksien käsittelyä yhtäläisyydet kumoten, esim. listamuodossa	21	4	8	33
Rowling on kopioinut liikaa/täysin/ei omia ideoita	16	5	5	26
”Moni muukin kopioinut Tolkienia”/Tolkien loi fantasian perustan jolle muut kirjailijat rakentavat työnsä	10	5	9	24
Huomioita Tolkienin omista vaikutteista	14	4	3	21
Kaikki yhtäläisyydet eivät voi olla sattumaa/ Rowling otti idean/ideoita Tolkienilta	8	3	4	15
Keskustelua Rowlingiin kohdistuneista plagiointisyöksistä, esim. oikeudenkäynnit Rowlingia vastaan	4	2	0	6
Keskustelua siitä, onko Rowling lukenut Tolkienia/muuta fantasiaa vai ei	4	1	1	6
Tolkien ei vaikuttanut Rowlingiin/yhtäläisyydet sattumaa	3	0	3	6

Suosituin kanta oli se, että yhtäläisyydet eivät ole tuomittavia, ja ne johtuvat yhteisestä fantasiagenrestä, johon liittyy esimerkiksi myyttien käyttö inspiraation lähteenä. Osa keskustelijoista totesi lisäksi yleisluontoisemmin, että jokainen kirjailija ottaa

vaikutteita muilta kirjailijoilta. Esimerkiksi tämä mielipide luokiteltiin tähän kategoriaan:”--It is time to realize that the similarities between different novels enable us to classify them into a genre. Without these, the genre of fantasy could not exist. --” (The Baheyeldin Dynasty 2011a.)

Lähes yhtä yleiseksi yllä kuvatun kannan ohella nousivat kannanotot, joissa kirjojen välinen yhteys vahvistettiin esimerkein. Nämä kaksi mielipidettä olivat selvästi muita mielipiteitä suositumpia. Kaikki kolme keskusteluketjua esimerkiksi aloitettiin luettelemalla joukko yhtäläisyyksiä, ja muut keskustelijat täydensivät ja kommentoivat näitä listoja esimerkiksi näin: ”Another rip offs I noticed: -- The Black Riders – The Dementors – they both use hoods to cover and shape their 'nothingness' and coldness and melancholy appears when both 'enter the room' --” (Facebook 2011.)

Kolmanneksi yleisin mielipidetyyppi oli vastareaktio näihin yhteyden vahvistaviin listoihin. Niissä yhtäläisyydet pyrittiin kumoamaan vetoamalla esimerkiksi hahmojen arkkityyppimäisyyteen, erilaisiin rooleihin tarinoissa, tai erilaisiin taustoihin, kuten eri rotuun. Välillä vastaväitte perusteltiin lyhyesti ja ytimekkäästi esimerkiksi toteamalla, että aikaisemman kommentin kirjoittajan näkemykset ovat liian kaukaa haettuja, tai että hän on tyhmä. Erityisen pitkän (tulostettuna yli kaksisivuisen) vastauksen kirjoitti yhdysvaltalainen mies, joka käyttää Gaia onlinessa nimimerkkiä Gussumaru Kenji (Gaia Online 2012e). Viesti alkoi seuraavasti (ks. esimerkki 6):

- (6) Hello, I'm Gussu. I've been a huge fan of Tolkien for 13 years (reading Lord of the Rings, The Hobbit, The Silmarillion, The Children of Hurin, and bits and pieces of other books.) And a fan of Rowling for 12 years, reading all of her Harry Potter books. I will spend the rest of my post explaining in detail why you are completely wrong. (Gaia Online 2011a.)

Neljänneksi yleisin mielipide oli se, että Rowling on kopioinut Tolkienia liikaa. Tässä kategoriassa oli hyvin rajujakin mielipiteitä, kuten tämä: "Rowling should have cancer for what she's done, she stole ALL her ideas from another. Potter? Waste of time and a sad rip-off." (Facebook 2011.)

Viidenneksi suosituin mielipide voidaan tiivistää näin: Tolkien on fantasiakirjallisuuden kantaisä, jota on hyvin vaikea olla kopioimatta tavalla tai toisella, jos kirjoittaa fantasiaa. Tolkien on kaiken perusta. Tähän kategoriaan luokittelin esimerkiksi seuraavan mielipiteen: ”-- Tolkien, for fantasy writers, is like Mount Fuji in a certain traditional style of Japanese painting: either in the foreground, or the background, or not visible because the artist is on the mountain.” (Gaia online 2011a.)

Tolkienin omat vaikutteet huomioitiin lähes yhtä usein, kuin hänen asemansa ja vaikutuksensa. Keskustelija nimeltä Charaka esimerkiksi huomautti seuraavaa (ks. esimerkki 7):

- (7) ”If someone thinks that using characters in one book to build another is wrong, then Tolkien himself is in fault as there are similarities between LOTR (1930 – 1945 AD) and Beowulf (800 – 1100 AD) like the kingly hall in Beowulf and the golden hall of Rohans in Edoras [sic]. (Facebook 2011.)

Seitsemänneksi yleisin mielipide puolsi Rowlingin ja Tolkienin yhteyttä maltillisesti. Esimerkiksi Connor kirjoitti: "Similarities? Yes. Ripping off? No." (Facebook 2011.) Kolme pienintä mielipidekategoriaa olivat esillä täsmälleen saman verran: Keskusteltiin siitä, onko Rowling lukenut Tolkienia tai muuta fantasiaa, ja oliko oikein, että hän on saanut oikeushaasteita plagiarismista. Myös Tolkienin ja Rowlingin välisten vastaavuuksien kieltäminen sai hieman kannatusta.

Kaiken kaikkiaan lukijoiden keskusteluista nousivat hallitseviksi nämä kaksi vastakkaista kantaa: a) *Tolkienin ja Rowlingin välinen yhteys ei ole liian ilmeinen, ja se johtuu yhteisestä kirjallisuusgenrestä ja siitä, että Tolkien on fantasian kantaisä, jota myös monet muut fantasiakirjailijat lainaavat.* sekä b) *Yhtäläisyyksiä on huomiotaherättävän paljon, ja siksi voidaan todeta, että Rowling on lainannut Tolkienilta liikaa.*

4.2 Kirjojen narratologinen ja intertekstuaalinen analyysi

Seuraavassa esittelen tekemäni Tolkienin ja Rowlingin kirjojen narratologisen ja intertekstuaalisen analyysin. Nämä kaksi analyysiä kulkevat rinnakkain tutkimusyksiköstä (*vertailupari*) toiseen, koska molemmilla on kohteenaan sama tutkimusaineisto. Tämä tutkimusaineisto on lisäksi sen verran laaja, että on parasta edetä sen ehdoilla vertailupari vertailuparilta eri analyysit yhdistäen.

Tämä työvaihe on rakenteeltaan hyvin suppilomainen. Lähdän liikkeelle yli viidentuhannen sivun tutkimusmateriaalista, jonka esimerkiksi narratologisen tutkimukseni osalta tiivistän lopulta yhteen kuvioon, jossa tulokset esitetään pylväsdigrammina (ks. kuvio 1). Etenen seuraavasti: Otan tarkempaan käsittelyyn eniten huomiotani herättäneet yhtäläisyydet, joista muodostan niin sanottuja *vertailupareja*. Esimerkiksi kirjasarjojen sankarit, Harry ja Frodo muodostavat vertailuparin. Kolmessa tapauksessa vertailupariin kuului enemmän kuin kaksi yksikköä: Ylimaallisen kauniit olennot: Haltiat, Veelat ja Fleur Delacour (4.2.1.6), Pahat esineet: Sormus ja hirnyrkit (4.2.2.1) sekä 4.2.2.4 Taikapeilit: Galadrielin peili, Ajatusseula ja Iseeviot-peili (4.2.2.4). Enemmänkin tällaisia laajempia vertailupareja olisi ollut mahdollista muodostaa, mutta rajauksia oli tehtävä. Mainitsen kuitenkin vertailuparin käsittelyn alussa, mikäli kirjoista löytyi myös muita vastaavia elementtejä.

Vertailupareja valitessani kiinnitin huomiota ennen kaikkea ensinäkemältä uniikkeilta ja persoonallisilta vaikuttaneisiin piirteisiin, jotka toistuivat huomiotaherättävästi molemmissa kirjasarjoissa ja antoivat siksi syyn epäillä että Rowling on saattanut ottaa vaikutteita nimenomaan Tolkienilta. Esimerkiksi Klonkun persoonallinen ulkonäkö, puhetyyli ja käytös tuntuivat toistuvan huomattavan tarkasti kotitontuissa. Aiheen miettimisen myötä esiin nousi myös muita, vähemmän persoonallisia yhtäläisyyksiä, jotka rajasin kuitenkin tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaisia olivat esimerkiksi kristallipallot ja taikasauvat. Nämä yhtäläisyydet löytyvät liitteestä 6. Toimin tutkimusmateriaalin rajauksessa siis samalla tavalla kuin tutkimieni verkkokeskustelujen osallistujatkin: tein intuitiivisia tulkintahypoteeseja. Kuten analyysiosiossani selviää, löysin monia samoja yhtäläisyyksiä kuin hekin.

Mukaan valittiin 19 eri vertailuparia. Mukaan valitut vertailuparit eriteltiin viiteen luokkaan: *ihmeelliset olennot, myyttiset eläimet, kuolleet, taikaesineet sekä erikoiset paikat ja asiat*. Esittelemäni luokittelu pohjautuu Thompsonin (1966) kuusiosaiseen hakuteossarjaan nimeltä *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Tässä hakuteossarjassa on yhteensä yli 3500 sivua, ja siihen ollaan luokiteltu systemaattisesti ja mahdollisimman kattavasti kaikki maailman tarut ja myytit (Thompson 1966: 1: 7). Teos on koottu yhdistämällä monia eri myyttitutkimuksia (emt. 11), ja se suunnattu kirjallisuudentutkijoiden ja kansanperinteentutkijoiden käyttöön (emt. 7).

Käsittelyjärjestys luokkien sisällä perustui siihen, kuinka tärkeä vertailupari on juonen kannalta yleensä. Siksi esimerkiksi sankarit Frodo ja Harry käsitellään ensimmäisinä. Samaa ajatusta noudattaen on myös päätetty luokkien käsittelyjärjestys. Etenen vertailupari vertailuparilta käsitellen ensin narratologisen, ja sitten intertekstuaalisen osuuden analyysistä jokaisen vertailuparin kohdalla. Kerron myös, käsiteltiinkö tätä vertailuparia analysoimissani verkkokeskusteluissa.

Vastaan siis narratologisella analyysilläni siihen, millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat, miten vahvoja nämä yhtäläisyydet ovat, ja miten ne painottuvat. Narratologinen analyysi jäsennellään taulukkoihin, jotta vertailupareja olisi helppo verrata toisiinsa. Tutkin, miten vertailuparit esitetään *ulkonäön, toiminnan, puheen ja ajatuksien* sekä *ympäristösuhteen* osalta. Kutsun näitä neljää lähestymistapaa *vertailukategorioiksi*. Analyysityökaluni olen ottanut Rimmon-Kenanilta (1983), joka on käsitellyt narratologian tutkimussuuntaukseen kuuluvassa kirjassaan *Narrative Fiction: Contemporary Poetics* hahmon analysointia (*characterization*).

Kokonaiskuvan saamiseksi narratologioiden analyysi tiivistyy kahteen *vastaavuustilaan*, joiden perusteella selviää, miten vahvoja yhtäläisyydet kirjasarjojen välillä kaiken kaikkiaan ovat, ja miten vahvoja yhtäläisyydet ovat eri vertailukategorioissa. Vastaavuustilat ovat: *lähinnä yhteistä* ja *lähinnä eroja*, ja ne merkataan sulkuihin taulukkojen vasemmanpuoleisiin sarakkeisiin. Ne toimivat yhteenvedona kulloisenkin

rivin tiedoista, jolla saatetaan esimerkiksi vertailla sitä, miltä vertailuparin osapuolet näyttävät. Huomautan, että tekemäni jaottelu lähinnä yhteistä ja lähinnä eroja -luokkiin ei voi tutkimuskohteen laajuuden ja luonteen vuoksi olla absoluuttinen totuus, ja joku toinen saattaisi tehdä erilaisia päätöksiä. Tämän vuoksi vastaavuusasteiden nimissä onkin mukana sana *lähinnä*. Itse teen jaottelun pohjaten ennen kaikkea taulukkoihin kokoamiini, minusta oleellisimpiin tietoihin.

Annan nyt käytännön esimerkit tästä vastaavuustilojen käytöstä: Aragornin ja Sirius Mustan (4.2.1.3) ulkonäkö luokitellaan vastaavuusasteeseen *lähinnä yhteistä*, koska molemmat ovat tummia ja hieman pelottavan ja villin näköisiä miehiä. Vastaavuusasteeseen *lähinnä eroja* taas luokitellaan esimerkiksi Galadrielin peili ja Iseeviot-peili (4.2.2.4), koska Galadrielin peili on itseasiassa nestettä sisältävä malja, Iseeviot-peili taas omilla jaloillaan seisova, kookas peili. Jokaisen vertailuparin kaikki vertailukategoriat luokitellaan siis jompaankumpaan näistä vastaavuustiloista. Kokoan tämän analyysivaiheen yhteenvedon lopuksi pylväsdiagrammiin. Tästä diagrammista siis selviää ensinnäkin a) kuinka vahvana kirjasarjojen yhteyttä voidaan pitää yleisellä tasolla, ja b) miten vahvoja yhtäläisyydet ovat eri vertailukategorioissa.

Yllä kuvatus, narratologisen työvaiheen ohella teen vertailupareille siis myös intertekstuaalisen tutkimuksen. Tässä tutkimusvaiheessa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni, joka on: ”Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat?”. Tähän kysymykseen liittyvät tarkentavat kysymykset johon tässä vastaan ovat: a) Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkieniakin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut? ja b) Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön? Yleisen tutkimustavoitteeni kannalta tämä vaihe siis selvittää syitä siihen, miksi Rowlingin kirjat muistuttavat Tolkienin kirjoja. Toisessa tarkentavassa tutkimuskysymyksessäni (kysymys b) pohdin siis sitä, mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön nostamalla esille muun muassa huomioita siitä, miten Rowling näyttää muokanneen Tolkienin kirjasta tuttuja elementtejä omannäköisekseen.

Tarkentavaan kysymykseen siitä, onko Rowling lukenut Tolkienia vai ei, vastaan nyt: Haastattelulähteen ja epävirallisen elämänkerran perusteella voidaan todeta että Rowling on suurella varmuudella lukenut TSH:n, vaikka lähteissä esiintyvät yksityiskohdat eroavatkin rajusti toisistaan. Haastattelussa Rowling myönsi lukeneensa TSH:n, mutta pyrki vähättelemään asiaa korostamalla, että luki sen vain kerran ollessaan 14-vuotias (Jones 2000). Rowlingin entiset yliopistoaikaiset opiskelutoverit, entinen aviomies ja entinen anoppi taas kertoivat Rowlingin lukeneen TSH:ta intensiivisesti yhä uudestaan ja uudestaan niin yliopistoaikoinaan (Smith 2003: 85) kuin myös HP:n viisi vuotta kestäneen valmistelun aikana (emt. 102).

Tämä tutkimusvaihe painottuu erityisesti myytteihin, koska oletusarvonani on, että moni tutkimani yhtäläisyys on selitettävissä yhteisellä myyttipohjalla. Selvitän Tolkienin ja Rowlingin mahdollisia innoituksen lähteitä heidän kirjoistaan sekä fantasiasta yleensä kirjoitettujen kirjojen ja artikkelien avulla. Teen tiedonhakuja esimerkiksi internetissä liittyen nimenomaan kulloinkin tarkasteltavana olevaan vertailupariin. Lisäksi esimerkiksi myyttejä käsittelevät teokset ovat avainasemassa, ja näistä erityisesti aikaisemmin mainitsemani Thompsonin (1966) hakuteossarja on tärkeä. Pyrin yleisesti ottaen seuraavaan käsittelyjärjestykseen: ensin etsin vertailuparien mytologisia esikuvia Thompsonin (1966) kirjojen luokitteluista, sen jälkeen käsittelen pääsääntöisesti ensin TSH:n, sitten HP:n. Noudatan tässä siis logiikkaa ”vanhemmasta uudempaan”. Tiivistän tutkimukseni tulokset lopuksi myös kolmeen käsittekarttaan. Ensimmäisessä esittelen Tolkienin lähteitä, toisessa Rowlingin lähteitä ja kolmannessa heidän yhteisiä lähteitään. Tiivistetysti ilmaistuna analyysini tulee siis etenemään vertailupari vertailuparilta niin että aloitan narratologisella analyysillä ja jatkan siitä intertekstuaaliseen analyysiin. Mikäli myös analysoimieni verkkokeskustelujen lukijat olivat keskustelleet vertailuparista, mainitsen tämän heti aloittaessani vertailuparin käsittelyn.

4.2.1 Ihmeelliset olennot

Ensimmäisenä otan käsittelyyni suurimman ja juonen kannalta keskeisimmän luokan, johon sisältyy yhteensä seitsemän vertailuparia. *Ihmeelliset olennot* on oma

käännökseni, jonka alkuperäinen nimitys Thompsonin (1966: 1: 31) kirjassa on *Marvels*-pääluokan alaluokka nimeltä *Marvelous Creatures*. *Marvelous Creatures* itsessään sisältää alaluokat *Fairies and Elves*, *Spirits and Demons*, *Remarkable persons & Persons with extraordinary powers*.

4.2.1.1 Sankarit: Frodo ja Harry

Tarinan pääsankarien, Frodon ja Harryn, yhtäläisyys oli esillä kaikissa tutkimissani keskusteluketjuissa. Yhtäläisyyksinä mainittiin esimerkiksi orpous, ja Frodoa ja Harrya luonnehdittiin sanoilla *unlikely heroes* (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a, Gaia Online 2011a). Narratiivinen analyysini (ks. taulukko 4) osoittaa, että Frodon ja Harryn välillä todella on paljon yhtäläisyyksiä. Niitä löytyy niin ulkonäöstä, luonteesta, toiminnasta, kuin myös yksityiskohdista, kuten taidosta muuttua näkymättömäksi ja kyvystä suojautua pahalta joko fyysisen- tai taikapanssarin avulla. Näitä panssareita käsittelemän tarkemmin luvussa 4.2.2.3 *Suoja pahaa vastaan: Mithril-paita ja Harryn äidin rakkaus*. Mainittakoon vielä ympäristösuhteeseen liittyen, että kumpikin hahmo elää turvallisen tutussa ja melko suljetussa ympäristössä, josta hän lähtee maailmalle taistelemaan pahaa vastaan.

Harry ja Frodo ovat molemmat pieniä, ja ensinäkemältä kaikkea muuta kuin vahvoja, saati sankarillisia. Niinpä Thompsonin (1966: 5: 8) luokka nimeltä *Unpromising hero* sopii heihin hyvin, ja myös alaluokka *Hero of unpromising appearance* sopii heihin mitä mainioimmin (emt. 10). Harry asuu häntä huonosti kohtelevien sukulaistensa, Dursleyiden luona. Tämän ansiosta häneen voidaan liittää myös Thompsonin (1966: 5: 300) luokka *Cruel step- and foster relatives*. Harrya ollaankin kutsuttu miespuoliseksi Tuhkimoksi (Doughty 2002: 257). Myös Frodon elämässä on kaikuja ikävistä sukulaisista Säkinheimo-Reppuleiden muodossa. Ikävät sukulaiset ovat myyteissä yleisiä, koska heille on omistettu kokonaan oma, isohko luokkansa nimeltä *Cruel relatives* (Thompson 1966: 5: 297–302).

Taulukko 4. Frodon ja Harryn narratologinen vertailu

Nimi	Frodo Reppuli (TSH)	Harry Potter (HP)
Engl.	Frodo Baggins (Tolkien 1966/2001: 1119).	Harry Potter (Rowling 2007: kansi).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Kuuluu kääpiöitäkin pienempään hobittien kansaan (TSH1: 13). ”--tavallista pitempi ja poikkeuksellisen hauskanäköinen, ja hänellä on kuoppa leuassa: terhakka ja kirkassilmäinen veikko.” (TSH1: 154). Ruskeat, kiharat hiukset (TSH1: 14). Vasemmassa olassa sormusaaveen kiroitulla veitsellä tekemä arpi (TSH1: 181). Pukeutuu viittaaan. Voi muuttua näkymättömäksi.	Pieni ja hintelä, laihat kasvot, muhkuraiset polvet, rehottava musta tukka ja kirkkaanvihreät silmät. Pyöreät silmälasit ja salamanmuotoinen arpi otsassa. (HP1: 27) Pukeutuu toisinaan viittaaan. Voi muuttua näkymättömäksi.”--poika oli sillä lailla riutuneen näköinen kuin yhtäkkiä pituutta venähtäneet usein ovat.” (HP5: 7).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Orpo (TSH 1: 33), jonka tehtävänä Keski-Maan pelastaminen Sarumanin ja Sauronin hirmuvallalta. Perii Bilbon, kasvattajansa omaisuuden. Uhrautuva, oikeudenmukainen ja rohkea. Sormuksen kantaminen muuttaa Frodon olemuksen synkemmäksi ja kaksijakoisemmaksi (esim. TSH1: 353). Sauronin henkinen yhteys ja sitä kautta paine Frodoa kohtaan lisääntyy tarinan edetessä ”hirveää kasvavaa tietoisuutta vihamielisestä tahdosta, joka ponnisti suurella voimalla läpäistäkseen kaikki varjot ja pilvet, maan ja lihan, nähdäkseen hänet..” (TSH2: 551). Matka murtaa Frodon mielen (TSH2: 614). Suojautuu vaaroilta huomaamattoman panssaripaidan avulla, jonka saa kasvatti-isältään Bilbolta (TSH1: 247–248).	Orpo (HP1: 27), jonka tehtävä maailman pelastaminen Voldemortin hirmuvallalta. Perii vanhempiensa omaisuuden (HP1:85). Uhrautuva, oikeudenmukainen, utelias ja rohkea. Ei aina kunnioita auktoriteetteja. Harrysta ja Voldemortista on tehty ennustus, jonka mukaan jomman kumman on kuoltava toisen kädestä (HP5: 1015). Kontaktit Voldemortiin (Harrysta on pala Voldemortin sielua [HP7: 748]), salama-arpi ja hirnyrkit tuovat synkän vivahdeen. Pystyy kommunikoimaan käärmeiden kanssa (HP1: 35). Lajitteluhattu haluaisi laittaa hänet Luihaisen tupaan (HP1: 135). Äidin rakkaus suo suojakentän pahaa vastaan. Harryn äiti kuoli suojellessaan Harrya, siksi Harry sai suojan, ”uhrauksen jäljet” (HP4: 683). Uhraa rakkauselämänsä Ginnyn kanssa keskittyäkseen Voldemortin metsästämiseen (HP7: 162). Ratkoo erilaisia arvoituksia.
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Ajatuksissa ja puheessa korostuu tietoisuus vastuusta ja taakasta, jota hän kantaa.	Ajatukset ja puheet kuvastavat oikeudenmukaista ja rohkeaa luonnetta.
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Elämä rauhaisassa yhteisössä katkeaa Sormuksen aiheuttaman vaarallisen matkan takia. Seikkailu huipentuu tulisessa pätsissä, Tuomiorotkossa. Ei voi palata pysyvästi Kontuun, vaan lähtee Bilbon kanssa pois Keski-Maasta (TSH3: 892).	Osissa 1-6 elää pääasiassa Tylypahkassa, osana yhteisöä, viimeisessä osassa lähtee seikkailemaan maailmalle, lopputaistelu käydään jälleen Tylypahkassa. Pystyy jatkamaan elämää normaalissa maailmassa koettelemusten jälkeen (HP7: 821-828).

Blake (2004: 24) on todennut Frodon ja Harryn toimintaan liittyen, että sekä Tolkien että Rowling käyttivät *Arthurin legendoja* tarinoidensa pohjalla. Tämä näkyy siinä, että tarinoissa on yhteinen sankarillisen matkan rakenne: Tuntematon orpo saa itselleen

suuren tehtävän, jonka hänelle antaa joku vanha ja viisas neuvonantaja. Kun päähenkilö on saanut tarpeeksi rohkeutta, hän lähtee kukistamaan pahaa. Samalla hän myös kasvaa henkisesti. Tällaiset tarinat ovat tunnettuja ympäri maailmaa, monissa eri kulttuureissa hieman erilaisina muunnoksina. (Blake 2004: 24–25.) Yleisemmin nämä tarinat tunnetaan myös nimityksellä *sankarimyytti*. Esimerkkejä tällaisista myyteistä löytyy esimerkiksi *kreikkalaisista* ja *roomalaisista jumaltaruista*. Arthurin legendoissa Arthurin suojeelijana toimi taikuri Merlin. (Henderson 1991/1964: 110–111.) Merliniä voidaan pitää esikuvana TSH:n Gandalfille ja HP:n Dumbledorelle, jotka ovat Frodon ja Harryn tukena ja turvana.

Alton (2009: 219–220) on puolestaan todennut, että Tolkienin ja Potterin tarinat noudattavat romanttisen sankaritarinan, *quest romancen*, kaavaa. Erona on vain se, että lopussa Frodo ei enää pysty palaamaan normaaliin arkeen, koska hänen seikkailunsa on muuttanut häntä niin paljon, kun taas Harry pystyy. Rowling onkin tässä poikennut yleisestä kaavasta (Alton 2009: 220). Tämä voi johtua lastenkirjoille tyypillisestä rakenteesta, joka jakautuu Maria Nikolajevan (2004: 57) mukaan osioihin koti–kotoalähtö–seikkailu–kotiinpaluu.

Harry eroaa Frodosta myös siinä, että hän ei aina kunnioita auktoriteetteja. Esimerkiksi kilpailu Malfoyn, hänen arkkivihollisensa kanssa, vie hänet usein luvattomille teille. Tämä johtuu siitä, että HP:ssa on *sisäoppilaitoskirjallisuuden* elementtejä, ja sääntöjen rikkominen on tyypillistä sisäoppilaitoskirjallisuuden sankarille. (Granger 2009: 47–48.) Yksi Harryn esikuvista onkin Tom Brown, kaikkien aikojen kuuluisimman sisäoppilaitoskirjan päähenkilö. *Tom Brown's School Days*-kirja julkaistiin jo vuonna 1857. Harrylle ja Tomille on yhteistä esimerkiksi menestyminen urheilussa akateemisia aineita paremmin, sekä läheinen suhde rehtoriin. (Steege 2002: 141, 148, 150.) Toinen nimenomaan Harrylle tunnusomainen piirre on erilaisten arvoitusten ratkominen yhdessä Ronin ja Hermionen kanssa. Granger (2007: 181) onkin todennut, että yksi Rowlingia innoittanut genre onkin dekkarikirjallisuus.

Pinsent (2002: 27) luettelee Harrylle monia esikuvia: Ursula Le Guinin *Earthsea-saagan* päähahmo Ged opiskelee taikuutta ensin mestarin johdolla, ja menee sitten

velhojen kouluun, Monica Furlongin *Wice Child* -niminen tyttö oppii niin ikään taikomaan 1800-luvulle sijoittuvassa kirjassa. Myös Jill Murphyn *Worst Witch* -kirjoissa ja Anthony Horowitzin *Groosham Grangessa* päähenkilöt opiskelevat taikuutta sisäoppilaitoksissa. Erityisesti näissä kahdessa viimeksi mainitussa kirjasarjassa on hyvin suoria vastaavuuksia Potteriin. (Pinsent 2002: 27.) Harryn kohdalla on merkittävää myös hänen otsassaan oleva salama-arpi, josta hänet tunnustetaan. Tämä on tuttu elementti Thompsonin (1966: 3: 377) kirjassa, josta löytyy laaja luokka nimeltä *Recognition by scar*. Myös luokka *Scar-face as hero* (emt. 5: 11) sopii Harryyn. Harryn arpeen liittyen ks. myös kohta *Varoitus vaarasta: Piikki ja salama-arpi* (4.2.2.5).

Tolkienia itseään voidaan pitää Frodon esikuvana, koska Tolkien on kuuluisassa lausahduksessaan todennut olevansa hobitti kaiken muun, paitsi kokonsa puolesta. Hobittien tapaan Tolkien esimerkiksi piti yksinkertaisesta ruuasta ja koskemattomasta maaseudusta. (Carpenter 1998/1977: 206.) Mitä tulee muihin tosielämän esikuviiin, on Harry taas saanut sukunimensä *Ian Potterilta*, Rowlingin lapsuudenystävältä. Näin Rowling on ainakin itse todennut. (Smith 2003: 28.)

4.2.1.2 Viholliset: Sauron ja Voldemort

Päävihollisten, Sauronin ja Voldemortin, yhtäläisyys aiheutti keskustelua esimerkiksi siksi, että kummankaan vihollisen nimeä ei saa mainita, ja molemmat ovat olleet heikoimmillaan pelkkiä henkiä (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Kuten taulukosta 5 voidaan havaita, on Sauronilla ja Voldemortilla niin yhteneväisyyksiä kuin erojakin. Eroja löytyy esimerkiksi tavoista kommunikoida sekä olomuodoista. Voldemortin olomuotojen runsaus on suorastaan huomiotaherättävää. Tosin tulee huomata, että molemmat elivät kukistumisensa jälkeen pelkkinä sieluina ja piileskelivät metsissä. Yhteneväisyyksiä löytyy myös heidän toiminnastaan tarinoissa. Kumpikin luo painostavan henkisen yhteyden sankariin ja pyrkii aiemmin kukistuttuaan palaamaan takaisin valtaan kätyriensä avulla. Sauronia ollaan verrattu *Fenririin* ja moniin muihin *norjalaisten mytologioiden hirviöihin*, koska hänet on kukistettu – mutta ei tuhottu – kauan sitten, ja hän palaa aiheuttamaan tuhoa (Dimond 2004: 182). Tässä mielessä myös Voldemortilla on yhteys norjalaisiin tarustoihin.

Taulukko 5. Sauronin ja Voldemortin narratologinen vertailu

Nimi	Sauron (TSH)	Voldemort (HP)
Engl.	Sauron (Tolkien 1966/2001: 1123).	Voldemort (Rowling 2007: takakansi).
Ulkonäkö (Lähinnä eroja)	”--sen jonka nimeä emme mainitse.” (TSH1: 217). Ei salli lausuman tai kirjoitettavan oikeaa nimeään (TSH2: 365). Välillä aineellinen, välillä aineeton. ”Mustaan kuuluu ilmaantui yksinäinen silmä, joka hitaasti kasvoi, kunnes täytti melkein koko peilin. Niin kauhea se oli.. Silmää reunusti tuli, mutta se itse oli kiiltävä, keltainen kuin kissan, tarkkaavainen ja kiinteä, ja sen pupillin musta viiru aukesi kuiluksi, ikkunaksi tyhjyyteen.” (TSH1: 322.) Frodo kutsuu Silmäksi (TSH2: 551). Luometon Silmä” (TSH3: 732).	Kuvataan usein sanoilla: ”tiedät-kai-kuka” (HP1: 65). Voldemort-nimen mainitseminen herättää kauhua (HP1: 113). Lopulta siihen on todella syytäkin, koska nimen lausuminen ohjaa kuolonsyöjät paikalle (HP7: 426). Nimi ”tabuttiin” (HP7: 491). ”--kaikkien aikojen mahtavin pimeyden velho lordi Voldemort-- ” (HP1: 10). Vaihtaa olomuotoaan useasti: Ensin normaali, tumma poika, sitten kalpea mies. Tuhoutuu, ja muuttuu pelkäsi sieluksi. Elää loisena vieraassa kehossa, ja sen jälkeen pahasti epämuodostuneena pikku otuksena. Syntyy uudelleen punasilmäiseksi, laihaaksi ja kalpeaksi mieheksi, jolla ei ole nenää, vain sierainviillokset.
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Sauron lyötiin taistelussa, ja hänen henkensä piilotui pitkiksi ajoiksi, kunnes hänen varjonsa otti muodon Synkmetsässä (TSH1: 58). Mutta nyt Sauron on taas noussut ja palannut Mordorin Mustaan Torniin (TSH1: 57). Käytyreinä toimivat esimerkiksi mahtava velho nimeltä Saruman, örkit ja mustat ratsastajat. Etsii Sormusta peittääkseen maat pimeyteen (TSH1: 57). On vuodattanut Sormukseen paljon voimiaan (TSH1: 58). Silmä, joka liikkuu ja etsii (TSH1: 322). Sauronin henkinen yhteys ja sitä kautta paine Frodoa kohtaan lisääntyy tarinan edetessä ”hirveää kasvavaa tietoisuutta vihamielisestä tahdosta, joka ponnisti suurella voimalla --nähdäkseen hänet..” (TSH2: 551). Tuhoutuu, kun Sormus tuhotaan (TSH3: 823).	Tuhoutui lähes kokonaan, kun yritti tappaa Harryn tämän ollessa vauva, ja piileskeli sen jälkeen metsässä pelkkänä heikkona sieluna (HP4: 683–686). Palaa ja pyrkii nousemaan uudelleen valtaan kätyriensä, eli kuolonsyöjien avulla. Harrysta ja Voldemortista on tehty ennustus, jonka mukaan jomman kumman on kuoltava toisen kädestä (HP5: 1015). Voldemort haluaa paljastaa velhot jästeille, ja alkaa hallitsemaan koko maapalloa (HP7: 214). Tavoittelee myös kuolematomuutta (HP4: 684). Harryssa on pala Voldemortin sielua (HP7: 748) ja siksi Harrylla ja Voldemortilla on henkinen, ajoittain suorastaan telepaattinen yhteys. Voldemort tuhoutuu tuhoamalla hänet ja hänen hirnyrkkinsä, joissa on paloja hänen sielustaan.
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Kuulustelee Pippiniä näkykiven kautta, ei sanoin, mutta telepaattisesti. ”Hän vain katsoi ja minä ymmärsin.” Nauraa ja kiduttaa. (TSH2: 519.)	Puhuu sähisten. (HP1: 318). Kylmä, kimeä ääni (HP4: 23). ”--me leikkaamme pois meitä kalvavan syövän, kunnes jäljellä ovat vain ne, joiden veri on aitoa.” (HP7: 20). Osaa puhua käärmeiden kanssa (HP2: 340) ja lukea ajatuksia (HP5: 641).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Mordorin Mustan Tornin isäntä (TSH1: 202). Eli myös Synkmetsässä (TSH1: 58).	Piileskeli Kielletyssä Metsässä (HP1: 278) ja eräässä albanialaisessa metsässä (HP4: 686). Vaihtelee piilopaikkaansa usein. Kiintynyt Tylypahkaan (HP6: 464).

Kumpikin vihollinen käyttää käytyreinänsä myös susia norjalaisten taruhirviöiden tapaan (emt. 182). Sauronilla on hukkinsa, joita Gandalf kutsuu ”Sauronin hurtiksi”, Voldemortilla taas on Fenrir Harmaaselkä -ihmissusi (HP6: 637). Tässä voidaan huomata Rowlingin selkeä viittaus norjalaiseen Fenriiriin, joka mainittiin jo ylempänä, koska myös tuo Fenrir on susi (Crossley-Holland 1980: 33). Fenrir esiintyy Eddassa (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 229). Näin ollen sekä Tolkienilla että Rowlingilla on yhteys Eddaan.

Huomion kiinnitti myös se, että kummankin vihollisen nimen lausumista vältellään. Thompsonin (1966: 1: 517–518) kirja tuntee tällaiset tapaukset, koska siitä löytyy luokka nimeltä *Name tabu*. Sen mukaan on myös tyypillistä, että kielletty nimi korvataan kiertoilmaisulla, tai että hirviö ilmestyy, kun sen nimi lausutaan. Tällaisia myyttejä löytyy esimerkiksi Irlannista ja Isosta-Britanniasta. (Emt. 1: 517–518.) Grimes (2002: 97) huomauttaa lisäksi, että Voldemortin nimen neljä viimeistä kirjainta (mort) merkitsevät latinaksi kuolemaa. Merkittävä yhtäläisyys löytyy lisäksi esineistä, jotka tuhoamalla Sauron ja Voldemort tuhoutuvat. Käsittelen tätä asiaa kohdassa *Pahat esineet: Sormus ja hirnyrkit (4.2.2.1)*.

Sauronin ulkomuoto, tulinen silmä, lienee peräisin muinaisilta *aurinkojumalilta*. Monet germaaniset ja kelttiläiset aurinkojumalat omistivat yhden ison ja tulisen silmän, joka edusti aurinkoa. Esimerkiksi *Balar*-jumalalla oli lisänimi *the Baleful* (uhkaava) *Eye*, koska sillä oli yksi suuri tulinen silmä, jolla se pystyi tuhoamaan kokonaisia armeijoita. Toinen vastaava jumala on skandinaavinen *Odin*, jolla oli myöskin vain yksi tulinen silmä, ja joka ohjasi Sauronin tapaan taisteluja etäältä. (Noel 1977: 133–134.) Chance taas (2001: 21) vertaa Sauronin etsivää silmää *Panoptikonin* ”tarkkailevaan tuijotukseen” (the inspecting gaze). Panoptikon tarkoittaa ympyrämäistä vankilarakennusta keskustornilla, josta vankien tarkkailu on hyvin helppoa. Näkyvyys on viety äärimmäiselle tasolle. (Emt. 21.) Tässä kohtaa Sauron ja Voldemort eroavat, koska siinä missä Sauron hallinnoi kokonaista maanosaa nimeltä Mordor näkyvältä paikalta Mustasta tornista, piileskelee Voldemort milloin missäkin.

Granger (2009:87–88) toteaa, että Voldemort on klassinen goottilainen roisto pyrkimyksessään elää ikuisesti. Häntä voidaan verrata tohtori Frankensteiniin, joka niin ikään teki kokeita kuoleman voittamiseksi (emt. 88). Myös yhteys Draculaan voidaan havaita, koska molemmat tappavat tai vahingoittavat ihmisiä elääkseen itse. Lisäksi Voldemortin hirnyrkkejä voidaan pitää viittauksena materialismiin, koska Voldemort säilöö sielunsa esineisiin. (Emt. 90.) Voldemortia ollaan lisäksi verrattu myös natsismiin: Voldemort haluaa tuhota niin sanotut kuraveriset, joiden suonissa ei virtaa puhdas velhoveri, eikä hän kaihda keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. (Granger 2007: 197.) Granger (2007: 197) kutsuukin Voldemortia sanoilla *nazi wizard*. Samoin Douhgty (2002: 249) on todennut, että Voldemort vaikuttaa etniseltä puhdistajalta ihannoidessaan puhdasta velhoverta.

4.2.1.3 Salaperäiset sankarit: Aragorn ja Sirius Musta

Aragornin ja Siriuksen samanlainen tarina kiinnitti lukijoiden huomion kahdessa tutkimistani viestiketjuista (The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Aragornin ja Siriuksen hahmojen voidaan nähdä muistuttavan lukijaa siitä, että ihmistä ei pidä tuomita ulkonäön perusteella, ja yleinen mielipide voi olla väärä. Kuten narratologisesta vertailusta, joka löytyy taulukosta 6, voi havaita, ovat näiden villin näköisten, mutta urheiden miesten tarinat melko samankaltaiset, ja heillä on monia samoja piirteitä ja ominaisuuksia. Ympäristösuhteiden kohdalla he tosin ovat täydelliset vastakohdat. Samoin heidän tarinansa saavat hyvin erilaiset päätökset. Toinen kuolee, toinen menee naimisiin ja nousee valtaistuimelle.

Thompsonin (1966: 5: 8) luokka nimeltä *Unpromising hero* sopii Aragorniin ja Siriukseen hyvin, ja myös alaluokka *Hero of unpromising appearance* sopii heihin mitä mainioimmin (emt. 10). Kun tarkastellaan nimenomaan Aragornin mahdollisia esikuvia, voidaan mainita esimerkiksi se, että Noel (1977: 68) toteaa Aragornin olevan tyypillinen myyttinen sankari, kun seurataan hänen kehityskaartaan tarinassa. Eniten yhteistä hänellä on myyttisen *kuningas Arthurin* kanssa. Molemmat kasvoivat ottolapsina ja olivat vaarassa, koska olivat suuren kuningaskunnan perillisiä. Tarinan lopussa kumpikin otti heille kuuluvan kruunun haltuunsa selviytyttyään monista haasteista.

(Emt. 71). Aragornia ollaan verrattu myös *Jeesukseen* (Dimond 2004: 181). Yksi yhteinen piirre Aragornin ja Jeesuksen välillä on kyky parantaa sairaita. Tämä parantamisen taito on liitetty myös kuninkaallisiin kautta aikojen esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Ranskassa (Noel 1977: 74–75). TSH:ssa Tolkien jatkaa tätä perinnettä.

Taulukko 6. Aragornin ja Sirius Mustan narratologinen vertailu

Nimi	Aragorn, Konkari (TSH)	Sirius Musta (HP)
Engl.	Aragorn, Strider (Tolkien 1966/2001 : 1115).	Sirius Black (Rowling 1999/2010: 53).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Huppupäinen, ahavoitunut ja matkavaatteisiin pukeutunut vaeltaja. Takkuinen tumma tukka, jossa harmaita juovia, kalpeat lujat kasvot ja tarkat harmaat silmät. (TSH1: 145). Käyttää valepukua ja tietää näyttävänsä epäluotettavalta (emt. 153, 158).	”--kolhoja kasvoja kehysti takkuinen kyynärpäähän ulottuva tukkapehko--” (HP3: 23.) Muistuttaa vampyyriä (HP3: 45). ”Hymyn vaikutus oli hätkähdyttävä. Aivan kuin joku kymmenen vuotta nuorempi olisi loistanut naamion takaa --” (HP3: 399).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Salaperäinen kulkija ja takaa-ajettu (TSH1: 152, 158). Frodo pelkää häntä aluksi, eivätkä muutkaan luota häneen (TSH1: 197). Pyrkii suojelemaan Frodon seuruetta ja antaa heille tietoja (TSH1: 146, 151). Parantaja (emt. 181). ”Kuninkaan kädet ovat parantajan kädet.” (TSH 3: 751). Tarkka-aistinen ja osaa pysytellä piilossa tarpeen tullen (TSH1: 151). Rohkea taistelija (TSH 3: 773). Isildurin perillinen (TSH1: 220), joka kruunataan lopussa kuninkaaksi (TSH3: 839). Menee naimisiin Arwenin kanssa (TSH3: 843).	Vankikarkuri (HP 3: 22), jonka väitetään surmanneen 13 ihmistä yhdellä kirouksella ja olleen Voldemortin käyri (emt. 45). Sirius on Harryn kummisetä ja paljastuu, että hän on syytön rikoksiin, joiden takia hänet tuomittiin (HP3: 389, 399). Hänestä tulee Harryn tuki ja turva, jolta Harry saa neuvoja ja tietoja. Animaagi, joka pystyy muuttumaan suureksi, mustaksi koiraksi (HP3: 354–355). Rohkea, viisas, tarmokas (HP5: 996). Kuuluu ikivanhaan ja jaloon Mustan sukuun, joka on verrattavissa kuninkaallisiin (HP5: 140–141). Kuolee taistelussa (HP5: 972).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Puhuu harvoin, matala ääni. (TSH1: 145.) ”Minä olen Aragorn, Alathorin poika; ja jos voin pelastaa teidät, minä pelastan, elänpä sitten tai kuolen” (emt. 158). Osaa myös haltiakieltä (TSH1: 193).	Sirius pysyy täysjärkisenä Azkabanissa, koska tietää, että on syytön, ja ajattelee sitä (HP3: 389).
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Hänen sydämensä on kauniissa Rivendelisissä (TSH1: 184). ”Kuningas, joka palasi maanpaosta omaan maahansa” (TSH1: 347). Aragornin kruunaamisen jälkeen hänen kaupungistaan tehtiin kauniimpi, kuin koskaan ennen (TSH3: 839).	”Kaikkien aikojen pahamaineisin Azkabanin linnoituksen vanki --” (HP3: 44). Piileskelee synkässä Kalmanhanaukio kahdessatoista.

Mitä taas tulee Siriukseen, on Grimes (2002: 112) todennut, että Siriusta voidaan verrata myyttisiin eläimiin, jotka huolehtivat hylätyistä lapsista. Sirius kun esiintyy Harryn

rinnalla usein myös suurena mustana koirana. Tällaisia myyttisiä lapsista huolehtivia eläimiä ovat esimerkiksi nämä: *Parisian hoitanut karhu, susi joka imetti Romulusta ja Remulusta* sekä *Siegfriediä hoitanut naarashirvi*. (Emt. 112.) Mitä tulee tapaan, jolla Sirius kuolee, voidaan vetää yhtäläisyysmerkkejä *kreikkalaisten myyttien* suuntaan, koska Siriuksen tappoi hänen sukulaisensa Bellatrix. Suvun sisällä tapahtuva murha kun on tuttu käsite kreikkalaisessa mytologiassa. (Mills 2009: 246.)

4.2.1.4 Luisevat olennot: Klonkku ja kotitontut

Klonkun ja kotitonttujen välinen yhteys oli hyvin vahvasti esillä analysoimissani internetkeskusteluissa. Huomiota kiinnitettiin erityisesti olemukseen ja rooliin tarinoissa (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Tämä on ymmärrettävää, koska kaiken kaikkiaan tällä vertailuparilla on yksi koko tutkimuksen vahvimista yhteyksistä. Vastaavuuksia löytyi narratologisessa analyysissäni kaikista tutkituista kategorioista. Yhdellä lauseella näitä hahmoja voisi kuvata näin: orjuutettuja ja riutuneita pikku olentoja, jotka puhuvat itsestään kolmannessa persoonassa, ja jotka ovat sankarille vuoron perään avuksi ja haitaksi. Tarkempi narratologinen vertailu löytyy taulukosta 7. Olen ottanut mukaan tarkasteluun HP:sta sekä Dobbyn että Oljon, koska ne ovat saman lajin edustajia ja täydentävät toisiaan. Lyhyesti asiaa voisi kuvata niin, että Dobby on hyvä, Oljo paha. Yhdessä niiden voisi katsoa edustavan Klonkkua, jonka persoona on jakautunut kahtia, hyvään (Sméagol) ja pahaan (Klonkku) puoleen, joista paha puoli hallitsee. Tästä jakautuneisuudesta johtuen Rogers & Underwood (2000: 129) toteavat, että yksi mahdollinen esikuva Klonkulle voisi olla *tohtori Jekyll ja herra Hyde*.

Kaiken kaikkiaan Klonkku ja kotitontut voidaan laittaa Thompsonin (1966: 5: 132–138) luokkaan nimeltä *Helpers*. Thompson (1966: 4: 469) mainitsee myös irlantilaisen myytin, joka soveltuu suurilta osin Klonkkuun: *Helper steals object obtained at the end of quest*. Myös Kiinaan viittaava luokka *Transformed person as helper* voisi sopia Klonkkuun (Thompson 1966: 5: 134).

Taulukko 7. Klonkun ja kotitonttujen narratologinen vertailu

Nimi	Klonkku/Sméagol (TSH)	Dobby & Oljo (HP)
Engl.	Gollum/Sméagol (Tolkien 1966/ 2001: 1120).	Dobby (Rowling 2000/2010: 90) & Kreacher (Rowling 2003/2010: 93).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Alunperin hobitin sukua oleva Sméagol (TSH1: 58), sormuksen kiihdyttämä. Sitkeä ja laiha (TSH1: 60). ”-- kuin jokin suuri hyönteisentapainen saalistaja--”, haaleat silmät, suuri pää, laiha kaula (TSH2: 536–537). ”silmät pullottivat päässä” (TSH2: 624). ”Räpyläjalat, vähän kuin joutsenella, mutta isommat” (TSH1: 338).	Dobby: ”pieni olento, jolla oli isot lepakkomaiset korvat ja tennispallon kokoiset vihreät mulkosilmät. Pitkä kapea nenä. Päällä vanha tyynyliina” (HP2: 19.) Oljo: Vanha tonttu, jolla saastainen lanneriepu ja roikkuva nahka, vetisenharmaat, vetistävät silmät ja lepakkomaiset korvat (HP5: 136.) Kärsänenä (HP6: 59).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Klonkku on Sormuksen orjuuttama hahmo, jonka toimintaa ohjailee himo saada Sormus omakseen. Se murhaa ystävänsä Déagolin sormuksen takia, ja elää viisisataa vuotta luolassa Sormuksen kanssa. Se päättyy Frodon ja Samin oppaaksi Mordoriin, jälleen Sormuksen ajamana, ja kuolee Tuomiovuorella tapellessaan Sormuksesta. Liikkuu jyrkänteen suoralla seinämällä ”jonkinlaisten tarttuma-anturoiden varassa kuin jokin suuri hyönteisentapainen saalistaja. Se tuli alas pää edellä kuin haistellen tietä.” (TSH 2: 536.) Valonarka (TSH 2: 539). ”kettua ovelampi ja liukas kuin kala.” (TSH 1: 339). Jakaantunut persoonallisuus: Klonkku on paha, Sméagol hyvä. Väkivaltainen ja petollinen. Vakoilee ja hiiviskelee. Osaa kerjätä sääliä.	Isäntiensä orjuuttamia. Dobby: Alistuva ja sääliittävä. Rankaisee itseään masokistisesti, jos kokee rikkoneensa isäntiensä tahtoa vastaan. Haluaa auttaa ja suojella Harrya, ja Harry vapauttaa Dobbyn orjuudesta. Kuolee sankarillisesti. Oljo: Puhdasveristen velhojen fanaattinen ihaili ja ja käytyri, eikä kunnioita muita kuin puhdasverisiä velhoja. Hiiviskelee ja luikkii ympäriinsä. Valehtelee Harrylle, ja aiheuttaa näin välillisesti Sirius Mustan kuoleman. Joutuu Harryn perimäksi ja joutuu siksi tottelemaan Harrya. Saatuaan Harrylta medaljongin alkaa pitää Harrysta ja liittyy taisteluun Voldemortia vastaan.
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Puhuu itsestään me-muodossa, muutenkin erikoinen puhetyyli, esim. ”klunk!”-äännet, joista saanut nimensä. Kutsuu Frodoa <i>Isännäksi</i> . Nariseva ja viheltävä ääni, puhuu Sormuksesta Aarteena (TSH 2: 536). Uikuttaa ja nyyhkyttää (TSH 2: 537).	Molemmat puhuvat itsestään kolmannessa persoonassa. Käyttävät hallitsijoistaan sanaa <i>isäntä</i> , teitittelevät muita. Oljolla härkäsammakomainen ääni (HP5: 136).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Klonkun synkän elämän vertauskuva on sen elinympäristö, eli Sumuvuorten luolat. Putoaminen Tuomiorotkoon toimii vertauskuvana Klonkun langenneelle elämälle.	Dobby: Aluksi Malfoyiden orjuuttama, vapautuu myöhemmin ja alkaa työskennellä Tylypahkassa. Oljo: Siirtyy pimeästä ja autiosta Kalmahanaukiosta muiden tonttujen seuraan Tylypahkaan.

Rogers ja Underwood (2000: 123–124) esittelevät artikkelissaan Klonkun esikuvan vuodelta 1885. Kyseessä on Kuningas Salomon kaivokset (King Solomon's Mines)

-niminen nuortenkirja (Haggard 1956/1885), joka sijoittuu Afrikkaan. Siinä esiintyy hahmo nimeltä Gagul (Gagool). Gagul on ”viisas vaimo, joka on elänyt monta miespolvea” (Haggard 1956/1885: 123). Tässä on selkeä yhteys Klonkkuun, joka on hyvin vanha (TSH1: 65), ja joka eli Sumuvuorten uumenissa melkein viisisataa vuotta (Day 1992: 246). Gagulin ulkomuotokin on varsin klonkkumainen, vaikka se onkin naispuolinen: ”-- huomasin kokoonkuivuneen apinaolennon ryömivän huoneen vierustalta päivänvaloon -- Ilkeämpää ja inhottavampaa naamaa en ole ikipäivinä nähnyt -- kuin kuivunut ruumis -- kaksi suurta mustaa silmää, jotka säkenöivät tulta --” (Haggard 1956/1885: 154) Myös olennon puhe on Klonkun tapaan hieman tavallisuudesta poikkeavaa, se saattaa esimerkiksi vaikeroida (emt. 156), herjata (emt. 233), tai kähistä kuin käärme (emt. 247). Klonkku ja Gagul myös kohtaavat molemmat loppunsa vuoren uumenissa, väkivaltaisella tavalla. (Emt. 270; Rogers & Underwood 2000: 132; TSH3: 821.)

Rogers ja Underwood (2000: 127) esittävät, että Gagulin ja Klonkun taantuneet, surkastuneet olemukset saattavat olla kommentti myös *Darvinin evoluutioteoriasta*. Esimerkiksi Klonkku sopeutui täydellisesti elämäänsä vuortenalaisella järvellä ja muuttui sen seurauksena niin fyysisesti kuin henkisesti (Rogers & Underwood 2000: 127). Toinen todennäköinen esikuva Klonkun ja Gagulin synkille hahmoille saattaa olla myös *materialismin kritisointi*, koska kumpikin hahmo on hyvin itsekeskeinen ja materialistinen (Rogers & Underwood 2000: 129). Yksi selkeä esikuva Klonkulle on myös skandinaavisen *Eddan Andvari-kääpiö*, joka on niin ikään sormuksen orja. Tätä käsittelen tarkemmin luvussa *Pahat esineet: Sormus ja hirnyrkit* (4.2.2.1).

Ursula Le Guin (1979: 53) toteaa, että Klonkkua voi tarkastella myös *psykoanalyysin* keinoin. Tällöin Klonkku edustaa *Varjoa*, jossa piilevät tiedostamattomat ja torjutut ominaisuudet. Klonkku on näin katsottuna osa Frodoa, Frodon pimeä puoli, kun taas Frodo ja Sam ovat persoonan valoisa puoli. He ovat siis kaikki yhden ja saman henkilön eri puolia. (Le Guin 1979: 57.) Samansuuntaisiin mietteisiin ovat päätyneet myös Dickerson & O'Hara (2006: 48–49), joiden mukaan Frodo pelkää muuttuvansa samanlaiseksi kuin Klonkku. Näiden ajatusten valossa voitaisiin myös ajatella, että Dobby voisi olla saman persoonan valoisen puolen ja Oljo Varjo. Tämän jungilaisen

analyysin voi katsoa olevan laajasti käsitettyä intertekstuaalisuutta, koska jungilaiset symbolit ovat käytännössä arkkityyppejä. (Le Guin 1979: 51–53.)

Kotitonttujen voisi ajatella olevan intertekstuaalinen viittaus Klonkkuun ja mytologisiin tonttuihin, sekä mahdollisesti myös Gaguliin. Sekä Rowlingin kotitontut että *tontut* yleensä osaavat taikoa, lisäksi yhteistä on myös se, että nämä pienet olennot huolehtivat talojen viihtyisyydestä (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 378). Rowling on vain vienyt tämän kodista huolehtimisen hieman totuttua pitemmälle tehdessään tontuista orjiin rinnastettavia palvelijoita. Se, että ne lopettavat palvelemisen ja katoavat, jos niille annetaan jokin vaatekappale, on kuitenkin otettu suoraan *germaanisista ja kelttiläisistä myyteistä* (Noel 1977: 113). Rowlingin kotitontut eroavat mytologisista tontuista siinä, että ne eivät ole pienikasvuisia ukkoja, joilla on harmaat vaatteet ja punainen piippalakki (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 378). Ulkonäkönsä ne tuntuvatkin saaneen enemmänkin Klonkulta. Thompsonin kirja (1966: 3: 128) tuntee kotitontut: *House-spirits* -luokalla on kotitonttuihin sopiva, Norjaan viittaava alaluokka nimeltä *Brownie (nisse)* (emt. 129), ja edelleen erityisesti Oljon mieleen tuova luokka nimeltä *Malicious or troublesome actions of brownies*, joka linkitetään Englantiin, Skotlantiin ja Walesiin (emt. 130).

Tästä kodinhoidosta ja palvelijana olosta johtuen kotitonttujen on katsottu olevan myös viittaus *alistettuihin naisiin* (Kellner 2010: 382). Kotitontut ovat isäntiensä statussymboleita, ja ovat olemassa vain palvellakseen (Kellner 2010: 368). Kotitonttujen kuvaus kieltämättä muistuttaa naisista, koska ne muun muassa niaaavat (HP 4: 398). Granger (2009: 264) linkittää kotitontut myös kirjaan *The Little White Horse*, jossa on myös salaperäisiä, näkymättömiä palvelijoita. Rowling todennut, että tällä kirjalla on ollut suora vaikutus hänen teksteihinsä (emt. 262).

4.2.1.5 Metsänvartijat: Tom Bombadil ja Hagrid

Tom Bombadil (TSH) ja Hagrid (HP) ovat molemmat pelottomia ja ystävällisiä metsänvartijoita, jotka pelastavat sankarin vaaroista. Tämä on mielestäni mielenkiintoinen ja tärkeä yhtäläisyys, vaikka en löytänytkaan tästä lukijoiden

keskusteluja. Joissakin kohdissa tämä yhtäläisyys muuttuu hyvin äärimmäisiksi vastakohtiksi. Hagridilla on seuranaan ruma koira Tora, Tomilla kaunis Kultamarja. Hagrid on kiinnostunut lohikäärmeistä, Tom kukista. Hagrid on ihmisiä isompi, Tom pienempi. Tässä herää kysymys siitä, onko näitä vastakohtia haettu tietoisesti.

Taulukko 8. Tom Bombadilin ja Hagridin narratologinen vertailu

Nimi	Tom Bombadil (TSH)	Hagrid (HP)
Engl.	Tom Bombadil (Tolkien 1966/2001: 1116).	Hagrid (Rowling 1997/2010: 17).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Kuhmuinen suippohattu pitkällä sinisellä sulalla, kooltaan hobitin ja ihmisen väliltä, paksut jalat suurissa keltaisissa saappaissa, sininen takki ja pitkä ruskea parta, silmät siniset ja kirkkaat, kasvot punaiset ja täynnä naurunryppyjä. (TSH1: 237.)	”Mies oli pituudeltaan melkein kaksinkertainen tavalliseen mieheen verrattuna ja leveydeltään ainakin viisinkertainen. Hän näytti kaikin puolin liian isolta ollakseen olemassa -- pitkät tuuheat takut mustaa tukkaa ja partaa peittivät hänen kasvonsa melkein kokonaan.” (HP1: 21–22.) Puolijättiläinen (HP4: 453).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Tanssii, pomppii, rymistelee (TSH1: 115). Pelastaa Merrin ja Pippinin Halava-ukon uumenista laulullaan ja vie hobitit kotiinsa, kerää lumpeenkukkia (TSH1: 116). Vieraanvarainen. Tarinankertoja (TSH1: 12 3). Asuu yhdessä kauniin Kulta-marjan kanssa (TSH1: 118). Tarjoaa hyvää ruokaa (TSH1: 125). Pelastaa hobitit myös Haudanhaukulta (TSH1: 134) Mestari käsittelemään poneja (TSH1: 135). ”Vanhin, minä olen vanhin -- Tom oli täällä ennen jokea ja ennen puita--” (TSH1: 125.) ”Hän ei pelkää” (TSH1: 119). Tom on ainoa, johon Sormus ei vaikuta (TSH1: 126).	Herkkätunteinen, saattaa itkeä (ks. esim. HP1: 23). Kiinnostunut erilaisista vaarallisista ja harvinaisista eläimistä, kuten lohikäärmeistä (HP1: 256). Järjestää Harryn menon Tylypahkaan ensimmäisenä vuotena ja kertoo Harrylle, että tämä on velho (HP1: 60, 70). On piilottanut taikasauvansa vaaleanpunaiseen sateenvarjoon, ei saisi oikeesti taikoa (HP1: 69). Huolehtii oppilaista (HP1: 125). Vieraanvarainen (HP1: 150–151), mutta tarjoamisissa ei kehumista (HP1: 156). Asuu Tora-nimisen tanskan-doggin kanssa (HP1: 155). Koominen hahmo. Taiat kimpoilevat tehottomina pois Hagridista, koska hänessä on jättiläisverta (HP5: 872, 874).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Matala ja iloinen ääni, laulaa lauluja, joissa järjettömät tai iloiset sanat (TSH1: 115). ”Laulan siltä juuret maasta. Laulan tuulen joka puhaltaa sen oksat ja lehdet irti!” (TSH1: 116.)	Verrattuna muiden hahmojen puheeseen puhuu puhekielisesti ja persoonallisesti. Esim. ”Talo oli aika mäskänä, --ennen ku--” (HP1: 22).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Vanhan Metsän valtias. Hallitsee puita laulullaan. ”Hän on metsän ja kumpujen ja veden Isäntä -- Ei kukaan ole vahingoittanut vanhaa Tomia kun hän kulkee metsässä--” (TSH1: 119) Rajoista: ”To-min maa jo päättyy tässä, hän rajan yli ei käy” (TSH1: 138).	Tylypahkan avainten ja tilusten vahti (HP1: 57). Asuu Kielletyn Metsän laidalla (HP2: 9). Hagrid tuntee Kielletyn Metsän ja sen asukkaat erittäin hyvin. Hagrid on ainoa, jota siellä elävä hämähäkkiyhdyksunta ei vahingoita (HP2: 300–301).

Kuten Harold Bloom (1975: 31) on todennut: "To do just the opposite is also a form of imitation". Hahmot nimittäin ovat kuitenkin selkeästi yhdistettävissä toisiinsa. Narratologinen analyysini, jonka pääkohdat selviävät taulukosta 8, osoitti huomattavia yhtäläisyyksiä Hagridin ja Tomin välillä.

Intertekstuaalisesti Hagridin voidaan katsoa edustavan satujen pelastavaa metsästäjää. Hagridilla on HP:ssa samanlainen rooli kuin metsästäjällä *Punahilkka*-sadussa. (Grimes 2002: 94.) Koska Hagrid on tekemisissä taikaolentojen kanssa ja huolehtii Harrysta, häntä voidaan verrata myös monien eri mytologioiden paimeniin, jotka huolehtivat hylätyistä lapsista. Näin ajatellen Hagrid on sukua esimerkiksi paimenille, jotka pelastivat *Oedipuksen*, löysivät *Parisin*, ja vierailivat *Jeesuksen* luona hänen syntymänsä hetkellä. (Emt. 112.) Hagridhan esimerkiksi pelasti Harryn talon raunioista Voldemortin murhattua hänen vanhempansa (HP1: 22). On hyvä huomata, että myös Tom Bombadil pelastaa hobitit toistuvasti vaaroista, ja häntäkin voidaan pitää oman metsäalueensa paimenena.

Granger (2007: 64–65) uskoo Hagridin toisen nimen, Rubeuksen, viittaavan *alkemian* niin kutsuttuun punaiseen vaiheeseen, koska rubeus on latinaa, ja tarkoittaa punaista. Punainen vaihe tarkoittaa kirjallisuudessa niin sanottua tulikoetta, johon Harry joutuu jokaisen kirjan lopussa (Emt. 64–65). Rowling on myöntänyt avoimesti käyttäneensä alkemiaa muotoillessaan kirjojensa juonikaaria (Simpson 1998).

Shippeyn (2003: 108) mukaan Bombadil on puolestaan *Sir Gavainista* kertovassa runossa esiintyvän *Green Knightin* (*vihreä ritari*) seuraaja. Hahmoja yhdistää esimerkiksi rauhallisuus, poikkeava väri ja koko sekä samaistaminen villiin ja tuuliseen maisemaan, josta he ovat syntyneet (emt. 108). Tolkien itsekin on todennut Bombadilin symboloivan *katoavaa maaseudun henkeä* (Carpenter 1998/1977: 189). Syntyminen niin sanotusti tyhjästä, isättömyys ja valta nimetä eläimiä yhdistää Bombadilin myös *Raamatun Aatamiin* (Shippey 2003: 107–108).

Gay (2004: 299) taas toteaa, että Bombadil perustuu *Kalevalan Väinämöiseen* ainakin osittain. Yhtäläisyyksiä heidän välillään ovat esimerkiksi laulamisen ilo, ja taito

vaikuttaa myös ympäristöön laulamalla. Molemmat ovat pelottomia, kuolemattomia ja ikivanhoja olentoja, omien metsäisien elinympäristöjensä vanhimpia. Kutsutaanhan Väinämöistäkin sanoin *Vaka vanha Väinämöinen*. Sekä Väinämöisellä että Bombadililla on myös vankkaa tietämystä ja kokemusta, jonka avulla he hallitsevat ympäristöään. Kummankaan valta ei siis perustu omistamiseen. (Emt. 297–299.) Väinämöinen on omasta mielestäni Bombadilin selkein esikuva. Myös yhtäläisyyksiä Hagridiin löytyy, kun ajatellaan oman metsäalueen hallintaa ja tuntemista sekä pelotonta luonnetta. Hagrid ei kuitenkaan laula Bombadilin ja Väinämöisen tapaan. Lisäksi hänen syntyperänsä on selvillä, eikä hän myöskään ole erityisen vanha. Ulkonäössä on kuitenkin jälleen yhteneväisyyttä, koska kaikki kolme kuvataan parrakkaina miehinä. Kaiken kaikkiaan voisi sanoa niinkin, että Väinämöinen on myyttinen hahmo, ja Bombadil muistuttaa myyttistä hahmoa, mutta Hagrid on ennemminkin peräisin sadusta.

4.2.1.6 Ylimaallisen kauniit olennot: Haltiat, Veelat ja Fleur

Taulukosta 9 käy ilmi, että narratologisessa mielessä haltiat ja veelat, sekä puoliveela Fleur, ovat samanlaisia erityisesti ulkonäön suhteen. Veeloihin on tosin lisätty ripaus huumoria kertomalla, että heidän hiuksensa hulmuavat myös silloin, kun ei tuule, ja Fleurin hahmoa on kevennetty voimakkaalla ranskalaisella aksentilla. Hiusten hulmuaminen lienee viittaus valokuvamalleihin ja muotikuvauksissa käytettyihin tuulikoneisiin, ranskalaisaksentti taas tuntuisi viittaavaan yhteiskunnan ylempiin kerroksiin karikatyyrimäisellä tavalla. Yhtäläisyyksistä mainittakoon myös se, että Shippey (2007: 219, 231) yhdistää haltioihin kaksi hyvin veelamaista piirrettä: viettelevyyden ja vaarallisuuden.

Kun lähes identtiset ulkonäöt unohdetaan, voidaan muilta osin todeta, että erojakin löytyy. Haltiat ovat lähes kuolemattomia, ja heillä on yliluonnollisia kykyjä monessa suhteessa, kun taas veelosten erityisominaisuudet ovat paljon rajatummalla. Yhteistä on lähinnä se, että kummallakin rodulla on erinomaiset laulunlahjat. Siinä missä haltiat muistuttavat enkeleitä (Shippey 2007: 221), on muotoaan muuttavissa veeloissa selkeitä viittauksia vaarallisten seireenien suuntaan. Lähinnä puoliveela Fleur, joka ei muuta muotoaan ja on aina kaunis, muistuttaa yliluonnollisia kykyjään menettänyttä haltiaa.

Taulukko 9. Haltioiden, Veelojen ja Fleurin narratologinen vertailu

Nimi	Haltiat (TSH)	Veelat, Fleur Delacour (HP)
Engl.	Elves (Tolkien 1966/2001: 1118).	Veela (Rowling 2000/2010: 93), Fleur Delacour (emt. 240).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Ihmisten kokoisia, lempeää valoa hehkuvia, uskomattoman kauniita olentoja, joilla vaalea iho ja upeat hiukset.	Veelat ovat ylimaallisen kauniita ja vietteleviä vaaleita naisia, joiden iho säteilee pimeässä hopeista valoa, ja joiden hiukset hulmuavat, vaikka ei tuulisikaan. Masentuessaan he muuttuvat tavallisemman näköisiksi, suuttuessaan taas petolinnuiksi. Fleur on osittain veela, ja myös hän on ylimaallisen kaunis ja säteilevä blondi.
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Vangitsevat katsojan huomion (TSH1: 330). Voivat kuolla vain väkivaltaisesti tai syvään suruun. Eivät vanhene ja kuole luonnollista kuolemaa, kuten ihmiset. Saattoivat elää yhtä kauan, kuin maa. (Day 1992: 138.) Fyysisesti ylivoimainen muihin rotuihin verrattuna, ei esimerkiksi palele, kuten ihminen, ja liikkuu ketterästi vaikeissa maastoissa (TSH1: 260). Tarkat aistit (TSH2: 371, 374, 378).	Veelat villitsevät miehet ulkonäöllään, tanssillaan ja laulullaan huispauksen mm-kisoissa. Suuttuessa ne muuttuvat vaarallisiksi petolinnuiksi. Myös Fleur saa miesten päät sekaisin ollessaan Tylypahkassa kolmivelho-turnajaisten vuoksi, vaikka ei menestykään erityisen hyvin itse turnajaisissa. Fleur menee naimisiin Bill Weasleyyn kanssa (HP6: 102).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Kauniäänisiä. Hallitsivat parhaiten puheen, laulun ja runon taidon. (Day 1992: 138, TSH1: 314)	Veelojen laulu hypnotisoi miehet. Fleur puhuu ranskalaisittain murtaen; esim. ”Minusta minä olen tarpeeksi ’yvännäköinen molempien puolesta!’” (HP6: 667).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Ensimmäisiä maan asukkaita (Day 1992: 138). Asuvat kauniissa ja mystisissä paikoissa.	Veelat esiintyvät huispauksen mm-kilpailuissa (HP4: 112). Linna, jossa Fleur käy koulua, on ylellisempi ja kauniimpi, kuin Tylypahka (HP4: 441–442).

Yksi ero haltioiden ja veelojen välillä myös se, että Rowling ei esittele miespuolisia veeloja, kun taas haltioissa on niin miehiä kuin naitakiin. Mitä tulee miehiin ja naitisiin, on toisaalta löydettävissä myös mielenkiintoinen samankaltaisuus: puolihaltia Arwen (Noel 1977: 121) ja kuolevainen Aragorn menivät naitisiin TSH:ssa (TSH3: 843), samoin HP:n puoliveela Fleur ja ”tavallinen velho” Bill Weasley avioituvat (HP6: 102). Tällainen kuolevaisen miehen ja toisesta maailmasta olevan naisen välinen rakkaus on yleinen teema erityisesti irlantilaisissa kansantaruuissa (Noel 1977: 121). Thompson (1977: 2: 37–81, jne.) on käsitellyt haltioita laajasti. Varsinkin useat irlantilaisiin myytteihin viittaavat luokitukset sopivat TSH:n haltioihin ja erityisesti ulkonäön

suhteen myös HP:n veeloihin. Esimerkkeinä voi mainita esimerkiksi nämä luokat: *Fairy in form of beautiful young woman* (emt. 43), *Fairies as descendants of early race of gods* (emt. 48), *Fairy shows remarkable skill as runner* (emt. 54) & *Fairies immortal* (emt. 51).

Erityisesti haltioiden esikuviin liittyen on voidaan todeta, että Tolkien on ottanut vaikutteita *Eddan valohaltioista* (*light-elves*), joita kuvataan TSH:n haltioiden tapaan ylimaallisen kauniiksi olennoiksi (Shippey 2007: 220). Eddan valohaltioilla on myös synkät vastakohtansa: *pimeyden haltiat* (*dark-elves*), *mustat haltiat* (*black-elves*) ja *kääpiöt* (*dwarves*) (emt. 221). Samaan tapaan Tolkienin haltioiden vastakohtana ovat rumat ja pelottavat örkit (Chance 2001: 61). Noel (1977: 113) yhdistää TSH:n haltiat niin ikään Eddan valohaltioihin sekä irlantilaisiin *Sidhe-haltioihin*, jotka Tolkienin haltioiden tapaan olivat ihmisiä kauniimpia ja usein myös pidempiä. Lisäksi niillä oli Tolkienin haltioiden tapaan yliluonnollisia kykyjä, ne elivät omissa yhteisöissään erillään ihmisistä, ja ne olivat yleisesti ottaen kuolemattomia (emt. 113).

Haltioiden ohella Rowlingin veelojen samankaltaisuus *seireeneihin* on ilmeinen. *Kreikkalaisesta mytologiasta* peräisin olevat seireenit kuvattiin yleensä naisiksi, joilla on linnun vartalo. Nämä verenhimoiset olennot elivät eräällä sisilialaisella saarella, ja hokuttelivat vastustamattomalla laulullaan merenkulkijoita luokseen. (Cotterell 1991: 238.) Seireenit aiheuttivat lumoamiensa miesten kuoleman joko aiheuttamalla haaksirikon (emt. 238) tai syömällä uhrinsa (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 276). Odysseus tunnetusti säästi miehistönsä kuolemalta tukkimalla heidän korvansa (emt. 276). Tähän korvien tukkimiseen löytyy suora viittaus HP:sta, jossa Harry käsketään sulkemaan korvansa, kun veelat laulavat ja tanssivat (HP4: 117). Mitä tulee kykyyn muuttua linnuksi, on veeloilla yhteys myös Kalevalasta tuttuun *Pohjolan emäntään Louheen*, joka niin ikään osasi muuttua kammottavaksi petolinnuksi (Wilkinson 2010: 102).

4.2.1.7 Naissoturit: Éowyn & Ginny

Narratologinen analyysini (ks. taulukko 10) osoittaa, että Ginnyssä ja Éowynissä on samoja piirteitä monessa suhteessa. He ovat kauniita ja rohkeita naisia, jotka haluavat ottaa osaa taisteluun kielloista huolimatta, ja ihastuvat tarinoiden sankareihin. Kumpikin myös löytää rakkauden tarinan lopussa. Eroja löytyy hiusten väristä ja iästä sekä asuinympäristöstä, joka Ginnyllä on kodikkaampi ja hassumpi Rowlingille ominaiseen tyyliin. Kaiken kaikkiaan heissä on kuitenkin paljon samaa.

Taulukko 10. Éowynin ja Ginnyn narratologinen vertailu

Nimi	Éowyn (TSH)	Ginny Weasley (HP)
Engl.	Éowyn (Tolkien 1966/2001: 1118).	Ginny Weasley (Rowling 1997/2010: 73–74).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	”Hänen silmäyksensä oli vakava ja mielteliäs -- Kauniit, hyvin kauniit olivat hänen kasvonsa, ja hänen pitkät hiuksensa olivat kuin kultainen virta.”(TSH2: 452.) ”Rohirrimin neito, kuninkaitten lapsi, sorja, mutta miekanterän sukua, kaunis mutta kauhea” (TSH3: 733).	Pikkuinen tyttö (HP1: 109). Pitkät punaiset hiukset (HP6: 310). Hyväntuuloinen ja poikien suosiossa (HP6: 162).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Théoden-kuninkaan sisarentytär, joka jää pitämään kansasta huolta, kun Théoden lähtee sotaan (TSH2: 459). Ihastuu Aragorniin (TSH2: 452), mutta Aragorn ei vastaa hänen rakkauteensa (TSH3: 755). Ei pelkää sotaa, ja haluaa päästä mukaan taisteluun. Pelkää ”häkkiä”, kunnianhimon menettämistä ja kaavoihin kangistumista. (TSH3: 683–684.) Lähtee mukaan sotaan salaa ja menestyy tappaen mustien ratsastajien kuninkaan, jota mies ei voisi tappaa. (TSH3: 732–733) Avioituu Faramirin kanssa ja löytää luonteensa pehmeämmän puolen (TSH3: 836–837).	Ginny on ihastunut Harryyn pikkutyttöä alkuaan (HP1: 109) ja puolustaa tätä tarpeen tullen (HP2: 71). Harry pelastaa Ginnyn Volde-mortilta (HP2: 351–353). Taitava huispaaja Harryn tapaan (HP5: 548), ei kaipaa miesten apua (HP6: 553) ja itkee harvoin (HP7: 130). Ginnyn äiti haluaa estää Ginnyn osallistumisen viimeiseen suureen taisteluun, koska Ginny on alaikäinen, mutta Ginny kieltäytyy tottelemasta, ja haluaa ehdottomasti taistella (HP7: 659–660) ja myös tekee niin (HP7: 802). Ginny perustaa perheen Harryn kanssa (HP7: 821–828).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Puhuu rohkeasti ja suoraan.	Puhuu rohkeasti ja suoraan.
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Asuu Rohanin (TSH2 :452) Kultaisessa Salissa. Aikoo muuttaa Faramirin kanssa kauniiseen Ithilieniin ja tehdä sinne puutarhan. ”Kaikki kasvaa siellä ilomielin, jos Valkea Neito tulee sinne” (TSH3: 837).	Asuu Weasleyjen epämääräisen ja ränsistyneen näköisessä Kotikolo-nimisessä talossa (HP2: 40).

Thompsonin (1966: 3: 170) kirja tuntee naissoturit, luokka *Amazons. Women warriors* sisältää runsaasti viittauksia eri maihin, muun muassa Islantiin ja Walesiin. Éowynin naamioituminen mieheksi, jotta hän voisi osallistua taisteluun, ei myöskään ole ainutkertainen tapaus, koska Thompsonilta (1966: 4: 440) löytyy laaja luokka nimeltä *Disguise of a woman in man's clothes* ja alaluokka *Disguise of a woman as a soldier*. Éowyn tappaa taistelussa sormusaaveen liskomaisen ratsun, ja myös tähän viittaava luokka Thompsonilta (1966: 1: 354) löytyy: *A woman as a dragon-slayer*.

Kun tarkastellaan nimenomaan Éowynin esikuvia, voidaan todeta, että hän tuo mieleen *Eddan valkyyria-jumalattaret*: ”A valkyr beautiful, methinks, she tands, Leaning upon her spear; her golden locks Crown'd by the winged helmet – Odin's child!” [sic] (Peterson 1916: 147.) Brynhild-niminen valkyyria kertoo elävänsä häkissä ja tappaa siksi itsensä (emt. 169–170), mikä muistuttaa Éowynin puhetta siitä, miten hän pelkää joutuvansa häkkiin, ja kuinka hän ei pelkää kuolemaa (TSH3: 683–684). Saman yhtäläisyyden on huomannut myös Noel (1977: 83–84), jonka mukaan Éowynin rooli aseistettuna ratsastustaitoisena prinsessana on hyvin samanlainen kuin valkyyrioilla, jotka valvoivat sotatantereita ratsain. Lisäksi Éowynin muodonmuutos kylmästä soturista helläksi parantajaksi ja morsiameksi on verrattavissa valkyyrioiden parissa tapahtuviin muutoksiin (emt. 84).

Ginnyyn liittyen voidaan todeta, että hän taas muistuttaa toisen kuuluisan fantasiakirjasarjan sankaritarta: Philip Pullmanin *Universumien tomu-trilogian* päähenkilöä *Lyraa*. Lyra on nuori ja rohkea tyttö, kuten Ginnykin, ja menee paikkoihin, joihin ei saisi mennä. Myöskään Lyralla ei ole tapana itkeä (Pullman 2007/1995: 22), ja hän on Ginnyyn tapaan hyvä urheilussa (emt. 261).

4.2.2 Taikaesineet

Tämä luokka oli tutkimukseni toiseksi suurin sisältäen kuusi vertailuparia. Thompsonin (1966: 1: 30) alkuperäinen nimitys tälle luokalle on *Magic objects*, ja se kuuluu yläluokkaan *Magic*. Taikaesineet-luokan neljä alakategoriaa käsittelevät taikaesineen omistusta, erilaisia taikaesineitä, taikaesineiden toimintoja sekä taikaesineiden piirteitä

(emt. 30). Vertailupariensa mukana tähän luokkaan tuli mukaan kaksi huonosti tähän kategoriaan sinällään istuvaa asiaa: Harryn äidin rakkaus ja Harryn arpi. Niiden vertailuparit, eli Mithril-panssaripaita ja Piikki-miekka sopivat tähän luokkaan kuitenkin niin hyvin, että tämä oli ainoa toimiva valinta.

4.2.2.1 Pahat esineet: Sormus ja hirnyrkit

Sormus ja hirnyrkit saivat internetissä laajasti huomiota samanlaisten funktioidensa takia (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Sormus ja hirnyrkit ovatkin hyvin samanlaisia esineitä, kuten taulukosta 11 voi havaita. Ne sisältävät joko pahan vastustajan voimia, tai paloja hänen sielustaan, ja niillä on oma tahto, joka tiivistyy haluun säilyä vahingoittumattomana ja päästä takaisin pahan isäntänsä luo tai pysyä hänen lähellä. Harryn toimiminen hirnyrkinä tietämättään on tosin poikkeus tähän sääntöön. Kun hyvät hahmot joutuvat tekemisiin Sormuksen tai hirnyrkkien kanssa, ne saattavat vahingoittaa heitä henkisesti tai fyysisesti, ja heidän keskinäiset suhteensa ovat vaarassa. Eräs oleellinen yhdistävä tekijä on myös kyky luoda yhteys sankarin ja vihollisen välille. Erityisesti TSH:n Sormuksen voidaankin katsoa symboloivan *faustilaista kauppaa*, sielun myymistä paholaiselle: ihmisestä tulee jumalankaltainen, ja hän saa haltuunsa taianomaiset määrät tietoa, mutta menettää sielunsa (Chance 2001: 46). Tolkien itse on todennut samansuuntaisesti Sormuksen symboloivan *vallanhimoa* (Carpenter & Tolkien 2009/1981: 203).

Toiminnan puolesta suurin vastaavuussuhde Sormukseen on medaljonkhirnyrkillä, koska se tuottaa kaulassa roikkuessaan Harrylle hyvin samanlaisia tunteita kuin kaulassa roikkuva Sormus Frodolle. Molemmat aiheuttavat painontunnetta: Harryn olo kevenee ja helpottuu, kun hän ottaa medaljongin pois kaulastaan (HP7: 315). Frodo taas tuntee Sormuksen painon kasvavan, mitä lähemmäs Mordoria ja Tuomiovuorta tullaan (TSH3: 812). Lisäksi näillä esineillä on kyky kutistua ja kasvaa tahtonsa mukaan. Sormuksesta kerrotaan: "...se ei tuntunut aina saman kokoiselta, se kutistui ja laajeni oudolla tavalla ja saattoi äkkiä luiskahtaa sormesta jossa se oli vastikään ollut aivan tiukassa" (TSH1: 54). Medaljonkhirnyrkki on tätäkin aggressiivisempi yrittäessään kuristaa Harryn (HP7: 405).

Taulukko 11. Sormuksen ja hirnyrkkien narratologinen vertailu

Nimi	Sormus/Sormusten Sormus (TSH)	Hirnyrkit (HP) 1. Valedron päiväkirja, 2. Kolkon Sormus, 3. Luihuisen medaljonki, 4. Puuskupuhin kuppi, 5. Nagini-käärme, 6. Korpinnyksen diadeemi & 7. Harry Potter
Engl.	The One Ring (Tolkien 1966/2001: 1135).	Horcruxes (Rowling 2005/2010: 531). 1. Riddle's Diary (Rowling 2005/2010 467), 2. Marvolo's Ring (Rowling 2005/2010: 470), Slytherin's locket (Rowling 2005/2010: 472), Hufflepuff's cup (Rowling 2005/2010: 472), The snake, Nagini (Rowling 2005/2010: 473), Ravenclaw's diadem (Rowling 2007: 494) & 7. Harry Potter
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä jos tarkastellaan Sormusta ja Kolkon sormusta, muuten lähinnä eroja.)	Puhdasta, täyttä kultaa, sileä, naarmuton, tulesa pintaan ilmestyy Mordorin kielen lauseita (TSH1: 56). Muuttaa kokoaan (TSH1: 54).	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pieni, mitänsanomaton kirja (HP2: 250). 2. Ruma, mustakivinen sormus, kivessä Perellin vaakuna (HP6: 224). 3. Raskas kultainen medaljonki (HP6: 224). Koristeellinen käärme-L, luihuisen tunnus (HP6: 470). ”Kummankin -- lasi-ikkunan takana räpytti elävä silmä, tumma ja kaunis, niin kuin Tom Valedron silmät” (HP7:411). 4. Kultakuppi, jossa kaksi taitavasti työstettyä kahvaa (HP6: 469–470). Mäyränkuva (HP 7: 587). 5. Valtava käärme. ”-- paksu kuin miehen reisi, eivätkä sen silmät, joiden pupillit olivat pystyt viilokset, räpyttäneet ollenkaan.” (HP7: 17). 6. Ikivanha, mustunut tiara (HP7: 686). Kaiverrettu teksti: ”Suurin aarre on ymmärrys rajaton” (HP7: 693).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Kun Sormus tuhotaan, myös Sauron tuhoutuu. Sormuksessa on suuri osa Sauronin voimista (TSH1: 58) ja Sauron on tehnyt sen itse (emt. 66). Voidaan tuhota vain Tuomiorotkoon heittämällä, tai lohikäärmeen tulella (emt. 65–66). Muuttaa käyttäjänsä näkymättömäksi sormeen laitettaessa (emt. 352) ja muuttaa tavan, jolla käyttäjä näkee ympäristönsä (emt. 179). Pyrkii takaisin Sauronin luo (emt. 61), pitää huolta itsestään ja saa kantajansa kiintymään itseensä (emt. 61). Pidentää omistajansa ikää (emt. 50) ja lopulta musta valta vie Sormuksen omistajan mukanaan (emt. 53). Tunnetaan myös nimellä Isildurin Turma, koska Sormus petti Isildurin ja aiheutti hänen kuolemansa (emt. 217).	Voldemortin voi tappaa, jos tuhoaa hänen itsensä lisäksi hirnyrkit (HP6: 547). Hirnyrkit ovat voimakkaita, lähes vahingoittumattomia taikaesineitä, jotka voi tuhota vain joko kiroitulla tulella, basiliskin myrkkyhampaalla tai Rohkelikon miekalla. ”Hirnyrkki-sanaa käytetään kohteesta, johon henkilö on kätkenyt palan sieluaan.” (HP6: 534). Hirnyrkki luodaan tappamalla. Tappaminen repii sielun, ja irronnut osa koteloidaan. (HP6: 535.) ”Jos hirnyrkkiin kiintyy tai siitä tulee riippuvaiseksi, on vaikeuksissa.” (HP7: 119). 7. Kun Voldemort yritti tappaa Harryn vauvana ja tuhoutui, pala hänen sielustaan kiinnittyi Harryn sieluun vahingossa. Tämä yhteys antaa Harrylle kyvyn puhua kärmeskieltä, ja avaa yhteyden Harryn ja Voldemortin mielten välille. (HP7: 748.) Harry on ainoa hirnyrkki, joka selviää tuhoutumattomana, vaikka Voldemortin sielun pala tuhoutuikin hänen sisältään.

Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	Sormuksella on oma tahto (TSH1: 61).	<p>1. Päiväkirja kommunikoi Ginnyn kanssa, ja vaivuttaa hänet valtaansa. Samoin päiväkirja keskustelee kirjoituksen välityksellä myös Harryn kanssa.</p> <p>3. Medaljonki pyrkii välttämään tuhoutumisen puhumalla (HP7: 411).</p> <p>6. ”-- hyvin etäistä tuskanhuutoa, joka ei kiirinyt tiluksilta ja linnasta vaan esineestä, joka oli juuri murentunut hänen käsiinsä.” (HP7: 693).</p>
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Sormuksen avulla Sauron voisi valloittaa Keski-Maan ja peittää sen pimeyteen (TSH1: 57). Sormus pyritään pitämään poissa Sauronin ulottuvilta ja tarinan alussa se sijaitsee hyvin epätodennäköisessä paikassa, eli Konnussa.	Hirnyrkeille on tyypillistä, että ne sijaitsevat kolkossa ja syrjäisessä paikassa, kuten luolassa, metsässä tai talon raunioissa. Tämä johtuu siitä, että ne ovat pimeää taikuutta, joka pitää piilottaa hyvin.

Jos tarkastellaan Sormuksen ja hirnyrkkisormuksen välisiä yhteneväisyyksiä, voidaan puolestaan huomata selkeä yhteys tavassa, jolla nämä esineet vaikuttavat tarinoiden hyviin ja voimakkaisiin velhoihin. TSH:n Gandalf-velho kieltäytyy ottamasta Frodon tarjoamaa Sormusta seuraavasti: ”Ei! -- Älä kiusaa minua! -- Sormus houkuttelee minua -- En rohkene ottaa sitä, en edes säilyttääkseni sitä käyttämättömänä.” (TSH1: 66.) HP:n Dumbledore-velho, joka kuvataan Gandalfia inhimillisempänä ja kompleksisempänä hahmona taas sortuu kiusaukseen: ”--miksi sinä panit sen sormuksen sormeesi? Se on kirottu, tottahan sinä sen tajusit. Miksi edes koskit siihen?” Dumbledorelta kysytään. Dumbledore vastaa: ”Olin typerä. Houkutus oli liian suuri...” (HP7: 742.) Sormuksen käyttö jättää Dumbledoreen tappavan kirouksen (emt. 742). Tässä Rowling siis vei Tolkienin ajatuksen askelta pidemmälle ja kertoi oman versionsa siitä, mitä tapahtuu, kun vahva ja hyvä velho ei pystykään vastustamaan houkutusta, vaan joutuu kirotun esineen pauloihin.

Viittauksia tällaisiin esineisiin löytyy myös Thompsonin (1966: 2: 493–496) hakuteossarjasta, josta löytyy luokka nimeltä *External soul*, ja siitä alaluokka *Soul kept in object*. Luokan esittelyssä huomautetaan, että tällainen sielu on usein nimenomaan hirviöllä. Thompson (emt. 493–496) luettelee kolme sivua erilaisia sielun säilytyspaikkoja, ja mukana ovat myös esimerkiksi käärme, koru ja kaulakoru. Sormuksiin liittyen on hyvä mainita erityisesti Thompsonin (1966: 2: 515) kirjassa

oleva luokka *Ring with life in it*. Sormukseen, Kolkon sormukseen, medaljonkijahirnyrkkiin ja päiväkirjahirnyrkkiin liittyen Thompsonin (1966: 2: 201) kirjasta löytyy myös osuvasti luokka nimeltä *Magic object causes insanity*.

Sielun piilottaminen ruumiin ulkopuolelle on yleinen toimintatapa kansantaruissa, ja se näyttää pohjautuvan vanhoihin myytteihin, koska joissakin alkuasukasheimoissa on vaaran hetkellä tapana piilottaa omaa sielua edustava esine turvalliseen paikkaan. Alkuasukkaat uskovat, että niin kauan kuin sielu on turvassa, myös keho on suojattu. (Noel 1977: 136.) Tähän ajattelutapaan liittyen yksi hyvin selkeä esikuva erityisesti Voldemortille on *venäläisestä mytologiasta* tuttu pahuuden ruumiillistuma nimeltä *Koštšei Kuolematon*, Voldemortin tapaan ulkonäöltään luurankomainen hahmo, joka oli myöskin piilottanut sielunsa ruumiinsa ulkopuolelle elääkseen ikuisesti. Sielu oli neulassa, joka oli piilotettu munaan. Muna puolestaan oli ankassa, ja ankka taas oli jäniksen sisällä. Jänistä pidettiin rauta-arkussa, joka oli kätkeyty saarella sijaitsevaan tammeen. (Wilkinson 2010: 133.) Kun sankarillinen prinssi Ivan monien vaiheiden jälkeen lopulta katkaisi neulan, Koštšei kuoli (Henrikson, Törngren & Hansson 1983: 398).

Eddassa esiintyvä *Andvarin sormus* (*Andvari's ring*) on samanlainen kuin TSH:n Sormus. Andvarin sormus varastetaan Andvari-nimiseltä kääpiöltä (Peterson 1916: 39), aivan kuten Sormus varastetaan Klonkulta. Andvari kiroaa sormuksen (emt. 40), jossa piilee avaimet koko maailman herruuteen (emt. 177), aivan kuten TSH:n Sormuksen avulla on mahdollista hallita koko Keski-Maata. Sormuksen haltialla on myös valta Andvari-kääpiöön, joka on sormuksen orja (emt. 42), aivan kuten Klonkkukin on Sormuksen orjuuttama. Lisäksi TSH:n Sormuksen tapaan Andvarin sormus vääristää ja murtaa omistajansa ajan kuluessa niin, että häntä enää tuskin tunnistaa (emt. 43), ja aiheuttaa murhan (emt. 191). Pahan kierre päättyy myös Andvarin sormuksen tapauksessa lopulta palauttamalla sormus sinne, mistä se on tullutkin (emt. 230). *Wagnerin* kuuluisa sormusoppera nimeltä *Der Ring des Nibelungen* perustuu myös tähän samaa taruun, ja siksi Tolkienin kirjoja on usein verrattu myös siihen. Tämä kuitenkin ärsytti Tolkienia, koska Wagner oli hänen mielestään tulkinnut vanhaa ja tärkeää myyttiä väärin. (Shippey 2003: 343–344.)

Lisäksi eräs *tataarien* tarina muistuttaa esityisesti Sauronin ja Sormuksen välistä suhdetta. Siinä *Kök Chan*-niminen sankari säilöi puolet voimastaan kultaiseen sormukseen. Sitten hän antoi sormuksen neitsyen säilytettäväksi, ja jos hän taistellessaan vihollista vastaan huomasi, etteivät hänen voimansa riittäneet, hän pyysi neitsyttä pudottamaan sormuksen hänen suuhunsa. Näin Kök-Chan sai kaikki voimansa käyttöönsä ja voitti. (Noel 1977: 137.) Jotain tämäntapaisten taikaesineiden yleisyydestä kulttuurissa kertoo myös se, että niitä on myös parodioitu kuuluisassa amerikkalaisessa *South Park* -piirretyössä. Siinä Barbara Streisand haluaa valloittaa maailman, ja etsii siksi vimmatusti kadonnutta *Zintharin kolmiota*, eli kahteen osaan jaetun Pantheosin timantin toista kappaletta, jonka löydyttyä hän muuttuu voimakkaaksi ja suureksi hirviöksi, Mecha-Streisandiksi. (South Park, Episode 112, Mecha-Streisand 1997/2007.)

Yksi vanhimmista mahtisormustarinoista löytyy Salomonin Testamentista (The Testament of Solomon). Tässä vähemmän tunnetussa ja tutkitussa testamentissa Salomon sai haltuunsa erityisen sormuksen, jonka avulla hän sai paljon tietoja erilaisilta pahoilta hengiltä. Tämä tieto oli hyvin esoteeristä eli vaikeatajuista, ja koski muun muassa astrologiaa ja demonologiaa, eli oppia pahoista hengistä. Tätä tietoa käytettiin myöhemmin muualla testamentissa pahoja henkiä itseään vastaan. Sormuksen ja tietojensa avulla Salomon pystyi pakottamaan pahat henget mukaan Jerusalemin temppelein rakentamiseen. Tarina päättyi kuitenkin Salomonin kannalta huonosti, koska hän sortui epäjumalanpalvontaan ja aleni lopulta pilkankohteeksi. (Klutz 2003: 219–220.) Tässä tarinassa on havaittavissa selkeitä yhtymäkohtia Tolkienin Sormuksen ominaisuuksiin ja vaikutuksiin, koska myös Sormus on voimakas mutta korruptoi ja tuhoaa käyttäjänsä.

Chancen (2001: 28, 30) mukaan Sormus symboloi ennen kaikkea oman identiteetin menettämistä, koska se muuttaa käyttäjänsä näkymättömäksi ja hallitsee tätä saaden käyttäjän unohtamaan oman identiteettinsä ja toiveensa. Sormuksen viskaaminen Tuomiovuoren liekkiin symboloi näin ollen samuuden ja homogeenisyyden torjumista sekä monimuotoisuuden ja eroavaisuuksien nostamista arvoonsa (emt. 33). Lopuksi voisin vielä todeta, että kaiken kaikkiaan Rowling tuntuu vieneen hirnyrkkinsä Tolkienin Sormusta pidemmälle. Painontunne muuttuu kuristamiseksi, ja tuhoavaa

psykologista vaikutusta täydennetään esineen puheella (HP7: 411–413) ja kiljumisella (HP7: 693). Lisäksi siinä missä Sormuksen koko ja paino vaihtelee, kuuluu medaljonkihirmyrkin sisältä lisäksi sydämensyke (HP7: 305), ja sen sisällä olevissa lasi-ikkunoissa räpyttelevät silmät (HP7: 411). Uskoisin, että Rowling on ottanut vaikutteita Tolkienilta, mutta ammentanut ideoita myös erilaisista myyteistä.

4.2.2.2 Näkymättömyys: Sormus ja näkymättömyysviitta

Sormuksen ja näkymättömyysviitan yhtäläisyydestä keskusteltiin myös internetissä puolesta ja vastaan (The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Nämä kaksi esinettä eivät ole ainoat näkymättömyyden suovat esineet näissä kirjoissa, mutta käsittelen juuri näitä tarkemmin siksi, että ne ovat tarinassa eniten esillä.

Taulukko 12. Sormuksen ja näkymättömyysviitan narratologinen vertailu

Nimi	Sormus/Valtasormus (TSH)	Näkymättömyysviitta (HP)
Engl.	The One Ring (Tolkien 1966/2001: 1135).	Invisibility Cloak (Rowling 2005/2010: 515).
Ulkonäkö (Lähinnä eroja)	Puhdasta, täyttä kultaa, sileä, naarmuton, tulella pintaan ilmestyy Mordorin kielen lauseita (TSH1: 56).	”Jotain nestemäistä ja hopeanharmaata luikersi lattialle ja jäi siihen valoa pilkahteleviksi laskoksiksi” (HP1: 219).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Frodo saa Sormuksen kasvatti-isältään. Muuttaa käyttäjänsä näkymättömäksi sormeen laitettaessa (esim. TSH1: 354) ja muuttaa tavan, jolla käyttäjä näkee ympäristönsä, Frodo esimerkiksi näkee haudanhaanut tarkemmin (TSH1: 179). Sormus sormessa yhteys Sauroniin vahvistuu. Ainoa, jota Sormus ei muuta näkymättömäksi, on Tom Bombadil (TSH1: 126). Vaikea tuhota (TSH1 65-66).	Harryn isä on jättänyt viitan perinnöksi Harrylle (HP1: 220). Muuttaa käyttäjänsä näkymättömäksi (HP1: 219–220). ”-- erittäin harvinainen ja erittäin arvokas.” (HP1: 219). Yksi kolmesta kuoleman varjeluksesta, jonka avulla on mahdollista paeta itse kuolemaa (HP7: 447–448, 450). Kestää ikuisesti ja peittää kantajansa aina. Kestää kaikenlaiset loitsut ilman, että menettää ominaisuutensa. (HP7: 450.)
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Sormuksen avulla voi liikkua paikasta toiseen huomaamatta.	”Koko Tylypahka olisi hänelle auki, kun hänellä oli viitta.” (HP1: 223).

Muut vastaavat esineet ovat Weasleyiden lentävä auto, jonka toimintoihin kuuluu myös näkymättömäksi muuttuminen (HP2: 80), sekä Sormuksen saattueen Lórienin haltioilta saamat viitat, jotka niin ikään auttavat piiloutumisessa (TSH1: 327). Tarkemmin käsiteltyjen esineiden narratologinen vertailu löytyy taulukosta 12.

Thompsonin (1966: 2: 196) hakuteossarjasta löytyvät luokat nimeltä *Magic cloak of invisibility* ja *Magic ring renders invisible*. Tällaisia myyttejä löytyy esimerkiksi Walesista ja Irlannista. Tähän liittyen *Arthurin legendoissa* esiintyy tarina *Sir Garethista*, joka sai haltuunsa sormuksen, joka piilotti hänet muuttamalla hänen vaatteittensa väriä (Noel 1977: 159). Tämä sormus on saattanut toimia TSH:n Sormuksen esikuvana. Kantajansa näkymättömäksi tekevä esine on esiintynyt aikaisemmin myös esimerkiksi skandinaavisessa Eddan tarustossa (Heiskanen-Mäkelä 2004: 64).

Grimmin veljesten sadussa *Kaksitoista tanssivaa prinsessaa* taas esiintyy näkymättömyysviitta, jota sotilas käyttää kurittomien prinsessojen vakoiluun, jotta hän saisi selville, missä prinsessat käyvät öisin tanssimassa (Grimm & Grimm 1999/1812: 245–249). Vielä vanhempi esimerkki näkymättömäksi tekevästä viitasta löytyy *walesilaisesta* tarusta nimeltä *Mabinogin toinen haara*: "Caswallon had put on a magic cloak so that no one could see him killing the men –they could only see the sword." (Davies 2007/1350 & 1382–1410: 33). Uskoisin, että Rowling on ottanut ideansa näkymättömyysviittaan juuri tästä tarusta ennemmin kuin Tolkienilta, koska hän on nimenomaan kertonut käyttäneensä brittiläistä mytologiaa innoituksensa lähteenä (Fry 2005).

4.2.2.3 Suoja pahaa vastaan: Mithril-paita ja Harryn äidin rakkaus

Tarinoiden sankareita yhdistää viholliselta suojaava, huomaamaton panssari, joka on saatu lahjaksi joko kasvattajalta tai vanhemmalta (ks. taulukko 13). Nämä suojojansarit ovat fyysisesti erilaiset, mutta niiden alkuperä ja funktio muistuttavat toisiaan. Ei ole yllättävää, että äiti antaa suojojansa rakkauden kautta, kasvatti-isä taas suojojansarin taistelua varten.

Taulukko 13. Mithril-paidan ja Harryn äidin rakkauden narratologinen vertailu

Nimi	Mithril-panssaripaita (TSH)	Harryn äidin rakkaus (HP)
Engl.	The Mithril Coat (Tolkien 1966/2001: 1135).	Love of Harry's mother (Rowling 1997/2010: 216).
Ulkonäkö (Lähinnä eroja)	Kokoonsa nähden painava, pieni panssaripaita, taipuisa, kylmä ja terästä kovempi. Loistaa kuin hopea ja siihen on kiinnitetty valkeita kiviä (TSH1: 247). Materiaali mitaamattoman arvokasta, kuninkaallinen lahja (TSH1: 282).	Suoja on Harryn ihossa (HP1: 323).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Bilbo: ”--minä tuntisin oloni paremmaksi, jos tietäisin, että sinulla on se ylläsi. Minä vähän luulen, että se pitäisi loitolla Mustien Ratsastajien veitsetkin--” (TSH1: 247–248.) Pelastaa Frodon Moriassa kuolettavalta iskulta (TSH1: 297). Lisäksi pelastaa Frodon Kärmeskielen puukoniskulta Konnussa (TSH3: 883). Poikkeuksellisen hyvin suojaava panssari.	Harryn äiti kuoli suojellessaan Harrya, siksi Harry sai suojan, ”uhrauksen jäljet” (HP4: 683). Tämä taika suojelee Harrya Voldemortin kosketukselta ja taidoilta. Suoja kestää, kunnes Harry tulee täysi-ikäiseksi (HP7: 55). Suoja saa kolauksen, kun Voldemort saa Harryn verta omiin suoniinsa rituaalin yhteydessä (HP 4: 728) ja tämän jälkeen Voldemort pystyy koskemaan Harryyn ilman kipua.
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Bilbo antaa sen Frodolle Rivendellissä (TSH1: 247). Bilbo itse sai sen Thorinilta, kääpiökuninkaalta (TSH1: 282).	Suoja on saatu Godrickin notkossa (HP7: 353).

Thompsonin kirjasta (1966: 2: 342) löytyy luokka, joka sopii Harryn täysi-ikäisyyteen asti kestäväan suojaan: *Invulnerability for limited time*. Samoin luokka *Magic power acquired by sacrificing* (emt. 313) tuo mieleen vanhan taikuuden, joka heräsi henkiin, kun Harryn äiti uhrautui poikansa takia. Myös irlantilaiseen myyttiin viittaava luokka *Sacrificial suicide* (emt. 5: 320) voidaan laittaa tähän yhteyteen. Oli kuitenkin yllättävää, että en löytänyt luokkaa, joka olisi selkeästi käsitellyt äidin uhrautumista lapsensa hyväksi. Löytyi vain luokka *Woman sacrifices herself in order to save beloved* (emt. 5: 348), joka voi viitata muuhunkin, kuin lapseen.

Thompsonin (1977: 2: 98) kirjassa on Frodon panssariin melko hyvin sopiva luokka: *Magic armor stolen from dwarf or a giant*. Samoin luokka *Extraordinary armor* (emt. 3: 221) voidaan mainita tässä yhteydessä, sekä ehdottomasti luokka *Magic shirt protects against attack* (emt. 2: 206), jonka alaluvussa mainitaan nimi *Örvar Odd*. Panssaripaidan esikuvana voidaankin pitää skandinaaviseen mytologiaan kuuluvan

Örvar-Odd -nimisen sankarin panssaripaitaa, jota rauta ei voinut lävistää, ja joka suojausi nälkää, tulta ja muuta pahaa vastaan (Munch 1926/1854: 236).

Grimes (2002 :115) rinnastaa Harryn saaman suojan *roomalaisen mytologian* tarinaan *Herkuleesta*, joka sai kuolemattomuuden juotuaan muutaman pisaran Heran maitoa. Smithin (2003: 92–95) mukaan Harryn äidiltään saama suojapanssari on Rowlingin kunnianosoitus hänen omalle äidilleen, joka kuoli pitkäaikaiseen sairauteen vain 45-vuotiaana. Tämä tapahtuma vaikutti Rowlingiin syvästi.

4.2.2.4 Taikapeilit: Galadrielin peili, Ajatusseula ja Iseeviot-peili

Taikapeilien samanlainen funktio huomioitiin yhdessä viestiketjussa (The Baheyeldin Dynasty 2011a). Kuten narratologisesta vertailustani (ks. taulukko 14) voi havaita, kaksi tässä käsitellyistä peleistä on itse asiassa nesteellä täytettyjä maljoja, joten voisi sanoa, että ulkonäön puolesta vastaavuus ei Galadrielin peilin ja Iseeviot-peilin kohdalla ole merkittävä.

Funktio eri kirjojen peileillä on kokonaisuudessaan kuitenkin samanlainen: tiedon saaminen ja toiveiden näkeminen. Sekä TSH:ssa, että HP:ssa huomautetaan myös, että peileihin ei pidä luottaa sokeasti, tai tukeutua niihin liikaa. Niiden käytöllä voi olla tuhoisia seurauksia. Thompsonin (1966: 2: 179) kirja tuntee ennustavat taikapeilit ja astiat, siitä nimittäin löytyvät luokat *Magic clairvoyant mirror* ja *Magic clairvoyant vase*. Taikapeiliin löytyy hyvin paljon viittauksia ympäri maailmaa, muun muassa Islannista ja Kiinasta (emt. 179).

Näiden kolmen esineen välisen yhteyden on huomannut myös Granger (2009: 281). Chance Nietzsche (1979: 109) rinnastaa Galadrielin peilin yliluonnolliseen viisauteen. Smithin (2003: 94) mukaan Iseeviot-peili, jossa Harry näkee kuolleet vanhempansa, joita hän kaipaava, on suora viittaus Rowlingin omaan kuolleeseen äitiin, jonka Rowling haluaisi nähdä vielä kerran. Iseeviot-peilillä on siis hyvin henkilökohtainen tausta.

Taulukko 14. Galadrielin peilin, Ajatuseulan ja Iseeviot-peilin narratologioiden vertailu

Nimi	Galadrielin peili (TSH)	Ajatuseula & Iseeviot-peili (HP)
Engl.	Mirror of Galadriel (Tolkien 1966/2001: 1135).	The Pensieve (Rowling 2005/2010: 188) & the Mirror of Erised (Rowling 1997/2010: 156).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä, kun tarkastellaan Galadrielin peiliä ja Ajatuseulaa, Iseeviot-peilin kohdalla lähinnä eroja.)	”-- haarautuvan puunrungon muotoon veistetty matala pylväs ja sen päällä oli iso laakea hopea-astia, ja sen vieressä hopeakannu. Galadriel täytti astian piripintaan puron vedellä, ja henkäisi siihen --” (TSH1: 320.)	A: ”-- matala kiviallas, jonka reunoja kiersivät oudot kaiverukset: riimuja ja merkkejä -- Hopeinen valo loisti altaan sisältä -- Hän ei tiennyt, oliko aine nestettä vai kaasua. Se oli kirkasta, valkeahkoa hopeaa ja se liikkui lakkaamatta; sen pinta lainehti kuin vesi tuulessa ja äkkiä se hajosi kuin pilvi pyörteillen sulavasti. Se näytti nestemäiseltä valolta – tai kiinteältä tuulelta --” (HP4: 613). I: ”-- komea peili, niin korkea että se ulottui kattoon. Siinä oli koristeelliset kultakehykset ja se seiso kahdella kypälän näköisellä jalalla. Sen yläreunaan oli kaiverrettu: Iseeviot nämmi vysna avisajo vsak ätyänne.” (HP1: 226)
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Peili voi näyttää sen, mitä katsoja haluaa, pyytämättömiä asioita, menneitä asioita, asioita jotka ovat ja mahdollisesti tulevia asioita. Viisainkaan ei aina tiedä, mitä hänen näkemänsä asiat ovat. (TSH1: 320.) ”Tekojen oppaana peili on vaarallinen.” (TSH1: 321). Sekä Frodo, että Sam katsovat peiliin, ja Frodo näkee peilissä esimerkiksi Sauronin palavan silmän (TSH1: 320–322).	A: Harryn koskettaessa hopeisen aineen pintaa taikasauvallaan se alkaa pyörteillä hyvin nopeasti. Harryn katsoessa pintaa, hän näkee menneisyyteen. (HP4: 613-627.) ”Ylimääräiset ajatukset yksinkertaisesti vuodatetaan pois mielestä, valutetaan ne altaaseen ja tutkitaan niitä sitten kun on vapaata aikaa (HP4: 628). Muistot saattavat myös nousta ajatuseulan yläpuolelle leijumaan (HP4: 629). I: ”Se ei näytä mitään sen enempää eikä vähempää kuin sydämemme syvimmän, kiipeimmän toiveen.” ” Ei ole hyvä rypeä haaveissa ja unohtaa elää” Peili on tuhonnut tai tehnyt hulluksi monia ihmisiä. (HP 1: 233.)
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Lothorienin kauniin ja mystisen haltia-yhteisön valtiattaren, Galadrielin peili.	A: Sijaitsee Dumbledoren toimistossa (HP4: 613). I: Dumbledore piilottaa peilin Harrylta, ettei se vaikuttaisi Harryyn haitallisesti (HP1: 233).

Funktio eri kirjojen peileillä on kokonaisuudessaan kuitenkin samanlainen: tiedon saaminen ja toiveiden näkeminen. Sekä TSH:ssa, että HP:ssa huomautetaan myös, että peileihin ei pidä luottaa sokeasti, tai tukeutua niihin liikaa. Niiden käytöllä voi olla tuhoisia seurauksia. Thompsonin (1966: 2: 179) kirja tuntee ennustavat taikapeilit ja astiat, siitä nimittäin löytyvät luokat *Magic clairvoyant mirror* ja *Magic clairvoyant vase*. Taikapeiliin löytyy hyvin paljon viittauksia ympäri maailmaa, muun muassa Islannista ja Kiinasta (emt. 179).

Näiden kolmen esineen välisen yhteyden on huomannut myös Granger (2009: 281). Chance Nitzsche (1979: 109) rinnastaa Galadrielin peilin yliluonnolliseen viisauteen. Smithin (2003: 94) mukaan Iseeviot-peili, jossa Harry näkee kuolleet vanhempansa, joita hän kaipaa, on suora viittaus Rowlingin omaan kuolleeseen äitiin, jonka Rowling haluaisi nähdä vielä kerran. Iseeviot-peilillä saattaa siis olla hyvin henkilökohtainen tausta.

Mahdollisesti kuuluisin esikuva näille peileille voidaan löytää Grimmin veljesten (1983/1857: 284–294) kuuluisasta *Lumikki*-sadusta. Siinä paha kuningatar yrittää toistuvasti murhata tytärpuolensa Lumikin, koska ei kestä sitä, että taikapeili kertoo Lumikin olevan häntä kauniimpi. (Grimm & Grimm 1983/1857: 284–294.) Tässäkin peiliin tukeutuminen on siis tuhoisaa. Erityisesti Iseeviot-peiliin voidaan liittää myös *kreikkalaiseen mytologiaan* kuuluva *Narkissoksen* tarina, jossa komea nuorukainen torjui kaikki naisten rakkaudentunnustukset, ja rangaistukseksi jumalat taikoivat hänet rakastumaan omaan peilikuvaansa. Koska Narkissus ei voinut saada peilikuvaansa omakseen, hän riutui ja teki lopulta itsemurhan. (Cotterell 1991: 225.) Samalla lailla Iseeviot-peili voi tuhota ihmisen. On huomattava, että sekä peilin suomenkielinen nimi että englanninkielinen nimi ovat anagrammeja. Suomenkielinen anagrammi on *Toiveesi*, englanninkielinen *Erised* anagrammi sanalle *Desire* (haluta, tahtoa). Lisäksi peilin päälle on kaiverrettu anagrammina: *En näytä sinulle kasvojasi vaan syvimmän toiveesi*. (Sheltroun 2009: 52).

Galadrielin peili ja Iseeviot-peili oli melko helppo jäljittää muinaisiin myytteihin, mutta Ajatuseula oli hankalampi. Lähimmäksi saattaisi mennä Thompsonin (1966: 2: 348) luokka nimeltä *Magic memory*, ja sen yhteydessä mainittu luokka *Magic object causes memory*. Näin lyhyen kuvauksen perusteella ei kuitenkaan ole varmaa, kuinka paljon nämä myytit muistuttavat ajatuseulaa.

4.2.2.5 Varoitus vaarasta: Piikki ja salama-arpi

Siirryn nyt käsittelemään Piikki-miekan ja salama-arven yhtäläisyyttä, joka perustuu niiden samanlaiselle funktiolle tarinassa. Molemmat siis varoittavat tarinan sankaria

pahan läheisyydestä. Harryn Voldemortin läheisyydessä tuntema kipu huomioitiin yhdessä keskusteluketjussa (Gaia Online 2011a). HP:ssä on myös kaksi muuta vääryydet havaitsevaa esinettä, mutta niitä ei sisällytetty taulukkoihin, koska ne ovat juonen kannalta pienemmässä osassa. Nämä esineet ovat ihmiskooppi ja totuustutka. Ihmiskooppi on Harryn käytössä oleva pieni lasihyrrä (HP3: 16), joka syttyy ja pyörii, kun lähistöllä on jotain epäluotettavaa (HP3:16), ja se sivuaa Thompsonin (1966: 2: 174) luokkaa nimeltä *magic lamp indicates falsehood by lighting*. Totuustutka taas on Tylypahkan vahtimestarin, Voron, käytössä oleva esine, joka paljastaa manaukset, kiroukset ja salaamistaiat (HP6: 261, 331), ja sitä käytetään samaan tapaan kuin esimerkiksi tuli käyttää läpivalaisulaitteita ja metallinpaljastimia. Thompsonilta (1966: 2: 177) löytyy tätä muistuttava luokka: *Magic object picks up guilty man*. Tässä tarkemmin käsiteltyjen asioiden narratologinen analyysi löytyy taulukosta 15.

Taulukko 15. Piikin ja salama-arven narratologinen vertailu

Nimi	Piikki-miekka (TSH)	Salama-arpi (HP)
Engl.	Sting (Tolkien 1966/2001:1136).	The lightning scar (Rowling 1997/2010: 74).
Ulkonäkö (Lähinnä eroja)	Pieni, terävä miekka vanhassa kuluneessa tupessa. "-- kiilloitettu ja hyvin hoidettu terä kimalteli kylmänä ja kirkkaana --" (TSH1: 247.)	"Harry veti otsatukkansa syrjään ja näytti salama-arven" (HP1: 111). "Otsatukan alla näkyi selvästi ohut arpi, joka oli muodoltaan kuin salama" (HP3: 12).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Piikin terä alkaa hehkua sinisenä, kun örkkejä on lähistöllä (TSH1: 305, 348 jne.).	S: Arpi reagoi Voldemortin läheisyyteen; siinä tuntuu voimakasta kipua (esim. HP1: 278). Arpi on perua Voldemortin hyökkäyksestä (HP3: 12), joka tapahtui Harryn ollessa yksivuotias. "-- arpea kivisti sormien alla aivan kuin joku olisi juuri painanut hehkuvan kuumen rautalangan hänen ihoonsa." (HP4: 22). Neljäntenä kouluvuotena arpeen alkaa sattua myös silloin, kun Voldemort tuntee vahvaa vihaa (HP4: 631).
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Bilbo antaa miekan Frodolle Rivendellissä (TSH1: 247). Haltiatekoa (Day 1992: 240).	Arpi on saatu Godrickin notkossa (HP7: 353).

Taikamiekat ovat tunnettu elementti Thompsonin (1966: 2: 137) kirjassa. Erikseen mainitaan miekka, joka varoittaa omistajaansa vaarasta itkemällä (emt. 137). Samoin

liekehtivät/leiskuvat aseet tunnetaan (emt. 137). Irlantilaiseen myyttiin viitataan luokassa nimeltä *Quest for sword of light* (emt. 3: 495). Samaan irlantilaiseen myyttiin viitataan myös luokassa *Incandescent sword* (emt. 2: 293). Tämä miekka on varmastikin toiminut Tolkienin innoituksena.

Harryn arpeen liittyen Thompsonin (1966: 3: 377) kirjasta löytyy luokka nimeltä *Recognition by scar*, ja myös luokka *Scar-face as hero* (emt. 5: 11) sopii Harryyn. Ehdottomasti mainitsemisen arvoinen on luokka *Curse: wound not to heal*, joka viittaa Irlantiin ja Islantiin, ja sen alaluokka *Wound healed only by person who gave it* (emt. 5: 70). Viimeisenä mainittu luokka viittaa muun muassa *Tristaniin ja Isoldeen* (emt. 2: 392). Myöskään Harryn Voldemortin kirouksesta saatu arpi ei parane kunnolla, vaikka vuodet kuluvat, vaan kipuilee aina vain. Vasta, kun Voldemort itse tuhoaa Harryn sisällä olleen hirnyrkkinsä, arpi rauhoittuu, eikä siihen satu enää koskaan. Tähän liittyen haluan huomauttaa, että myös Frodolla on sormusaaveen terästä saatu arpi, ja se ei parane koskaan (TSH3: 888). En kuitenkaan ottanut tätä arpea tarkemman tarkastelun alaiseksi tässä tutkimuksessa, koska sen rooli tarinassa on pieni, ja vaarasta Frodoa varoittaa selkeimmin juuri Piikki-miekka, ei niinkään Frodon arpi.

Granger (2009: 86) on pohtinut Harryn arven merkitystä ja todennut sen olevan *goottilainen*, eli kauhukirjamainen elementti. Goottilaiseen kirjallisuuteen kuuluvassa *Draculassa* on hahmo nimeltä *Mina Harker* ja myös hänellä on otsassaan arpi. Kuten Harry, myös Mina on ollut verikosketuksessa viholliseensa, ja molemmilla on yhteys vihollisensa mieleen. Tämä yhteys on molemmissa tarinoissa merkittävässä asemassa vihollisen kukistamisessa. (Granger 2009: 86.) Tulee muistaa, että myös Frodo saa arven Viimapäällä, ja myös hänellä on yhteys vihollisensa mieleen (TSH1: 181). Yhteenvetona voisin todeta, että sekä Piikille että Harryn arvelle näyttää löytyvän esikuva irlantilaisesta mytologiasta, jota sekä Rowling että Tolkien tunnetusti käyttivät teostensa pohjalla.

4.2.2.6 Taikavalot: Eärendilin valo ja pimeytin

Taikavalojen yhteys huomattiin myös internetkeskusteluissa (the Baheyeldin Dynasty 2011a). Narratologinen analyysini (ks. taulukko 16) osoitti, että kumpikin valo on saatu arvovaltaiselta henkilöltä, ja auttaa sankaria apureineen selviämään. Ne ovat myös harvinaisia, ja niissä on taikaa. Tarkemmin katsottuna erojakin on: esineet näyttävät erilaisilta, ja toinen johdattaa ystävien luo, kun toinen taas torjuu pahaa. Lisäksi niiden toimintaperiaate on erilainen: toisen valo tulee sisältä, toinen ottaa valonsa ulkopuolelta ja voi tähän liittyen voi myös pimeyden. Voitaisiinkin ehkä sanoa, että näiden esineiden samankaltaisuus riippuu siitä, kuinka yleisellä tasolla niitä tarkastellaan.

Taulukko 16. Eärendilin valon ja pimeyttimen narratologinen vertailu

Nimi	Eärendilin valo, Galadrielin kristallipullo (TSH)	Pimeytin (HP)
Engl.	Phial of Galadriel, Star-glass (Tolkien 1966/2001: 1135).	Deluminator (Rowling 2007: 106).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	”Hän nosti esiin pienen kristallipullon: se kimalsi, kun hän liikutti sitä, ja valkoisia valonsäteitä säihkyi hänen kädestään. 'Tähän pulloon', hän sanoi, 'on talletettu Eärendilin tähden valo sekoitettuna suihkulähteeni veteen. Se loistaa vielä kirkaammin, kun ympärilläsi on yö.’” (TSH1: 333.)	Näyttää hopeaiselta tupakansytyttimeltä. Arvo- kas, ehkä jopa ainutkertainen esine, jonka Dumbledore on itse suunnitellut. (HP7: 140–141.)
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	”Olkon se valona sinulle pimeissä paikoissa, kun kaikki muu valo on kaikonnut.” (TSH1: 333.) Frodo ja Sam käyttävät valoa Lukitarin karkoittamiseen (TSH2: 629). Sam pääsee Mordorin porttia vartioivien, ”hereillä olevien” patsaiden ohi valon avulla (TSH3: 783). Tämä valo saa pahan väistymään.	Ron saa pimeyttimen perinnöksi Dumbledorelta. Pimeytin voi imeä valon pois ja palauttaa sen yhdellä painalluksella (HP7: 140). ”Kuului vaimea klik ja lampusta lähtenyt valopallo kii- si takaisin kattoon ja valaisi heidät taas (HP7: 148). Pimeytin myös auttaa Ronia löytämään Harryn ja Hermionen (HP7: 419–421).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Galadrieliltä saatu lahja tuo valoa Torech Ungolin synkkään pimeyteen (TSH2: 628).	Tuo valoa ja johdattaa vieraissa paikoissa.

Thompson (1966: 3: 66–70) käsittelee haltioilta saatuja lahjoja laajasti kategoriassa *Gifts from fairies*, ja myös maininta taikaesineestä löytyy: *Magic object received from fairy* (emt. 2: 94). Mitä taas tulee Gandalfilta saatuun pimeytimeen, löytyy tällekin ainakin yleisellä tasolla pätevä luokka Thompsonin (1966: 2: 94) kirjasta: *Magic object received from witch or wizard*. Taianomainen valo on niin ikään tuttu Thompsonin (1966: 2: 244) kirjasta, josta löytyy irlantilaiseen myyttiin viittaava luokka *Magic object provides light*. Erityisesti Eärendilin valoon liittyen löytyy luokka nimeltä *Magic lamp protects against demons* (emt. 212). Rowlingin pimeytin taas tulee mieleen luokasta *Light indicates hidden treasure* (emt. 5: 114), koska pimeytin johdatti Ronin Harryn ja Rohkelikon miekan luo, joka makasi lammen pohjassa (HP7: 419–421).

Noel (1977: 119) toteaa, että Eärendilin valo on tyypillinen *saksalaisissa kansantaruissa* esiintyvä lahja, ja tällaisen lahjan antaa nimenomaan valkoisiin pukeutunut nainen. Tällaiselle lahjalle on tunnusomaista, että se vaikuttaa ensinäkemältä arvottomalta, mutta osoittautuu myöhemmin erittäin hyödylliseksi ja arvokkaaksi. Tämä piti paikkansa Galadrielin antamien lahjojen kohdalla muutenkin kuin vain Galadrielin Frodolle antaman Eärendilin valon kohdalla. Esimerkiksi Pippinin saama rintaneula auttoi hänen pelastajiaan löytämään hänet. (Emt. 119.)

En löytänyt pimeyttimelle suoraa ja täysin identtistä esikuvaa mistään lähteestä, esimerkiksi kukaan Rowlingin kirjoja tutkinut ei ole esittänyt siitä minkäänlaista näkemystä tutkimissani lähteissä. Voikin olla, että tämä esine on joidenkin ominaisuuksiensa osalta Rowlingin itse keksimä, tai ainakin siihen on yhdistetty monta eri myyttiä ja joitakin Eärendilin valon ominaisuuksia. Ainakin muokkaamista Rowling on tehnyt: Thompsonin (1966: 1: 223) kirja tuntee kyllä luokat *Theft of light*, ja *Light kept in a box*, mutta ne viittaavat suurempaan, kuin pimeyttimen sammuttamiin hehkulamppuihin, nimittäin itse aurinkoon ja kuuun. Rowling on saattanut tuntea nämä myytit ja päättänyt tehdä niistä oman näköisiä.

4.2.3 Kuolleet

Tämä luokka on Thompsonin (1966: 1: 31) kirjassa alunperin nimeltään *The Dead*. Kalmansoiden kuolleiden ja manaliuksien, sekä sormusaaveiden luokittelu tämän luokan alle oli helppoa. Kirjailijat kun tekivät selväksi kaikkien kolmen kohdalla, että kyseessä olivat aikaisemmin eläneet, mutta nyt kuolleet hahmot. Ankeuttajat olivat haastavampia, koska Rowling ei missään vaiheessa kerro, mitä ankeuttajat itseasiassa ovat. Niiden aavemainen vertailupari, sormusaaveet, ratkaisi kuitenkin luokittelupulman. Lisäksi ainakin ankeuttajan käsi näyttää kuolleen kädeltä (HP3: 91), joten ilmeisesti niitä voi pitää kuolleina.

4.2.3.1 Viittahahmot: Sormusaaveet ja ankeuttajat

Sormusaaveiden ja ankeuttajien samankaltaisuus oli yksi verkkokeskustelujen kestopuheenaiheista. (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a) Kuten taulukosta 17 voi huomata, on sormusaaveilla ja ankeuttajilla paljon yhteistä erityisesti siinä, miltä ne näyttävät, ja miten vaikuttavat ympäristöönsä ja uhreihinsa. Suurin ero lienee alkuperässä, koska sormusaaveet ovat olleet aiemmin ihmisiä, ankeuttajat eivät.

Thompsonin (1966: 2: 420) kirja tuntee hyvin sormusaaveita kuvaavan luokan: *The dead rider*. Yleisempi näitä hahmoja kuvaava luokka on *Malevolent return from the dead*, eli pahansuopa paluu kuolleista (emt. 1: 31). Mitä tulee ankeuttajien sielun vievään, ”kuolemaakin pahempaan suudelmaan”, löytyy Thompsonin (1966: 3: 83) kirjasta vastaava myytti: *Evil spirit's kiss fatal*. Myytti on peräisin Koreasta (emt. 83). Yksi esikuva näille elämän pois imeville viittahahmoille ovat myös *vampyyrit*. Sormusaaveethan jopa haistavat veren ja janoavat sitä (TSH1: 174). Jones (2002: 167) on huomannut tämän todeten, että vaikka Tolkien ilmaisikin avoimesti inhonsa modernia kirjallisuutta kohtaan, sai hän sormusaaveisiinsa selvästikin vaikutteita populaareista vampyyreista. Bram Stoker julkaisi *Draculan* Tolkienin ollessa viisivuotias, ja tästä alkoi vampyyrien suosion nousu ylitse muiden hirviöiden. (Jones 2002: 166–167.)

Taulukko 17. Sormusaaveiden ja ankeuttajien narratologinen vertailu

Nimi	Sormusaaveet/Nazgûlit (TSH)	Ankeuttajat (HP)
Engl.	Ringwraiths/Nazgûl (Tolkien 1966/2001: 1123).	The Dementors (Rowling 1999/2010: 92).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Mustiin kaapuihin verhoutuneita, isokoisia miehiä mustien hevosten selässä (TSH1: 77). Aineettomia, mutta käyttävät oikeita mustia kaapuja saadakseen fyysisen muodon (emt. 199). Liikkuvat myös lentäen (TSH2: 521), ”Aaveet siivillä” (TSH2: 551). Hupun alta voi näkyä kuolettava silmäpari (TSH3: 732), tai tulta (TSH3: 722).	”-- viittaaan pukeutunut hahmo, joka hipoi melkein kattoa. Huppu peitti sen kasvot miltei kokonaan -- Viitan poimuista pisti esiin käsi, ja käsi oli kiiltelevä, harmahtava, niljaisen näköinen ja rupinen, aivan kuin jokin kuollut, joka oli mädäntynyt vedessä..” (HP3: 91.) Sokeita (HP4: 716). Ei silmiä (HP5: 28) ”mädäntyvää hajua” (HP5: 180). Leijuvat maanpinnan yläpuolella (HP5: 26).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Alunperin kuolevaisia ihmisiä, joille Sauron antoi sormukset, joiden takia he vajosivat suuren Varjon alle muuttuen Sormusvarjoiksi (TSH1: 57). Etsivät Sormusta. Haistavat veren, janoavat ja vihaavat sitä, eivät pidä tulesta (emt. 174). Aiheuttavat sokeaa pelkoa ja kuolemankylmyyttä (TSH2: 521). Niiden läheisyydessä ilma kylmenee (TSH2: 550). ”Se käänsi toivon epätoivoksi ja voiton kuolemaksi” (TSH3: 732). Heidän aseisaan vaikuttaa myrky tai paha voima (emt. 185), ja niistä saatu haava muuttaa uhrin Sormusaaveiden kaltaiseksi (emt. 198). Levittävät tautia nimeltä musta varjo; siihen sairastunut vajoaa hitaasti syvenevään uneen, muuttuu mykäksi ja kalmankylmäksi, ja lopulta kuolee (TSH3: 748). Ihmismies ei voi tappaa näitä olentoja. Niiden kuninkaan tappavatkin hobitti ja nainen. (TSH3: 732–733).	Toimivat alunperin vanginvartijoina, mutta liittyvät myöhemmin Voldemortin joukkoihin. Niitä ei voi hämätä tempuilla tai valeasuilla ja ne eivät tunne armoa (HP3: 100). Professori Lupin rinnastaa Ankeuttajat pelkoon (HP3: 164). Sokeita (HP4: 716). ”Vaunuosastoon levisi hyytävä kylmyys. Harry tunsu hengityksensä salpautuvan rintaan. Kylmyys ylsi syvälle ihon alle. Se tuntui sisällä rinnassa, se ulottui sydämeen saakka --” (HP3: 91.) Voivat myös pimentää taivaan (HP5: 24-25). ”Jos menet ankeuttajan lähelle, joka ainoa hyvä tunne, joka ainoa onnellinen muisto, imeytyy sinusta pois. Jos ankeuttaja voi, se ottaa ravintonsa sinusta niin kauan, että latistaa sinut itsensä kaltaiseksi – sieluttomaksi ja pahaksi.” (HP3: 197.) Ankeuttajan pahin ase on ankeuttajan suudelma, jossa seurauksena uhrilta imetään sielu (HP3: 259). Se on pahempaa, kuin kuolema (HP4: 735). Suklaa auttaa Ankeuttajien aiheuttamaan huonoon oloon (HP3: 98). Ankeuttajan voi karkoittaa suojelusoitoilla (HP3: 249).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä yhteistä)	”Hupun sisästä kuului nuuhkivaa ääntä” (HP1: 77) Sähisee ja puhuu omituisesti (TSH1: 78). Viestivät ulvomalla vertahtyvästi (TSH1: 90). Puhuvat uhkailleen (TSH3: 732).	”-- veti syvään , hitaasti ja käristen henkeä, kuin olisi yrittänyt imeä ympäriltään jotain muutakin kuin vain ilmaa.” (HP 3:91). ”-- kamalaa rätinää --” (HP 5:180).
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Liikkuvat vakoilemassa ja herättämässä kauhua. (TSH1: 155.) Kotoisin Mordorista (emt. 156).	Azkanbanin, pahamaineisen velhovankilan vartijat (HP3: 74), mutta liikkuvat myös monissa muissa paikoissa herättämässä pelkoa tarinan aikana.

Noel (1977: 139) puolestaan toteaa, että sormusaaveet ovat myyteistä tuttuja *kostonhaluisia kuolleita*, jotka haluavat tuhota elävät. Käsite kostonhaluisista kuolleista on yksi vanhimmista myyteistä. Lisäksi vanhoissa perinteissä uskotaan, että mustilla

ratsuilla ratsastavat kirotut. Sormusaaveiden musta hengitys puolestaan on peräisin noitauskomuksista, aivan kuten pahalla silmällä katsominenkin. (Emt. 139–140.) Noel (emt. 141) rinnastaa sormusaaveet myös *Eddasta* tutun Odinin pahamaineisiin palvelijoihin, *einherjareihin*. Einherjarit ovat kaatuneita sotureita (Cotterell 1991: 195), aivan kuten sormusaaveetkin ovat eläviä kuolleita.

Chancen (2001: 48) mukaan sormusaaveet taas symboloivat halvaantunutta ihmisyyttä. Aikaisemmassa teoksessaan (Chance Nietzsche 1979: 106) hän puolestaan toteaa sormusaaveiden edustavan ihmisen *syntiinlankeemusta*. Sormusaaveethan kun ovat Sauronin valtaan langenneita ihmisiä. Grant (2004: 174) on samoilla linjoilla todetessaan sormusaaveiden kasvottomuuden viittaavan minuuden menettämiseen, ja hän vielä lisää, että *jungilaisessa* mielessä sormusaaveet edustavat tarinan sankarien pimeää puolta.

Myös ankeuttajilla on yhteys ihmisyyden pimeisiin puoliin, koska Rowlingin tiedetään kertoneen, että iloisuuden tuhoavat ankeuttajat symboloivat *masennusta*, josta hän itse kärsi avioeronsa vuoksi 1990-luvulla. Hauska yksityiskohta on kuitenkin se, että suklaa, tuo monia naisia sydänsuruissa lohduttava aine, auttaa myös ankeuttajan aiheuttamaan pahaan oloon. (Smith 2003: 117–118). Tässä tulee ilmi paitsi yksi ankeuttajien ja sormusaaveiden eroista, myös yksi perustavaa laatua oleva Tolkienin ja Rowlingin ero. Rowlingin kirjat ovat tyyliltään leikkisämpiä ja humoristisempia. Myös Monster Manual -kirjan hirviöluettelosta löytyy hahmo nimeltä *Wraith* (vrt. Ring-wraiths, TSH), jossa sormusaaveiden ja ankeuttajien ominaisuudet ja ulkonäkö kohtaavat (Mearls, Schubert & Wyatt 2008: 266).

Vaikka löysinkin monia myyttisiä lähteitä näille viittahahmoille, olen lopultakin sitä mieltä, että Rowling on saanut TSH:n sormusaaveista ainakin jonkin verran vaikutteita. Yhtäläisyyksiä, jotka menevät pieniin yksityiskohtiin asti, on niin paljon.

4.2.3.2 Uhka veden alta: Kalmansoiden kuolleet ja manaliukset

Kalmansoiden kuolleiden (TSH) ja HP:ssä esiintyvien manaliusten samankaltaisuus huomattiin yhdessä viestiketjussa (The Baheyeldin Dynasty 2011a). Tämä ei ole ihme,

koska vertailuparin kumpaakin puoliskoa voi kuvailla seuraavasti: synkässä paikassa veden alla makaavia ruumiita, joita päähenkilöä kehoitetaan varomaan. Eroista voi mainita sen, että vain manaliukset todella käyvät sankarin kimppuun. Voi olla, että Rowling otti Tolkienin idean, ja päätti viedä sen hieman pitemmälle. Kuolleiden tarkempi narratologinen vertailu löytyy taulukosta 18.

Taulukko 18. Kalmansoiden kuolleiden ja manaliuksien narratologinen vertailu

Nimi	Kalmansoiden kuolleet (TSH)	Manaliukset (HP)
Engl.	The Dead Ones (Tolkien 1966/2001: 1117).	the Inferi (Rowling 2005/2010: 541).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Kuolleita kasvoja vedessä. ”Synkät ja pahat kasvot ja jalot ja surulliset kasvot. Monia ylpeitä ja kauniita kasvoja, vesikasveja hopeahiuksissaan. Mutta kaikki saastaa, mätäneviä, kuolleita. Niissä on julma valo -- ihmisiä ja haltioita, ja örkkejä--”. (TSH2: 549). Ruumiskynttilät palavat kuolleiden lähellä ilmassa leijailen (TSH2: 548).	Kuolleen ruumis, jonka pimeyden velhon taiat ovat herättäneet henkiin (HP6: 496). ”--Harry näki -- kuolleen miehen, joka makasi kasvot ylöspäin muutaman tuuman päässä pinnasta: miehen avoimet silmät olivat pölyisensameat ja hänen hiuksensa ja kaapunsa huljahtelivat hänen ympärillään kuin savu.” (HP6: 608). Tyhjät, huuruiset silmät, lommoiset kasvot, valkoinen iho (HP6: 618).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Taistelussa kauan sitten kuolleita sotilaita. Ruumiisiin ei pysty koskemaan, mutta Klonkku kuitenkin käskää hobittien olla katsomasta valoja, jotta he eivät joutuisi veden alle kuolleiden joukkoon ja ”sytytä pieniä kynttilöitä”. (TSH2: 549.)	Manalius, jollaisia Voldemort käyttää, jättää velhosta jälkeensä verisen kasan. (HP6: 192.) ”Se ei ole elävä, vaan toimii ainoastaan eräänlaisena nukkena joka toteuttaa velhon käskyt.” (HP6: 496). Dumbledore kieltää Harrya koskemasta veden pintaan, jonka alla manaliukset ovat (HP6: 610). Voldemortin juonen takia Harryn on kuitenkin koskettava veden pintaan, ja silloin kuolleiden armeija nousee vedestä, ja hyökkää (HP6: 618). Dumbledore karkoittaa ne tulen avulla (HP6: 619).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Ruumiit ovat Kalmansoiden lammikoissa, ympäristö kuvaa hyvin millaisista hahmoista on kysymys.	Voldemort on kätkenyt medaljonkihirnyrkkinensä monin eri turvatoimin luolassa veden keskellä olevaan saareen, jota vahtivat vedessä olevat manaliukset (HP6: 608–609).

Chance (2001: 85) näkee TSH:n Kalmansuot kuoleman ja epätoivon symboleina ja toteaa, että Kalmansoilla sormuksen saattueen on kohdattava vastenmielisyytensä kuolemaa ja epäonnistumista kohtaan sekä pohdittava ylipäättänsä koko matkansa mahdollista tuloksettomuutta. Vasta kohdattuaan nämä asiat he voivat jatkaa eteenpäin. Tolkien on todennut Kalmansoiden kuolleineen pohjautuvan muun muassa hänen

kokemuksiinsa *ensimmäisessä maailmansodassa*: Kalmansuot muistuttavat hänen mukaansa Pohjois-Ranskaa Sommen taistelujen jälkeen. Sateella räjähdyskraatterit täytyivät vedellä, ja niissä kellui sotilaiden ruumiita. (Tolkien 2009/1960: 381, Tolkien Gateway 2011.)

Vedessä olevan ruumiin taipumus nousta kellumaan veden pintaan on luonut suuret määrät taruja Euroopassa, ja muualla maailmassa (Barber 1988: 150). Mitä tulee Rowlingin manaliuksiin, niille löytyy Thompsonin (1966: 2: 445) kirjasta sopiva luokka: *The living corpse*. Voldemort taikoi ruumiit, niinpä luokka *Resuscitation* (henkiinherääminen) *by magic* (emt. 409–413) sopii myös kuvaan. Myös luokka *Ogre* (hirviö) *draws victims under water* (emt. 3: 349) sopii manaliuksiin toimintansa perusteella. *Monster Manual* (Mearls, Schubert & Wyatt 2008: 274) tiivistää manaliusten olemuksen kuitenkin parhaiten kuvatessaan *zombeja*, jotka ovat luojansa käskyvallassa toimivia ruumiita. Mitä tulee manaliusten karkottamiseen tulella, löytyy Thompsonilta (1966: 3: 363) myös luokka *Ogres chased away by fire*.

4.2.4 Myyttiset eläimet

Tämä luokka on alunperin nimeltään *Mythical animals*, ja kuuluu yläluokkaa *Animals* (Thompson 1966: 1: 30). Tässä, kuten monessa muussakin kohtaa, olisi myös erilainen luokittelu ollut mahdollinen esimerkiksi eläinten toiminnan mukaan. Päätin kuitenkin tehdä luokittelun ensisijaisesti ulkonäön perusteella. Tässä luokassa on vain kaksi vertailuparia, mutta niiden ero muihin vertailupareihin on kuitenkin selkeä, ja vaati siksi oman luokkansa.

4.2.4.1 Jättiläishämähäkit: Lukitari ja Hämäkäk

En ihmettele, että kaikissa analysoimissani viestiketjuissa (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a) Lukitarin ja Hämäkäkin yhtäläisyys ollaan havaittu. Väittelyä ei käydä pelkästään itse hämähäkeistä, vaan myös siitä, että Lukitarin englanninkielinen nimi Aragog on liian samanlainen TSH:n Aragorn-nimen kanssa. Tähän eräs keskustelija on huomauttanut, että Aragog perustuu

todennäköisemmin sanaan Arachnid, joka tarkoittaa eläinluokkaa, joka käsittää hämähäkit ja skorpionit. (The Baheyeldin Dynasty 2011a.)

Kuten narratologisesta vertailustani (ks. taulukko 19) voi havaita, TSH:n ja HP:n jättiläishämähäkit ovat hyvin samanlaisia erityisesti ulkonäkönsä ja synkkien elinympäristöjensä suhteen. Erona taas voi pitää sitä, että Hämäkäk on vähemmän uhkaava, ja sen kanssa voi puhua. Se ei myöskään itse hyökkää kuten Lukitari, vaan antaa jälkeläistensä tehdä sen. Lisäksi se on Hagridin lemmikki, ja siitä saadaan arvokasta myrkkyä. Kaiken kaikkiaan voisi sanoa, että Lukitari on ikivanha ja läpeensä paha olento, Hämäkäk Hagridin pelottava lemmikki.

Taulukko 19. Lukitarin ja Hämäkäkin narratologinen vertailu

Nimi	Lukitari (TSH)	Hämäkäk (HP)
Engl.	Shelob (Tolkien 1966/2001: 1123).	Aragog (Rowling 1998/2010: 197).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Hämähäkkiä muistuttava jättikokoinen, paisunut ja haiseva peto (TSH2: 633).	Pienen norsun kokoinen hämähäkki (HP2: 297).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Hyvin vanha olento, joka palvelee vain itseään, ja syö kaikkia eläviä olentoja ja janoaa kuolemaa (TSH2: 631–632). Hyökkää Frodon ja Samin kimppuun (TSH2: 629). Galadrielin kristallipullo loistaa valoa, joka vahingoittaa Lukitarin silmiä ja karkottaa sen (TSH2: 636–637).	Suuren jälkeläislaumansa johtaja (HP2: 298–299) ja antaa jälkeläistensä hyökätä Harryn ja Ronin kimppuun (HP2: 300–301). Akromantella, jonka myrkky on kallisarvoista (HP6: 517). Hämäkäk kuolee sairauteen, jonka jälkeen sen kallisarvoinen myrkky otetaan talteen (HP6: 506).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä eroja)	Pulppuilevaa suihinää (TSH2: 628). Silmistä kuvastuu määrätietoisuutta ja tappamisen iloa (TSH2: 629).	Osaa puhua (HP2: 298).
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Asuu Torech Ungolissa, synkässä ja haisevassa luolastossa, lähellä Sauronia, Mustan Portin kupeessa (TSH2: 626).	Asuu Kielletyssä Metsässä (HP2: 293–298), kotoisin kaukaisesta maasta ja kasvoi Tylypahkan linnassa Hagridin hoivissa (HP2: 299). Haudataan Hagridin puutarhaan (HP6: 520).

Chance Nitzschen (1977: 113) mukaan Tolkienin Lukitari edustaa ylensyönnin, laiskuuden ja riettauden syntejä, eli toisin sanoen *fyysistä syntiinlankeemusta* (emt. 100). Tämä sopii hyvin yhteen Euroopassa vallitsevan kulttuurin kanssa, jossa

hämähäkki symboloi verkkoineen vaarallista naista eli *femme fatalea* ja *seksuaalisuutta* (Michalski & Michalski 2010: 100). Näissä hämähäkkimyyteissä voidaankin nähdä naisvihaa (emt. 98), johon liitetään myös *seksuaalinen kannibalismi*, jota esiintyy joidenkin hämähäkkilajien, kuten musta leski -hämähäkkien keskuudessa (emt. 11). On huomattava, että myös Tolkienin Lukitari on nimenomaan naaras, joka lisääntyy omien jälkeläistensä kanssa, joita se myös surmaa (TSH2: 631). Kaiken kukkuraksi Lukitariin yhdistetään länsimaissa negatiiviseksi naiselliseksi piirteeksi koettu lihominen (emt. 631). Lukitari on tämän perusteella selkeästi *antifeministinen* hahmo. Rowling lienee ollut tietoinen näistä asioista, koska hän teki omasta hämähäkistään urospuolisen ja antoi sille puolison nimeltä Myhäk (HP2: 299) pesten näin kätensä antifeministisistä vivahteista.

Yksi mahdollinen esikuva Samin Lukitarin kanssa käymälle taistelulle voi olla tarina japanilaisesta *Kintaro*-sankarista, joka surmasi *Tsuchigumo*-nimisen jättiläishämähäkin (Wilkinson 2010: 228). Thompsonin (1966: 1: 483) kirjasta puolestaan löytyy viittaus niin *buddhalaiseen myyttiin* jättiläishämähäkistä kuin myös tuhoavaan hämähäkkiin Intiassa (emt. 362). Yksi lähde Eurooppalaisen kulttuurin *femme fataleen* linkittyvälle hämähäkkivihalle, ja sitä kautta esimerkiksi Lukitarille, voi olla juurikin tämä intialainen taru julmasta, hirviömäisestä naarashämähäkistä, joka viritteli verkkoja, joihin sotilaat tarttuivat kohdaten väkivaltaisen kuoleman. Samoin amerikkalaiset navajo-intiaanit kuvailivat taruissaan suuren hämähäkinverkon, johon oli kiinnitetty luita ja ihmispäitä eräänlaisiksi sotasaaliiksi (Michalski & Michalski 2010: 169).

Smith (2003: 23) tarjoaa Rowlingin Hämähäkkille myös hyvin konkreettista alkuperää: Rowling itse inhoaa hämähäkkejä, ja on projisoinut tämän kirjoihinsa. On myös huomattava, että Harryn paras ystävä Ron kärsii Rowlingin tavoin araknofobiasta (emt. 23).

4.2.4.2 Lentävät ratsut: Kotkat ja hevoskotkat

Kotkien ja hevoskotkien yhtäläisyys huomattiin myös verkkokeskusteluissa niiden samanlaisen pelastajan roolin ja osittain samanlaisen ulkonäön vuoksi.

Yhtäläisyysväitteet pyrittiin toisaalta kumoamaan eläinten erilaisella alkuperällä. (The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a) Narratologinen vertailuni (ks. taulukko 20) osoitti, että kotkat ja hevoskotkat ovat selkeästi samanlaisessa roolissa: ne ovat ylväitä pelastajia, jotka auttavat tarinoiden sankareita.

Taulukko 20. Kotkien ja hevoskotkien narratologinen vertailu

Nimi	Suuret Kotkat (TSH)	Hevoskotkat (HP)
Engl.	the Eagles (Tolkien 1966/2001: 1117).	Hippogriff (Rowling 1999/2010: 89).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Niin suurikokoisia kotkia, että ne pystyvät kantamaan ihmisiä.	”Otuksilla oli hevosen takaruumis, takajalat ja häntä, mutta etujalat, siivet ja pää kuin jonkinlaisen jättiläiskotkan, jolla oli julma teräksenharmaa nokka ja isot oransseina säihkyvät silmät. Eturaajoissa oli pitkät ja karmaisevat raatelukynnet -- kiiltävää pintaa, joka muuttui liukuen karvaturkista höyhenpeitteeksi.” (HP3: 122.)
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Gwaihir Tuulenruhtinas pelasti Gandalfin Orthancin sivutornista, johon Saruman hänet vangitsi (TSH1: 222–223), samoin se pelasti Gandalfin Balrongin kanssa käydyn taistelun jälkeen (TSH2: 441). Toimii Gandalfin tiedustelijana (TSH2: 434). Taistelevat sormusaaveiden lentäviä ratsuja vastaan (TSH3: 822) ja pelastavat Samin ja Frodon Tuomiovuorelta (emt. 824–825).	”--hevoskotkat on karmeen ylpeitä elukoita’, Hagrid sanoi. ”Ne ottaa helposti nokkiinsa. Älkää ikuna loukatko hevoskotkaa, koska se voi olla teidän viimonen tekonne.’ 'Aina pitää oottaa, että hevoskotka itse tekee aloitteen.” (HP3: 123.) Syövät frettejä (HP3: 285). Hiinokka-niminen hevoskotka toimii Sirius Mustan pakoratsuna (HP3: 435–436).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä eroja)	Osaavat puhua, esimerkiksi Gwaihir toimiikin ensisijaisesti viestintuojana (emt. 234). ”Minä kannan sinut”, Gwaihir vastasi, ”minne ikinä tahdot, vaikka olisit kivistä tehty.” (TSH3: 823.)	-
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Kotoisin Ympärysvuorten luoksepääsemättömistä pesistä ja pohjoisilta vuorilta (TSH3: 822).	Tylypahkan kielletyssä metsässä on hevoskotkia.

Rowling on tosin lisännyt tyyliinsä uskollisena hevoskotkiin myös hauskoja yksityiskohtia: hevoskotkista kertoo omaan persoonalliseen tyyliinsä niitä hoitava Hagrid, ja lisäksi hevoskotkien ruokavalio on varsin erikoinen: ne syövät hillerreitä (HP3: 285). Ne eivät ole myöskään yhtä riippumattomia ja vapaita kuin TSH:n mystiset

kotkat, koska Hiinokka-hevoskotka joutuu jopa tuomitukseksi kuolemaan ja pelastuu vain täpärästi. Tässä käsiteltävien lentävien ratsujen lisäksi kirjoissa esiintyy myös lentoliskomaisia hirviöitä, joilla sormusaaveet ratsastavat (TSH) ja luurankomaista, etäisesti pegasosta muistuttavia thestraleja (HP), jollaisilla Harry ystävineen ratsastaa. Tilan säästämiseksi en kuitenkaan käsittele näitä olentoja tarkemmin, vaan keskityn kotkiin ja hevoskotkiin.

Puhuville linnuille on Thompsonin (1966: 1: 398) kirjoissa oma luokkansa, samoin avuliaille kotkille (emt. 437). *Helpful eagle* -luokan yhteydessä mainitaan myös tämä: *Eagle carries man to safety* (emt. 437). Thompsonin (1966: 1: 366) kirja tuntee myös jättilinnut. Tolkienin kotkat muistuttavatkin tämän luokan kuvausta: *Roc. A giant bird which carries off men in its claws.* (1966: 1: 366). Rocin myytti tunnetaan ympäri maailman, ja se esiintyy esimerkiksi Tuhannen ja yhden yön tarinoissa ja Marco Polon kertomuksissa. Sen esikuvan uskotaan olevan hindulaisten tarujen *Garuda*-linnussa, joka metsästi ruuakseen jättikäärmeitä ja norsuja. Toinen esikuva lienee suurin maapallolla koskaan elänyt lintu, puoli tonnia painanut *Aepyornis*. (American Museum of Natural History 2007.)

Chance (2001: 115) sanoo TSH:n kotkien edustavan luonnon armoa ja kykyä parantaa. Tämä näkyy TSH3-kirjan loppupuolella, kun kotkat pelastavat Frodon ja Samin Tuomiovuorelta viime hetkellä ja ovat muutenkin suureksi avuksi Sauronin kukistamisessa. Niiden puuttuminen asioihin myös palauttaa Chancen (emt. 115) mukaan voiman ja kontrollin takaisin luontoäidille. Tolkien on saattanut saada innostuksena kotkiin Rocin ohella erityisesti *Adar Llwech Gwin*-nimisistä linnuista, jotka esiintyvät *walesilaisissa taruissa*. Nämä hurjat, aarnikotkan kaltaiset linnut ymmärsivät Tolkienin kotkien tavoin puhetta, ja palvelivat ihmisiä. (Matson & Roberts 2010: 1.)

HP:n Hevoskotka on selkeästi myyttinen olento: *Hippogriff. Horse with fore-quarters of griffin* (Thompson 1966: 1: 368). Rowling ei ollutkaan ensimmäinen, joka kirjoitti hevoskotkista. Ludovico Ariosto kirjoitti hevoskotkista jo 1500-luvun runokokoelmassaan nimeltä *Orlando Furioso* (Ariosto 2009/1532: 50). Teosta pidetään renessanssiajan Italian kuuluisimpana (Ross 2009: ix). Siinä hevoskotkan kerrotaan

olevan aarnikotkan ja hevostamman jälkeläinen, ja se kuvataan harvinaiseksi mutta hurjaksi pedoksi, joka voidaan kuitenkin kouluttaa ratsuksi (Ariosto 2009/1532: 50). Hevoskotka on Arioston keksimä taruolento, joka symboloi mahdottomuutta ja ristiriitaisuutta (Encyclopædia Britannica 2012c). Tämä mahdottomuus ja ristiriita perustuu kahden hyvin erilaisen eläimen risteyttämiseen. Kaiken kaikkiaan Arioston ja Rowlingin kuvaukset hevoskotkista ovat yhteneväiset.

Tämän vertailuparin osalta voisi todeta, että Rowling lienee saanut vaikutteensa muualta kuin Tolkienilta, jos ei sitten mietitä hevoskotkan roolia Siriuksen pelastajana, jossa voi niin halutessaan nähdä yhtymäkohdan Tolkienin kotkien toimintaan. Toinen yhdistävä piirre on tietenkin fyysinen olemus, joka on osittain sama, kuin Tolkienin kotkilla.

4.2.5 Erikoiset paikat ja asiat

Tämä pieni kategoria, alkuperäiseltä nimeltään *Extraordinary places and things*, oli haastava löytää. Se kuuluu yläkategoriaan *Marvels*, aivan kuten edellä jo käsitelty kategoriaani Ihmeelliset olennotkin. (Thompson 1966: 1: 31.) Mietin näille kahdelle vertailuparille monenlaisia kategorioita, kunnes löysin tämän ratkaisun. Lopulta tämä kategoria oli kuitenkin varsin selkeä valinta, koska se sisältää luokat kuten *Extraordinary forest* ja *Man-eating tree* (emt. 3: 217).

4.2.5.1 Väkivaltaiset puut: Vanha Halava-ukko ja Tällipaju

Vanhan Halava -ukon ja Tällipajun yhtäläisyys nousi esille myös internetissä, ja huomioni kiinnitti se, että TSH:n suomentaja oli vaihtanut puun lajin, alunperin molempien kirjojen puut olivat nimittäin pajuja. Puiden lajiin liittyen keskusteluketjussa todettiin, että maailman sadoista puulajeista Rowling olisi varmasti voinut valita jonkun toisenkin puulajin kuin sen, jota Tolkien käytti. (The Baheyeldin Dynasty 2011a.)

HP:stä löytyi myös kuristava, jättimäinen köynnös nimeltä Pirunnuora (Devil's Snare) (HP1: 300–301). Hyvin samanlainen kuristava kasvi löytyy Monster Manual -kirjan hirviöluettelosta nimellä *Shamplung Mound* (Mearls, Schubert & Wyatt 2008: 232).

TSH:sta taas jätän tutkimukseni ulkopuolelle kävelevät puut eli entit, koska Vanha Halava-ukko ja Tällipaju ovat tarinoiden samankaltaisimmat puut, ja muodostavat symmetrisen vertailuparin. Kuten narratologinen vertailuni (ks. taulukko 21) osoittaa, molemmat tutkimani puut ovat väkivaltaisia, ja niitä voi hallita vain tarkkaan määritellyillä tavoilla. Suurin ero lienee se, että vain Vanha Halava -ukko puhuu.

Taulukko 21. Vanhan Halava-ukon ja Tällipaju narratologinen vertailu

Nimi	Vanha Halava-Ukko (TSH)	Tällipaju (HP)
Engl.	Old Man Willow (Tolkien 1966/2001: 1125).	The Whomping Willow (Rowling 1998/2010: 53).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	Suunnaton, ”sojottavat haarat kohosivat kuin kurkottavat käsivarret ja monet pitkäsormiset kädet, sen kyhmyisessä ja vääntyneessä rungossa avautui suuria halkeamia jotka nitisivät hiljaa oksien liikkussa”(TSH1: 113).	T: Kyhmyräiset, pythonkäärmeen paksuiset oksat, rystysiä muistuttavia risuja ja muurinmurtajan paksuinen haara (HP2: 85). Ikivanha (HP2: 86). Erittäin arvokas (HP2: 90).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	Nukuttaa hobitit laulullaan, tönäisee Frodon jokeen ja kietoo juurensa Frodon ympärille, yrittää nielaista Merrin ja Pippinin (TSH1: 113–114). Tom Bombadil on ainoa, joka saa puun hallintaansa. Hän laulaa puulle, ja se tottelee häntä (TSH1: 116).	T: Ron ja Harry tippuvat lentävällä autollaan Tällipajuun, ja puu alkaa välittömästi rusikoimaan autoa (HP2: 84–86). ”Taas yksi oksa huitaisi heihin päin, pienimmät risut puristuneina ikäänkuin nyrkeiksi.” (HP3: 351). Tällipajun rungossa olevaa kyhmyä painamalla puu muuttuu liikkumattomaksi (HP3: 352). Puun juurien seasta kulkee maanalainen käytävä räähkyvään röttelöön (HP3: 353).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä eroja)	”--kuin kuiskattu laulu -- he olivat kuulevinaan sanoja, viileitä sanoja jotka kertoivat vedestä ja unesta--” (TSH1: 113.) Osaa nauraa, uhkailla ja sähistä (emt. 114).	-
Suhde ympäristöön (Lähinnä eroja)	Sijaitsee salaperäisessä ja pelottavassa Vanhassa Metsässä.	T: Sijaitsee Tylypahkan puistossa (HP2: 90).

Thompsonin kirja (1966: 3: 217) tuntee tällaiset poikkeukselliset puut: juutalaisessa mytologiassa esiintyy ihmissyöjäpuu, ja Vanhaa Halava -ukkoa muistuttava laulava puu löytyy Tolkienin suosimasta irlantilaisesta mytologiasta (emt. 2: 287), ja uskoisinkin, että se on innoittanut Tolkienin kirjoittamista. Niin ikään irlantilaiseen myyttiin viittaava luokka *Speaking tree* löytyy (emt. 2: 282).

Ihmisiä syövä puu on raivannut tiensä populaarikulttuuriin myös fantasian ulkopuolella. Vuonna 1982 julkaistussa Poltergeist-kauhuelokuvassa esiintyy puu, joka ahmaisee pojan sisälleen. (Klein 2008: 677.) Chance (2001: 49) puolestaan näkee Vanhan Halava-ukon olevan merkki *animismista*, eli uskosta, että kaikilla olioilla on sielu. Tämä myytti löytyy myös Thompsonin (1966: 2: 492) kirjasta luokasta *Soul of tree*. Aikaisemmassa kirjassaan (Chance Nitzsche 1979: 106) hän taas rinnastaa Halava-ukon ja *hyvän ja pahan tiedon puuhun* Eedenin paratiisissa, ja tätä kautta ihmisen syntiinlankeemukseen. Flieger (2000: 149) kritisoi kuitenkin tätä näkemystä sanoen että tämä näkemys on liioitellun kristitty ja allegorinen, vaikka suurin osa Tolkienin lukijoista varmasti pitääkin Halava-ukkoa jollain lailla pahana.

4.2.5.2 Vaaralliset metsät: Vanha metsä ja Kielletty metsä

Vanha metsä ja Kielletty metsä herättivät keskustelua kaikissa analysoimissani viestiketjuissa (Facebook 2011, The Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Nämä kaksi metsää ovatkin narratologisen vertailun (ks. taulukko 22) perusteella samankaltaisia: vaarallisia ja salaperäisiä. Suurin ero niiden välillä on se, että Vanhan Metsän puut liikkuvat ja ovat kontaktissa toisiinsa kuiskimalla, Kielletyn metsän puut taas eivät. Kielletyn metsän pelottavuus perustuukin enemmän siellä eläviin olentoihin.

Vanha Metsä voidaan Thompsonin (1966: 2: 111) luokittelussa sijoittaa luokkaan nimeltä *Magic forest*. Thompson (emt. 270) tarjoaa myös alaluokan nimeltä *Magic forest opens and closes for hero to pass*. Tähän liittyen kannattaa katsoa myös luku 4.2.5.1 *Väkivaltaiset puut: Vanha Halava-ukko ja tällipaju*. Kuten sielläkin mainitsen, Vanhan Metsän kaltainen puhuva metsä on tuttu islantilaisesta mytologiasta (1966: 3: 217). Chance Nitzschen (1979: 106) mukaan vaikuttaa siltä, kuin Vanhan Metsän puut olisivat syntyneet Eedenin *hyvän ja pahan tiedon puusta*, koska nekin ovat ikivanhoja ja tietävät paljon. Lisäksi Vanha Metsä symboloi Chance Nitzschen (emt. 106) mukaan Morian synkkien kaivosten tapaan *tuonela*, johon Frodon on astuttava. Näiden lisäksi Vanhan metsän voi katsoa edustavan myös *pahuuden fyysistä ulottuvuutta*. (Emt. 106.) Granger (2009: 91, 95) on tehnyt vastaavia päätelmiä HP:n kielletystä metsästä, sillä hänen mukaansa se on yksi HP:n goottilaisista, eli kauhukirjamaisista elementeistä.

Taulukko 22. Vanhan metsän ja Kielletyn metsän narratologinen vertailu

Nimi	Vanha Metsä (TSH)	Kielletty metsä (HP)
Engl.	Old Forest (Tolkien 1966/2001: 1131).	The Forbidden Forest (Rowling 1997/2010: 177).
Ulkonäkö (Lähinnä yhteistä)	”Määrättömän monenmuotoisia ja -kokoisia puunrunkoja -- ja kaikkien runkoja peittivät vihreät tai harmaat sammalet ja limaiset, näivettyneet kasvit.” (TSH1: 108).	”Metsä oli musta ja äänetön.” (HP1: 273).
Toiminta (Lähinnä yhteistä)	”Mutta Vanhassa Metsässä teidän käy huonosti -- Te eksytte. Hobitit eivät mene sinne.” Merri huomauttaa, että päiväsaikaan sinne voi mennä, kun puut ovat unisia ja jokseenkin rauhallisia. Tästä metsästä kerrotaan painajaismaisia juttuja. (TSH1: 105.) Tarinoita susista ja möröistä (TSH1: 107). Puut tarkkailevat, liikkuvat ja kommunikoiivat ja saattavat tarttua matkalaisiin (TSH1: 107), tai sulkea tien (emt. 109). Joillakin puilla on mätä ydin, eikä kyse ole puuaineksesta (TSH2: 410).	”Eihän sinne voi mennä illalla -- siellä on kaikenmaailman otuksia -- ihmissusia kuulemma.” (HP1: 270). Metsässä asuu kentaurreja ja yksisarvisia (HP1: 274). ”Metsä kätkee monia salaisuuksia”. (HP1: 275).
Puhe ja ajatukset (Lähinnä eroja)	Puut kuiskivat toisilleen uutisia ja salajunia käsittämättömällä kielellä (TSH1:107).	-
Suhde ympäristöön (Lähinnä yhteistä)	Puut ovat tehneet hyökkäyksen alueensa ulkopuolelle, Aitaa vastaan (TSH1: 108).	”-- koulun tiluksilla sijaitseva metsä on kiellettyä aluetta kaikilta oppilailta.” (HP1: 141).

Flieger (2000: 147) on todennut, että Tolkien rakasti puita ja halusi puolustaa niitä. Teollistumisen eteenpäinviejät saattaisivatkin kutsua Tolkienia niin sanotuksi puunhalaajaksi (emt. 147). Tolkien on sanonut (ks. esimerkki 8):

- (8) Olen kaikissa teoksissani asettunut puiden puolelle, niiden vihollisia vastaan. Lothlórien on kaunis, koska siellä puita rakastettiin; toisaalta kuvataan, kuinka metsät tulevat tietoisiksi itsestään. Vanha metsä suhtautui vihamielisesti kaksijalkaisiin olentoihin, koska se muisti lukuisat loukkaukset. -- Olisi epäreilua verrata metsähallitusta Sauroniin, koska kuten toteatte, se kykenee parantamaan tekonsa, mutta mitään sen tekemää typeryyttä ei voi verrata siihen puiden tuhoon, kidutukseen ja murhaamiseen, jota yksityishenkilöt ja vähempiarvoiset virkamiehet harrastavat. (Tolkien 2009/1972: 525–526.)

Tämä tausta vie Tolkienin itseään vihamielisesti suojelevan metsän kauas Rowlingin tarinan metsästä. Rowling kun ei ainakaan minun tietääkseni ole Tolkienin tapaan luonnonsuojelija.

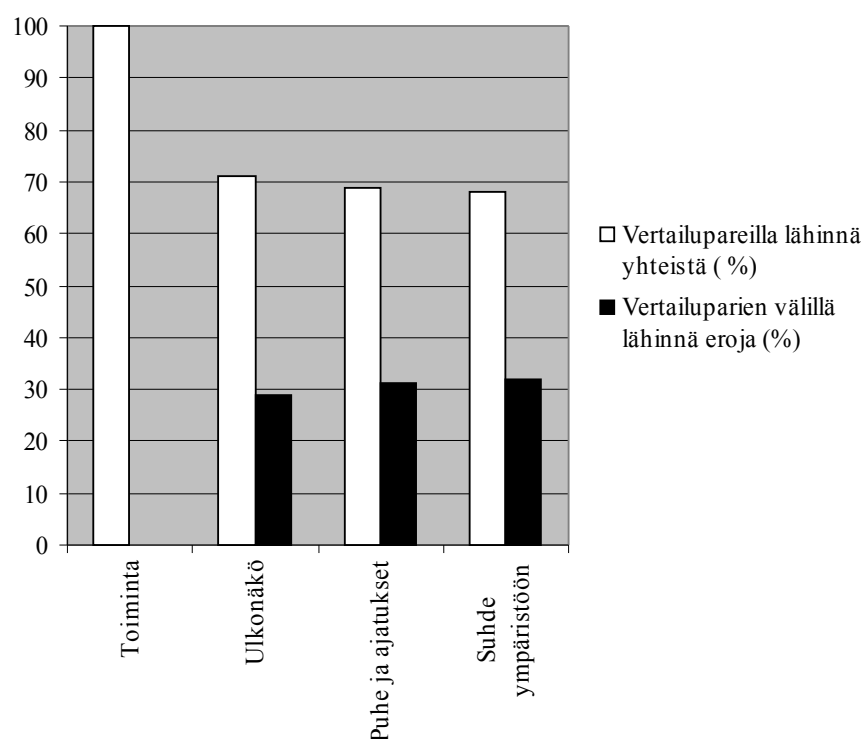
Unisymbolina pimeä metsä merkitsee ihmisen *tiedostamattomia alueita*, joihin on vaikea päästä käsiksi, tai jotka ovat epämiellyttäviä (Biedermann 1993: 223). Tämä sopii hyvin yllä esitettyihin näkemyksiin. Tarinoiden päähenkilöille nämä metsät näyttäytyvätkin paikkoina, joissa kohdataan pelottavia ja vaarallisia asioita. Frodo joutuu Vanhan Halava-ukon hyökkäyksen kohteeksi (TSH1: 113–114), Harry taas uhrautuu Voldemortin murhattavaksi, jotta muut pelastuisivat (HP7: 767). Harry ei kohtaa pelkästään konkreettista kuolemaa, vaan symbolisesti myös oman pimeän puolensa, eli Voldemortin. Harrylla ja Voldemortilla kun on paljon yhteistä, heidän mielensä ovat yhteydessä toisiinsa. Granger (2007: 274) luonnehtii heidän yhteyttään termillä *Doppelganger connection*, joka tarkoittaa suomeksi *kaksoisolentojen yhteyttä*.

Flieger (2000: 149) toteaa, että Vanha Metsä on tyypillinen *satujen pimeä metsä*, jollainen esiintyy myös Lumikissa, sekä Hannussa ja Kertussa. Tämä pitää minusta paikkansa myös HP:n Kielletyn metsän kohdalla. Granger (2009: 262) uskoo Rowlingin ottaneen vaikutteita Kiellettyyn metsään *The Little White Horse* -kirjan Moonacre-kartanon takana sijaitsevasta metsästä, jonne kirjan päähenkilöä Mariaa kielletään menemästä. Tämä metsä lieneekin todennäköisempi esikuva Rowlingin metsälle kuin Tolkienin Vanha metsä.

4.3 Yhteenveto kirjojen narratologisesta ja intertekstuaalisesta analyysistä

Tiivistän ensin narratologisen analyysini tulokset. Tämä työvaihe vastasi siis toiseen tutkimuskysymykseeni, joka kuului: ”Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat?”. Tarkentavat kysymykset olivat: ”Miten vahvoja yhtäläisyydet kaiken kaikkiaan ovat? ja ”Miten ne painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat?”. Tutkimani vertailukategoriat, jotka vastaavat eri ominaisuuksia olivat *ulkonäkö*, *toiminta*, *puhe & ajatukset* sekä *suhde ympäristöön*. Taulukkomuodossa esittämäni

narratologinen analyysi (taulukot 4.–22.) tiivistyi kahteen *vastaavuustilaan*, joiden perusteella selvisi, miten vahvoja yhtäläisyydet kirjasarjojen välillä kaiken kaikkiaan ovat ja miten vahvoja yhtäläisyydet ovat eri vertailukategorioissa. Kunkin vertailuparin kohdalla vastaavuustilat siis merkittiin sulkuihin taulukon vasemmanpuoleiseen sarakkeeseen. Vastaavuustilat olivat: *lähinnä yhteistä* ja *lähinnä eroja*. Tutkimuksen tulokset, jotka on saatu laskemalla kummankin vastaavuustilan prosentuaalinen osuus kussakin vertailukategoriassa esitetään graafisesti kuviossa 1.

Kuvio 1. Yhteenveto vertailuparien narratologisesta analyysistä

Kerron nyt lyhyesti, millaisiin laskutoimituksiin taulukon 23 tulokset perustuvat: *Toiminnan* kategoriassa kaikilla vertailupareilla (19 kappaletta) oli lähinnä yhteistä, eli tulokseksi saatiin sadan prosentin tulos. *Ulkonäön* kategoriassa tein 15 tapauksessa (=71%) johtopäätöksen, että vertailuparien välillä on lähinnä yhteistä, kuudessa tapauksessa (=29%) taas oli lähinnä eroja. Huomautan, että vertailupareja näyttää olevan tässä kategoriassa enemmän kuin 19 siksi että kahden vertailuparin kohdalla tehtiin yhden sijasta kaksi päätöstä ulkonäön suhteen: Sormus ja hirnyrkit (4.2.2.1)

saivat kaksi eri lausuntoa, samoin taikapeilit Galadrielin peili, Ajatuseula ja Iseeviot-peili (4.2.2.4). Tämä johtui siitä, että näissä tapauksissa vertailupari sisälsi useita erillisiä objekteja, joiden ulkonäöt poikkesivat toisistaan. Esimerkiksi hirnyrkeistä yksi, eli Kolkon sormus muistutti TSH:n Sormusta (=lähinnä yhteistä), kun taas muut hirnyrkit eivät muistuttaneet Sormusta (=lähinnä eroja).

Puhe ja ajatukset -kategoriassa vertailuparien määrä puolestaan oli vähemmän kuin 19, koska esimerkiksi taikavalot Eärlendilin valo ja pimeytin (4.2.2.6) eivät puhuneet. Puhuvia tai muuten äänellä kommunikoivia vertailupareja oli 13 kappaletta. Niistä yhdeksän kappaletta (69%) luokiteltiin vastaavuustilaan lähinnä yhteistä, neljä kappaletta (31%) taas luokkaan lähinnä eroja. *Suhde ympäristöön* -kategoriassa mukana olivat kaikki 19 vertailuparia. Niistä 13 kappaleella (68%) oli lähinnä yhteistä ja vastaavasti kuuden vertailuparin (=32%) kohdalla tehtiin johtopäätös, jonka mukaan vertailuparin välillä on lähinnä eroavaisuuksia.

Yhteenvetona voidaan siis todeta että vertailuparien välillä kaikissa kategorioissa yleisin vastaavuustila oli *lähinnä yhteistä*. Tolkienin ja Rowlingin välistä intertekstuaalista suhdetta voidaan tämän perusteella pitää vahvana. Toisin sanoen voidaan todeta, että teossarjoissa on paljon samaa. Kaiken kaikkiaan vertailukategoriat olivat melko tasoissa, jos mukaan ei lasketa toiminnan kategoriala, josta löytyi ylivoimaisesti eniten samaa. Toiminnan samanlaisuus oli loogista, koska vertailupareja muodostivat esimerkiksi tarinoiden sankarit ja viholliset, joiden toiminnassa oli näin automaattisesti yhteneväisyyksiä. Lisäksi huomaan muodostaneeni esimerkiksi vertailuparin Piikki ja salama-arpi (4.2.2.5) pohjaten nimenomaan niiden samanlaiseen funktioon.

Toiseksi eniten samaa oli vertailuparien ulkonäössä. Tämä oli odotettavissa, koska mukana oli paljon lähes identtisiä hahmoja, kuten jättiläishämähäkit ja vertailupari Klonkku ja kotitontut. Erojen osuutta puolestaan korottivat muun muassa erinäköiset viholliset, eli Sauron ja Voldemort. *Puhe ja ajatukset* -kategoriassa samanlaisuus jäi hieman ulkonäköä pienemmäksi. Vertailukategoriassa hahmot saatettiin jakaa karkeasti kahteen ryhmään: rohkeisiin ja hyviin hahmoihin, joilla on vahva oikeudentunto, sekä

epäluotettaviin, pahoihin hahmoihin, joiden tapa kommunikoida korosti pahaa luonnetta. Esimerkiksi sormusaaveet ja ankeuttajat tuottavat epämiellyttäviä ääniä, kuten sähinää ja rätinää (ks. taulukko 14). Tässä kategoriassa eroja kasvatti se että joissakin tapauksissa toisen kirjasarjan vertailukohde puhui toisen taas ei. Esimerkiksi HP:n Hämäkäk puhui, THS:n Lukitari ei.

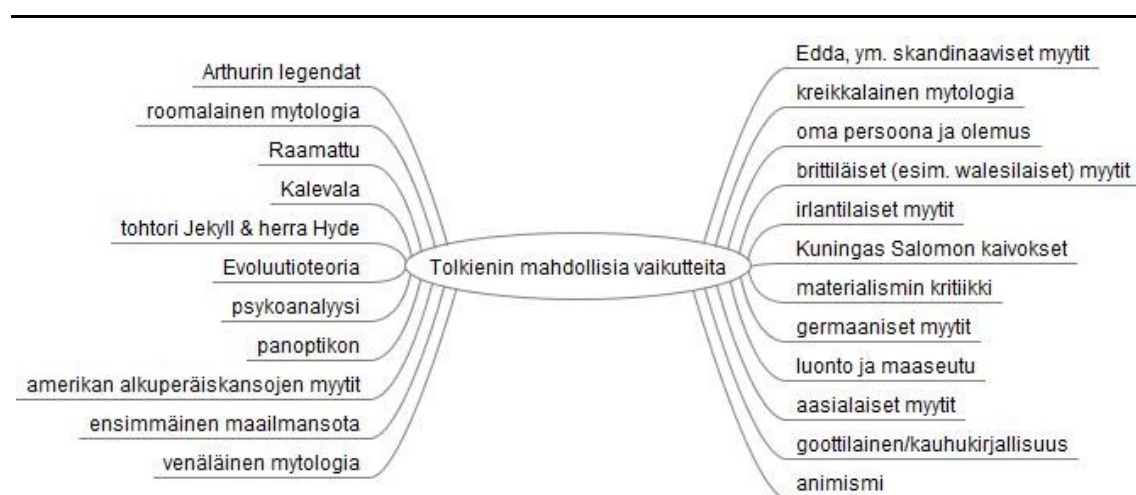
Suhde ympäristöön -kohdassa eroavaisuuksia oli eniten. Tämä johtuu varmastikin kirjailijoiden luomien maailmojen eroista yleisellä tasolla. Tolkienin luoma maailma on majesteettinen ja kaiken kaikkiaan hyvin kaunis, kun ajatellaan vaikkapa paikkoja, joissa haltiat asuvat, tai valkoista Minas Tirithin kaupunkia. Rowling taas kuvailee kirjojensa ympäristön usein omaleimaiseksi ja tietyllä tavalla rähjäiseksi. Tämä on nähtävissä esimerkiksi Viistokujalla, Weasleyiden talossa ja Hagridin majassa.

Siirryn seuraavaksi tekemään yhteenvetoa tutkimukseni intertekstuaalisesta työvaiheesta. Tässä vastaan siis kolmanteen tutkimuskysymykseeni, jossa kysyin, mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat. Tähän kysymykseen liittyivät myös nämä tarkentavat kysymykset: a) Onko Rowling lukenut Tolkienia? b) Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkieniakin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut? c) Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön?

Aluksi totean löytämieni tietojen perusteella, että Rowling on suurella varmuudella lukenut Tolkienia (Smith 2003: 102 & Jones 2000), joten on myös mahdollista, että Rowling on saanut vaikutteita suoraan Tolkienilta. Mitä taas tulee myytteihin ja muihin lähteisiin, joita Tolkien ja Rowling ovat mahdollisesti molemmat käyttäneet, voidaan todeta, että yhdeksästätoista vertailuparista kuudelletoista pystyin osoittamaan yhteisen esikuvan ainakin jollain tasolla, ensisijaisesti Thompsonin (1966) hakuteossarjaan pohjautuen. Joidenkin vertailuparien kohdalla epäröin: Klonkun ja kotitonttujen kohdalla yhteisen myyttipohjan löytäminen oli haastavaa. Päädyin kuitenkin lopulta siihen tulokseen, että Gagul saattaisi mahdollisesti olla innoituksena myös kotitontuille.

Myyttien jäljitysprosessini vei minut täysin eri suuntiin seuraavien vertailuparien kohdalla: Kotkat-hevoskotkat, Mithril-panssaripaita-Harryn suojajapanssari ja Piikki-salama-arpi. Näiden kohdalla yhteinen myyttipohja oli vaikea löytää, koska vertailuparissa itsessään oli huomattavia eroja esimerkiksi ulkonäön suhteen, ja kahdessa tapauksessa yhteyttä voitiinkin pitää melko abstraktina: suoja pahaa vastaan ja varoitus vaarasta.

Tietenkin tulee muistaa, että myöskään ne vertailuparit, joille löytyi yhteinen esikuva, eivät ole identtisiä, ja yhteisen myyttipohjan lisäksi niille löytyi omia, yksilöllisiä esikuvia, joita ei voinut soveltaa vertailuparin toiseen osapuoleen. Esimerkiksi haltioille ja veeloille löytyi yhteisenä esikuvana tarujen haltiat, mutta toisaalta veelat oli helppo yhdistää myös seireeneihin, joihin Tolkienin haltioita ei taas voi yhdistää.

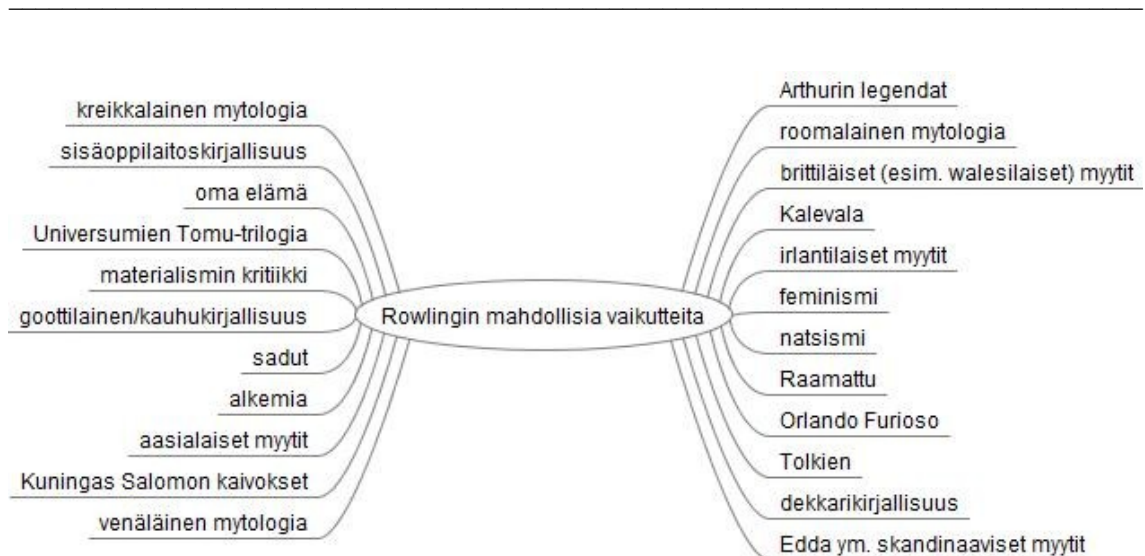

Kuvio 2. Tolkienin mahdollisia vaikutteita

Tiivistäen voisi sanoa, että on selvää, että Rowling ja Tolkien ovat molemmat käyttäneet myyttejä kirjojensa pohjalla, ja jokainen tutkimani vertailupari on jäljitettävissä myytteihin tavalla tai toisella. Kovin eksaktia tämä jäljitys ei tietenkään tässä tutkimuksessa aina voinut olla, koska ensisijaisesti käyttämäni hakuteossarja (Thompson 1966) ei kerro myyttejä kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan tiivistää ne

lyhyesti, ja viittaa sitten itsensä ulkopuolelle teoksiin, joihin minulla ei ollut resursseja perehtyä. Joissakin tapauksissa onnistuin kuitenkin jäljittämään Thompsonin (1966) mainitseman myytin tarkasti. Esimerkiksi Frodon suojapanssari ja jättiläiskotkat saivat Thompsonin (1966) kirjoihin pohjautuvan ja muista aineistoista edelleen syvennetyn tulkinnan.

Tutkimukseni perusteella Tolkien (ks. kuvio 2) ja Rowling (ks. kuvio 3) pohjasivat teoksensa ennen kaikkea oman kotimaansa Englannin sekä sen naapurimaan Irlannin mytologioihin. Tämä käy yksiin tutkimuksen alussa esittämieni taustatietojen kanssa. Esimerkiksi Tolkienin haltioilla oli selkeä esikuva irlantilaisissa Sidhe-haltioissa (Noel 1977: 113). Toinen hyvin käytetty lähde oli skandinaavinen Eddan tarusto, joka oli erityisesti Tolkienin suosiossa. Olen koonnut omassa analyysissäni esiin nousseista vaikutteista käsitekartat (ks. kuvat 2 ja 3). Nämä käsitekartat sisältävät siis tutkimilleni vertailupareille löytyneet intertekstuaaliset yhteydet tiivistetyssä muodossa. Tein karsintaa tiputtaen pois joitakin abstraktilla tasolla liikkuvia viittauksia, kuten Chancen (2001: 48) sormusaaveista tekemän viittauksen halvaantuneesta ihmisyydestä. Pysin tällä siihen, että käsitekartat pysyisivät mahdollisimman yksinkertaisina ja selkeinä.

Kuvio 3. Rowlingin mahdollisia vaikutteita

Tolkienin ja Rowlingin vaikutteista löytyi paljon samaa, kuten kuvio 4 kertoo. Esimerkiksi myyttipohjat ovat lähes identtiset, ja tämä selittää osaltaan heidän teostensa samanlaisia elementtejä. Joitakin eroavaisuuksiakin toki on. Esimerkiksi jotkut yksittäiset kirjat esiintyvät vain toisen kirjailijan vaikutteissa, samoin jotkin kirjailijoiden taustoihin liittyvät vaikutteet ovat yksilöllisiä. Esimerkiksi vain Tolkienin vaikutteisiin voidaan laskea ensimmäinen maailmansota, luonto ja maaseutu. Rowlingilla taas on Tolkienista poiketen teoksissaan huomattavissa määrin vaikutteita sisäoppilaitoskirjallisuudesta ja dekkareista. Nämä tutkimukseni tulokset ovat yhteneväiset Eskolan (2003: 170) HP:sta tekemän toteamuksen kanssa: ”Niin fantasia- kuin sisäoppilaitoskirjojen perinteisten teemojen onnistunut risteyttäminen salapoliisitarinan elementtejä sisältävään juoneen onkin varmasti yksi kirjojen menestyksen ja kiehtovuuden salaisuus.”

Kuvio 4. Kirjailijoiden yhteisiä vaikutteita

Intertekstuaalisen tutkimusvaiheen viimeinen tarkentava tutkimuskysymys oli: ”Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön?” Tekemieni havaintojen pohjalta voin vastata seuraavaa: Rowling on tuonut Tolkienin kirjoista tuttuihin elementteihin huumoria ja persoonallisia yksityiskohtia. Ajoittain, kuten kuvaillessaan veeloja, Rowling tuntui parodioivan Tolkienia. Sormuksen ja hirnyrkkien kohdalla Rowling taas oli vienyt oman versionsa hieman pidemmälle tehden siitä hurjemman. Toisaalta Rowling myös antoi joillekin hahmoilleen paremman lopun kuin Tolkien ja oli näin helläkätisempi. Tämä johtuu todennäköisesti Rowlingin yleisesti ottaen nuoremmasta kohderyhmästä (ks. esim. Nikolajeva 2004: 57). Lisäksi Rowling on

yhdistänyt Tolkienilta tuttuihin elementteihin muista kirjallisuusgenreistä tuttuja elementtejä, kuten salapoliisiromaanien mysteerien ratkaisemisen ja sisäoppilaitos-kirjallisuuden sosiaaliset rakenteet ja puitteet, kuten totesin jo aiemminkin.

Se, että Rowling vie Tolkienin perinnettä eteenpäin ja muokkaa siitä omannäköistään, on juuri se, mitä esimerkiksi Shippey (2003: 329–330) haluaakin nähdä tapahtuvan. Hän toteaa, että ajan kuluessa kirja saatetaan laittaa uudenlaiseen kontekstiin ja se voi herättää uudenlaisia tunteita uudenlaisin tuloksin. Tämä on toivottavaa kehitystä, ja Tolkienin kirjat ovat parasta aikaa tällaisen prosessin keskellä jäljittelijöidensä ansiosta. Näillä uusilla perinteen jatkajilla ei yleensä ole kokemusta sodasta kuten Tolkienilla, ja koska he eivät välttämättä tiedä tarkkaan mistä Tolkien kirjoitti, heidän Tolkienilta saamansa asiat ovat toisenlaisia kuin ne asiat, mitä Tolkien itse kirjoittaessaan tarkoitti. Ne kirjailijat, joiden teokset saavat osakseen tällaista uudelleentulkintaa, ovat onnekkaita. (Emt. 329–330.) Shippey tarkoittaa tällä minusta ennen kaikkea sitä, että Tolkienin kirjat ovat edelleen merkityksellisiä, elinvoimaisia ja ajankohtaisia, ja ne jaksavat kiehtoa ja inspiroida aina vain uusia sukupolvia. Taru Sormusten Herrasta onkin saanut useita jäljittelijöitä (emt. 329), ja se kuuluu asiaan, onhan se äänestetty useasti 1900-luvun vuosisadan kirjaksi (Carpenter & Tolkien 2009/1981: etulieve).

4.4 Verkkokeskustelujen ja kirjallisuustieteellisen tutkimuksen välinen dialogi

Nyt kun verkkokeskusteluista tehty sisällönanalyysi ja kirjallisuustieteellinen tutkimus on toteutettu, vastaan neljänteen, muun tutkimuksen yhteenkokoavaan loppukysymykseen. Kysymys kuului seuraavasti: Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästani kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta? Vastaan tähän kysymykseen näin: Löysin selkeän logiikan oman tutkimukseni, ja lukijoiden internetissä esittämien näkemysten väliltä. Seuraavassa kerron, miten niin narratologinen kuin intertekstuaalinenkin tutkimus antoi tukensa lukijoiden näkemyksille.

Vahvimmin keskusteluissa nousi esiin kanta, jonka mukaan yhtäläisyydet johtuvat myyteistä, joihin kumpikin kirjailija on perustanut tekstinsä (Facebook 2011, The

Baheyeldin Dynasty 2011a & Gaia Online 2011a). Intertekstuaalinen tutkimus vahvisti tämän asian mahdolliseksi. Keskustelijat tiesivät joissakin tapauksissa paljonkin kirjojen mytologisesta taustasta (ks. esimerkki 9):

(9) Pamela:

Reluctant heros go all the way back to if not Greece, than Babylonian myth (Ekindu... Perseus... Odysseus) so is Frodo, Sam, Harry, and his friends. Heroic but dethroned rightful heirs go back to Arthur. All fantasy does derive. (Facebook 2011.)

Ylläolevassa kommentissa keskustelija muun muassa toteaa Aragornin pohjautuvan Arthuriin. Tein saman havainnon myös omassa tutkimuksessani. Yleisesti tuli sellainen kuva, että mitä enemmän keskustelija tiesi kirjallisuudesta ja myyteistä yleensä, sitä vähemmän hän halusi syyttää Rowlingia plagiointista. Toinen motiivi Rowlingin puolustamiselle plagiointisyytöksiä vastaan oli se, että lukija yksinkertaisesti piti Rowlingista Tolkienia enemmän. Kirjoittajat pyrkivät kuitenkin toisinaan neutralisoimaan tämän epäilyksen esimerkiksi seuraavasti: ”I don't mean to make it sound like I dislike LOTR or The Hobbit.” (The Baheyeldin Dynasty 2011a).

Ymmärrän toisaalta myös niitä lukijoita, joiden mielestä Rowling kopioi Tolkienilta liikaa ideoita. Narratologinen analyysini varmisti sen, että useiden vertailuparien väliltä todella löytyi vahvoja yhtäläisyyksiä. Kun vielä lisätään tietoa siitä, että Rowling ilmeisesti luki TSH:ta ahkerasti (Smith 2003: 85, 102), on oikeutettua uskoa, että Rowling on saattanut ottaa Tolkienilta ideoita ja käyttää niitä enemmän ja vähemmän muunneltuina versioina omissa kirjoissaan. Internetissä esitettiin esimerkiksi seuraavanlaisia huomioita (ks. esimerkki 10):

(10) Frodo=Harry

”smaller people” they are made to look weaker than the more powerful characters. Harry has glasses, and Frodo is a peaceful little hobbit. Both at some time are getting taken over by the villain, (Frodo and the Ring/Harry and the mind connection with Voldemort). Both leave with only a small group of friends. For Frodo, Merry, Pippin and Sam. Harry has Ron and Hermione. Both are given powerful gifts from their fathers. Harry gets invisibility cloak, Frodo gets the mithril vest and Sting. [sic] (The Baheyeldin Dynasty 2011a.)

Näitä samoja asioita löysin kirjoista myös itse, ja niitä oli mukana narratologisessa analyysissäni. Viestin kirjoittaja tiesi siis, mistä puhui. Huomasin toistuvasti, että ne keskustelijat, jotka pyrkivät kumoamaan ylläolevan kaltaisia vertauksia puhtaasti tarkastelemalla eroja ja samanlaisuuksia rinta rinnan, eivät onnistuneet kovin hyvin. Narratologisen analyysini tulokset kertovat syyn tähän, eli yhtäläisyydet ovat hyvin vahvat, joten niiden poissulkeminen on vaikeaa. Esimerkiksi Frodon ja Harryn yhtäläisyys pyrittiin kumoamaan näin: ”Harry's a wizard! Frodo's basically a Muggle with hairy feet.” (The Baheyeldin Dynasty 2011a.) Tämä argumentti on liian rajattu kumotakseen kaikki ne yhtäläisyydet, joita esimerkiksi yllä lueteltiin.

Rowlingin puolustajat onnistuivatkin parhaiten nimenomaan vetoamalla myytteihin, ja intertekstuaalinen tutkimukseni kertoo miksi. Aika lailla mille tahansa Rowlingin kirjan elementille on mahdollista löytää jonkinlainen esikuva Tolkienin kirjojen ohella myös myyteistä. Esimerkki tällaisesta, tutkimukseni tulosten valossa validista argumentista on tässä: ”Shelob vs. Aragog: Again, who said Tolkein [sic] had the patent on monsters?” (The Baheyeldin Dynasty 2011a). Tässä keskustelija siis teki osuvan huomion myyttisten hirviöiden yleisyydestä. Myös yleisemmän tason kommentit toivat mukaan relevantin näkökulman: ”Every author borrows from previous works. Whether subconsciously or not. -- it is simply the foundation.” (Gaia Online 2011a.) Tämä huomio muistuttaa jossain määrin Bloomin (1975: 21) ajatuksia siitä, miten kulttuurisessa historiassa kaikki on jo tehty. Samoin Hosiaislouma (2003: 990) tuo esille ajatuksen siitä, etteivät sanataideteokset koskaan synny tyhjiössä. Tämä lukijan huomio on siis kirjallisuudentutkimuksen näkökulmasta vankalla pohjalla.

Tiivistäen voisin sanoa, että narratologinen analyysini antoi tukensa niille, joiden mielestä Rowling on ottanut Tolkienilta vaikutteita, kun taas intertekstuaalinen tutkimukseni puolsi niitä keskustelijoita, joiden mukaan Rowling ei välttämättä käyttänyt Tolkienin kirjoja merkittävässä määrin, vaan pohjasi teoksensa ennen kaikkea myytteihin. Kumpikin mielipide on siis perusteltu.

5 LOPPUPOHDINNAT

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten ja miksi Tolkienin ja Rowlingin kirjasarjat muistuttavat toisiaan, ja saavatko lukijoiden näkemykset tästä asiasta varmistuksen, kun asiaa tarkastellaan kirjallisuudentutkimuksen keinoin. Hypoteesina oli, että samankaltaisuudet voivat johtua kirjojen yhteisestä myyttipohjasta. Tutkin Tolkienin kirjatrilogian Taru Sormusten Herrasta, ja Rowlingin seitsemänosaisen Harry Potter -kirjasarjan, sekä kolme internetin keskusteluketjua: *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?* (The Baheyeldin Dynasty 2011a), *JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien* (Gaia Online 2011a) & *Did J. K. Rowling rip of Tolkien?* (Facebook 2011). Tutkin ensin keskusteluketjut aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin, ja kartoitin lukijoiden pääasialliset kannat. Näin sain vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, joka oli tämä: ”Mitä mieltä lukijat ovat kirjojen välisistä vastaavuuksista?”. Lukijoiden keskusteluista nousivat hallitseviksi nämä kaksi vastakkaista kantaa:

- a) Tolkienin ja Rowlingin välinen yhteys ei ole liian ilmeinen, ja se johtuu yhteisestä kirjallisuusgenrestä ja siitä, että Tolkien on fantasian kantaisä, jota myös monet muut fantasiakirjailijat lainaavat.
- b) Yhtäläisyyksiä on huomiota herättävän paljon, ja siksi voidaan todeta, että Rowling on lainannut Tolkienilta liikaa.

Lukijat eivät ole yksin mielipiteittensä kanssa. Tutkijoistakin esimerkiksi Sheltrow (2009: 53) ja Granger (2009: xxi) ovat huomanneet lukijoiden tapaan Rowlingin yhteyden Tolkieniin. Granger (2009: xxi) esimerkiksi on todennut, että Tolkienin vaikutus Rowlingiin on täysin ilmeinen ja suora. Lukijoiden toisellekin kannalle löytyy perusteita tutkijapiireistä: Dickerson ja O'Hara (2006: 16) ovat todenneet, että moderni fantasia ottaa vaikutteensa muinaisista myyteistä, keskiaikaisista sankaritaruista ja saduista. Lisäksi niin Tolkien (2009/1951: 183), kuin Rowlinginkin (Fry 2005) on kertonut käyttäneensä myyttejä kirjoituksensa innoituksena.

Kun olin kartoittanut lukijoiden näkemykset, analysoin kirjat itse, jotta saisin vastauksen tähän koko tutkimukseni pohjana toimivaan tutkimuskysymykseen: ”Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästani kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?”. Tutkimus perustui 19:tä kirjoista poimittuun vertailupariin, eli kirjasarjojen erilaisiin elementteihin, joita vertailin. Käytännössä näitä elementtejä olivat muun muassa kirjojen sankarit, eli Harry ja Frodo, sekä kirjojen jättiläishämähäkit Lukitari ja Hämäkäk. Jaoin vertailuparit viiteen luokkaan: *ihmeelliset olennot, myyttiset eläimet, kuolleet, taikaesineet, sekä erikoiset paikat ja asiat*.

Kirjallisuustieteellinen analyysini perustui narratologiseen ja intertekstuaaliseen tutkimukseen. Nämä tutkimukset toteutettiin rinnakkain, edeten vertailuparista toiseen. Narratologisessa tutkimuksessa etsin vastausta seuraavaan tutkimuskysymykseen: ”Millaisia kirjasarjojen väliset vastaavuudet ovat?” Tarkentavat kysymykseni olivat: a) Miten vahvoja yhtäläisyydet kaiken kaikkiaan ovat? ja b) Miten ne painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat? Teoreettisen pohjan otin Rimmon-Kenanin (1983) kirjasta nimeltä *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. Kirjan tarjoamaa mallia hieman muokaten päädyin käyttämään seuraavia vertailukategorioita, joiden kautta etsin yhteneväisyyksiä ja eroja vertailupareistani: *ulkonäkö, toiminta, puhe ja ajatukset, sekä suhde ympäristöön*. Arvioin yleisellä tasolla, oliko vertailuparien välillä kulloisessakin vertailukategoriassa joko *lähinnä yhteistä* vai *lähinnä eroavaisuuksia*. Selvisi, että kaikissa tutkituissa kategorioissa (ulkonäkö, toiminta, jne.) oli vertailuparien välillä yleisimmin paljon samaa. Tämän perusteella tein sen johtopäätöksen, että Tolkienin ja Rowlingin kirjoissa todellakin on huomattavan samankaltaisia elementtejä. Ei siis ole ihme että lukijat ovat huomanneet samanlaisuuden, ja alkaneet keskustella siitä.

Mitä tulee tarkentavaan kysymykseen siitä, miten yhtäläisyydet painottuvat, eli mihin ominaisuuksiin ne ennen kaikkea perustuvat, saatoinkin todeta, että ennen kaikkea samaa löytyi vertailuparien toiminnasta. Toiminnan samanlaisuus oli loogista, koska vertailupareja muodostivat esimerkiksi tarinoiden sankarit ja viholliset, joiden toiminnassa oli näin automaattisesti yhteneväisyyksiä. Toiseksi eniten samaa löytyi

ulkonäöstä. Mukana olikin hyvin samannäköisiä vertailupareja, kuten jättiläishämähäkit ja väkivaltaiset puut Vanha Halava-Ukko ja Tällipaju. Ulkonäöllisiä eroja taas löytyi muun muassa taikaesineistä, joilla oli sama funktio, mutta erilainen ulkonäkö. Muun muassa Galadrielin peilin ja Iseviot-peilin funktioita voitiin pitää yhteneväisinä, mutta ulkonäöllisesti ne erosivat toisistaan jyrkästi. Kolmanneksi eniten samaa löytyi ajatuksien ja puheen vertailukategoriasta. Lukuun vaikuttivat laskevasti esimerkiksi tapaukset, joissa vain toinen vertailupareista puhui tai äänteli. Muun muassa kirjoissa esiintyneiden jättiläishämähäkkien väliltä löytyi tällainen ero. Vähiten samaa löytyi vertailuparien ympäristöistä. Tämä johtuu varmastikin kirjailijoiden luomien maailmojen eroista yleisellä tasolla. Tolkienin luoma maailma on majesteettinen ja kaiken kaikkiaan hyvin kaunis, kun Rowling taas korostaa mielellään paikkojen omaleimaisuutta ja tietynlaista rähjäisyyttä.

Narratologisen työvaiheen rinnalla toteutin intertekstuaalisen työvaiheen, jossa vastasin kolmanteen tutkimuskysymykseeni: ”Mistä kirjasarjojen väliset vastaavuudet johtuvat?”. Tarkentavat kysymykseni olivat nämä:

- a) Onko Rowling lukenut Tolkienia?
- b) Onko mahdollista, että Rowling on käyttänyt joitain Tolkieniakin aikaisempia lähteitä, joista mahdollisesti myös Tolkien itse on ammentanut?
- c) Mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjalliseen perintöön?

Sain tietooni lähdemateriaalieni perusteella, että mitä suurimmalla varmuudella Rowling on lukenut Taru Sormusten Herrasta -trilogian (Smith 2003: 85, 102 & Jones 2000). Niinpä voitiin perustellusti uskoa, että Rowling on voinut ottaa vaikutteita suoraan Tolkienilta. Mitä tulee kirjailijoiden mahdollisiin yhteisiin esikuviiin, toteutin tutkimukseni seuraavasti: Ensin kartoitin mahdollisia myyttiesikuvia Thompsonin (1966) kuusiosaisen myyttihakuteossarjan avulla, joka kattaa pitkälti kaikki maailman myytit. Tämän jälkeen käsittelin ensin Tolkienin kirjasta otetun hahmon, esineen tai asian mahdollisia intertekstuaalisia lähteitä, sitten toimin samoin Rowlingin kirjasta

otetun vastakappaleen kohdalla. Kokosin tämän työvaiheen valmistuttua kummankin kirjailijan mahdolliset innoituksen kohteet käsitelkartoiksi tekemieni löytöjen perusteella.

Intertekstuaalisen analyysin perusteella selvisi, että Tolkien ja Rowling olivat käyttäneet pitkälti samoja myyttejä kirjojensa pohjalla. Erityisesti brittiläiset ja irlantilaiset myytit näyttivät olleen suosittuja kummankin kirjailijan luomisprosessissa. Muun muassa Tolkienin ja Rowlingin näkymättömäksi tekevät esineet, Sormus ja näkymättömyysviitta, pohjautuvat todennäköisesti walesilaisiin ja irlantilaisiin myytteihin. Toinen suosittu innoituksen lähde oli skandinaavinen Eddan tarusto. Lisäksi yhteisistä lähteistä löytyivät muun muassa germaaninen, roomalainen ja kreikkalainen tarusto sekä Kalevala ja Raamattu. Nämä yhteiset lähteet selittivät omalta osaltaan Tolkienin ja Rowlingin kirjojen samanlaisuutta.

Kummallekin kirjailijalle löytyi myös omia lähteitä, joista toinen ei ollut ammentanut. Siinä missä Tolkien sai inspiraatiota katoavasta maaseudun hengestä Tom Bombadilin hahmoonsa (Carpenter 1998/1977: 189) ja muisteli ensimmäistä maailmansotaa luodessaan Kalmansoiden kuolleita (Tolkien 2009/1960: 381, Tolkien Gateway 2011), projisoi Rowling Iseviot-peiliinsä kuolleen äitinsä muiston (Smith 2003: 94) ja ammensi omasta masennuksestaan ominaisuuksia ankeuttajiin (Smith 2003: 117–118). Yksi hyvä esimerkki Tolkienin ja Rowlingin erilaisista lähtökohdista on vertailupari Vanha Metsä – kielletty metsä. Puita rakastanut Tolkien loi hakkuissa vahingoitetun metsän, joka ei siksi sietänyt kävijöitä (Tolkien 2009/1972: 525–526). Rowling taas inspiroitui lisäämään tarinaansa pelottavan Kielletyn metsän todennäköisesti ihailemansa *the Little White Horse* -kirjan Moonacre-kartanon takana sijaitsevan metsän innoittamana (Granger 2009: 262). Narratologisessa analyysivaiheessa samanlaisiksi todetut vertailuparit saattoivatkin osoittautua intertekstuaalisessa analyysivaiheessa hyvin erilaisiksi, kun kirjailijoiden mahdolliset inspiraationlähteet selvisivät.

Intertekstuaalisen analyysin lopuksi vertailin lukijoiden näkemyksiä omiin tutkimustuloksiini. Vastasin siis koko siihen mennessä tehdyn tutkimuksen yhteenvetävään kysymykseen: “Saavatko lukijoiden näkemykset tukea tekemästani kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta?” Lukijoiden näkemykset olivat siis nämä kaksi vastakkaista kantaa:

a) Tolkienin ja Rowlingin välinen yhteys ei ole liian ilmeinen, ja se johtuu yhteisestä kirjallisuusgenrestä ja siitä, että Tolkien on fantasian kantaisä, jota myös monet muut fantasiakirjailijat lainaavat.

b) Yhtäläisyyksiä on huomiotaherättävän paljon, ja siksi voidaan todeta, että Rowling on lainannut Tolkienilta liikaa.

Totesin, että kumpikin lukijoiden esittämä kanta on omalta osaltaan perusteltu. Narratologinen analyysini osoitti, että Rowlingilla on todellakin paljon yhteistä Tolkienin kanssa. Esimerkiksi Klonkku ja kotitontut, sekä sormusaaveet ja ankeuttajat ovat huomiotaherättävän samanlaisia yksityiskohtia myöten. Intertekstuaalinen analyysini antoi puolestaan monessa kohtaa tukensa niille keskustelijoille, jotka pyrkivät selittämään yhtäläisyyksiä yhteisellä myyttipohjalla, josta kumpikin kirjailija on ammentanut. On siis täysin mahdollista, että Rowling on ottanut inspiraationsa myös muualta, kuin Tolkienilta. On esimerkiksi voinut käydä niinkin, että Rowling ja Tolkien ovat käyttäneet täsmälleen samaa myyttiä, ja yhteneväisyys heidän välillään johtuu siitä.

Ei ole mahdollista sanoa varmasti, kuinka paljon Tolkien on loppujen lopuksi Rowlingia innoittanut. Vaikka heidän kirjojensa yhteisille elementeille pystytäänkin osoittamaan aiempia esikuvia, jotka ajoittain myös eroavat toisistaan, ei ole sanottu, etteikö Rowling olisi silti käyttänyt innoituksenaan myös Tolkienia. Onhan Rowling ilmeisesti kuitenkin lukenut Taru Sormusten Herrasta -trilogian useasti (Smith 2003: 85, 102). Kaikki lainat eivät välttämättä ole edes tietoisia. Onhan Rowling itsekin sanonut, että hänen tarinansa tulevat hänen mielensä kompostista, jossa kaikki hänen lukemansa kirjat muhivat (Granger 2007: 75.).

Vaikka Tolkienin ja Rowlingin kirjoissa on paljon samaa, ovat ne kuitenkin lukukokemuksina erilaiset. Tolkienin kirjat ovat sävyltään runollisempia ja ylväämpiä, Rowling taas maustaa tekstejään huumorilla ja persoonallisilla yksityiskohdilla. Tolkienin ja Rowlingin kirjoitustyylien eroa kuvastaa se, että Tolkienin tapaa kirjoittaa mukana tarinassa olevat laulut on verrattu Raamatun Psalmeihin (Shippey: 2003: 200). Rowlingista tämäntyylistä rinnastusta on pitkälti mahdotonta tehdä. Rowling on lähtenyt toiseen suuntaan ja tuonut huumorin tärkeäksi osaksi tekstejään. Välillä hän tuntuu myös parodioivan Tolkienin kirjan hahmoja. Tolkienin haltiat kuvataan enkelimäisinä, kauniina ja tyyninä olentoina, jotka säteilevät. Rowling on ottanut oman tarinansa yliluonnollisen kauniille veeloille tämän saman säteilyn, mutta lisännyt mukaan ripauksen huumoria, eli veelosten jatkuvasti hulmuavat hiukset. Se että Tolkien ja Rowling kirjoittivat sävyltään erilaiset myyttiset tarinat, voi johtua siitä, että Tolkien suhtautui myytteihin vakavammin kuin Rowling.

Tietenkin tulee muistaa, että toki myös Tolkienin kirjoista löytyy huumoria. Esimerkiksi Bilbon ennen Konnusta lähtöään jättämät lahjat piikikkään humoristisine viesteineen muistuttavat, ettei Tolkien suinkaan ollut tosikko (TSH1: 45). Lisäksi myös Rowlingilla on kirjoissaan paljon vakavia teemoja ja sen myötä monia vakavia kohtauksia, kuten Harryn käveleminen omaan kuolemaansa Voldemortin luo luvussa *Taas Metsä* (HP7: 753–767). Pharr (2002: 65) onkin todennut, että yksi Rowlingin merkittävimmistä taidoista kirjoittajana on kyky siirtyä poskettoman hauska merkitykselliseen ja vakavaan vaivatta. Samoin Eskola (2003: 169) on todennut, että vaikka HP:n rakennusaineet eivät ole erityisen omaperäisiä, on kirjasarja kuitenkin kirjoitettu erittäin sujuvasti ja hyvin.

Kun Tolkienin ja Rowlingin intertekstuaalista yhteyttä tarkastellaan pohtien tutkimuskysymystä siitä, mitä uutta Rowling on tuonut Tolkienin kirjan elementteihin ja Tolkienista kumpuavan modernin fantasiakirjallisuuden diskurssiin yleensä, nousee edellä mainitun huumorin lisäksi esiin asioiden vieminen askelta pidemmälle. Rowling on esimerkiksi Sormus-hirnyrkit tapauksessa jatkanut siitä, mihin Tolkien jäi tehden hirnyrkeistään Sormusta aggressiivisempia ja antamalla niille kyvyn puhua. Samoin manaliukset ovat rajumpi versio kuolleiden soiden ruumiista.

Toisaalta Rowling antoi joillekin hahmoilleen paremman lopun kuin Tolkienin ja oli näin helläkätisempi. Tämä johtuu todennäköisesti Rowlingin yleisesti ottaen nuoremasta kohderyhmästä. Lisäksi Rowling on yhdistänyt Tolkienilta tuttuihin elementteihin muista kirjallisuusgenreistä tuttuja elementtejä, kuten salapoliisiromaanien mysteerien ratkaisemisen ja sisäoppilaitoskirjallisuuden sosiaaliset rakenteet ja puitteet. Tällainen Tolkienin materiaalin muokkaaminen ja eteenpäinvieminen on kaikin puolin toivottavaa, ja kerto siitä, että Tolkienin kirjat ovat edelleen elinvoimaisia ja merkityksellisiä, kuten Shippeykin (2003: 329–330) on todennut. Jäljittely kannattaakin ottaa ennen kaikkea kohteliaisuutena, ja antaa vähemmän painoarvoa mietteille siitä, että toisilta lainaaminen kyseenalaistaisi kirjailijan luovuuden, kuten nykyisessä kirjallisuustraditiossa on myös usein tapana (Saariluoma 1998: 7–8).

Kirjallisuustieteellisen tutkimuksen ja lukijoiden mielipiteiden väliltä löytyi selkeä ja looginen yhteys, ja sain tutkimuksestani odotetunlaisia tuloksia. Hypoteesini oli, että yhteneväisyydet ovat selitettävissä myyttien käytöllä. Tämä oletus osoittautuikin oikeaksi monessa kohtaa. Lisäksi myyttitutkimus tuki narratologista analyysiä hyvin, koska se omalta osaltaan auttoi huomaamaan vertailemieni elementtien keskenäisiä eroja. Huomasin nimittäin ajoittain, että Tolkienin ja Rowlingin näyttivät käyttäneen erilaisia lähteitä sellaisten vertailtujen elementtien esikuvina, joita pidin narratologisen analyysin perusteella samanlaisina. Niinpä nämä erilaiset lähteet korostivat toisiaan muistuttavien elementtien erilaisuutta. Ehkä Hosiaisuus (2003: 614) viittasi tähän ilmiöön todetessaan, että myyttitutkimuksella on paljon annettavaa narratologialle.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi toimi keskusteluketjuja analysoidessa hyvin. Sen avulla minulle ei jäänyt analyysissäni tyhjiä luokkia, vaan pystyin keskittymään oleelliseen ja tiivistämään keskustelut lopulta kahdeksi kilpailevaksi väittämäksi. Narratologinen analyysi osoittautui hyväksi analyysikeinoksi, vaikka analyysityökalu vaatikin soveltamista omiin tutkimustarpeisiini sopivaksi. Tällaisen kattavan menetelmän avulla sain listattua ja tutkittua järjestelmällisesti ja kattavasti vertailuparieni yhtäläisyydet ja erot. Verkkokeskusteluissahan lukijat tekivät samaa, mutta vailla yhtä selkeää jäsentelyä. Suurin haaste oli sen päättäminen, miten tiivistän tärkeimmät tiedot tutkittavasta kohteesta pieneen tilaan ja saan tekstin silti helposti

luettavaksi. Haastavaa oli lisäksi myös se, että sain jaettua toisiaan sivuavat tai toisille alisteiset vertailuparit siististi omiksi kokonaisuuksiksiin ilman suurta päällekkäisyyttä ja toistoa. Ajoittain joiduin lisäksi pohtimaan vertailuparien valintaa tarkasti.

Tätä aihetta voisi tutkia lisää esimerkiksi syventämällä ja tarkentamalla nykyistä tutkimusasetelmaa, tai keskittymällä tarkemmin näiden kirjasarjojen välisiin juoniin. Kummassakin kirjasarjassa tarina esimerkiksi alkaa päähenkilön syntymäpäivällä. Lisäksi kummankin tarinan lopussa käytävän taistelun tarkoituksena on hämätä vihollista, jotta sankari saisi suoritettua tärkeän tehtävänsä loppuun. Nämä juoneen liittyvät vastaavuudet olivat ajoittain esillä myös verkkokeskusteluissa.

Mitä tulee keskustelujen sisältöön, voitaisiin kartoittaa, mihin kirjallisuudentutkimuksen traditioihin lukijoiden argumentaatio perustuu. Tässä tutkimuksessa lukijoiden näkemyksissä esiintyi ainakin komparativismia, jossa muun muassa haetaan samanlaisuuksia ja eroja kirjojen väliltä ja mietitään niiden keskeisiä vaikutussuhteita (Hosiaislouma 2003: 1006), sekä rekonstruoivaa luentaa, jossa kirjan kuvaama maailma suhteutetaan muista lähteistä tulleisiin tietoihin, kuten kirjan historialliseen taustaan (Hosiaislouma 3002: 535).

Toinen uusi lähestymistapa voisi olla myös sen tutkiminen, miten tunnuseikat ja henkilökohtaiset mieltymykset vaikuttavat verkkokeskustelijoiden mielipiteisiin. Tutkimistani keskusteluista kun paistoi ajoittain läpi, että keskustelijan mielipide oli riippuvainen siitä, kummasta kirjailijasta hän piti. Esimerkiksi ne jotka pitivät Tolkienista eniten, syyttivät Rowlingia hanakammin Tolkienin plagioinnista. Lisäksi yksi hedelmällinen lähestymistapa kirjoista käytäviin verkkokeskusteluihin voisi olla sen pohtiminen, mitä lukija saa kirja-aiheisista verkkokeskusteluista irti. Eli miksi niitä käydään? Mikä saa lukijan kirjoittamaan ja julkaisemaan pitkiä ja yksityiskohtaisia analyysejä aikaa ja vaivaa säästämättä? Entä miksi tunteet kuumenevat ajoittain liikaakin? Tutkimissani keskusteluketjuissa kun oli nähtävissä niin vankkaa omistautumista, kuin räiskyviä tunteitakin.

LÄHTEET

- Alton, Anne Hiebert (2009). Playing the genre game. Generic fuctions of the Harry Potter series. Teoksessa: Elizabeth E. Heilman (toim.) *Critical Perspectives on Harry Potter*. New York: Routledge. 199–224.
- American Museum of Natural History (2007). *Mythic Creatures. Air. Creatures of the Sky. Strike from the Sky*. [online]. Lainattu 24.1.2012. Saatavilla: <http://www.amnh.org/exhibitions/mythiccreatures/air/strike.php>
- Ariosto, Ludovico (2009/1532). *Orlando Furioso*. (*Orlando Furioso*, kääntänyt David R. Slavitt). USA: Harvard University Press.
- Armstrog, Karen (2005). *Myyttien lyhyt historia*. (*A Short History of Myth*, kääntänyt Marja Haapio). Helsinki: Tammi
- Attebery, Brian (1992). Fantasy as Mode, Genre, Formula. Teoksessa: David Sandner (toim). *Fantastic Literature. A Critical Reader*. Westport, jne.: Praeger Publishers. 293–309.
- Baheyeldin Dynasty, the. "The journey for wisdom starts with knowledge" (2011a). *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?* [online]. [Lainattu 25.10.2011]. Saatavilla: <http://baheyeldin.com/literature/jk-rowling-borrowing-from-jrr-tolkien.html>
- Baheyeldin Dynasty, the, "The journey for wisdom starts with knowledge" (2011b). On Khalid Bayeheldin [online]. [Lainattu 10.11.2011]. Saatavilla: <http://baheyeldin.com/khalid>
- Bal, Mieke (1997). *Narratology. Introduction to the theory of narrative. Second Edition*. Canada: University of Toronto Press Incorporated.
- Barber, Paul (1988). *Vampires, Burial and Death. Folklore and reality*. New Haven jne.: Yale University Press.
- Bates, Jonathan (1997). *The Genius of Shakespeare*. London jne.: Picador
- Beahm, George (2006). *Harry Potter-kumppani*. (*Fact, Fiction, and Folklore in Harry Potter's World*, kääntänyt Sini Bonke). Jyväskylä: Gummerus.
- Blake, Andrew (2004). *Harry Potterin ilmestys. Lastenkirjallisuus globalisoituvassa maailmassa*. (*The Irresistible Rise of Harry Potter. Kid-Lit in a Globalised World*, kääntänyt Joel Kuortti). Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Biedermann, Hans (1993). *Suuri Symbolikirja (Knaurs Lexicon der Symbole*, kääntänyt Pentti Lempiäinen). Porvoo, jne.: WSOY.

- Bloom, Harold (1975). *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*. London jne.: Oxford University Press.
- Bury, Rhiannon (2005). *Cyberspaces of Their Own. Female Fandoms Online*. USA: Peter Lang Publishing.
- Carpenter, Humphrey (1998/1977). *J.R.R. Tolkien. Elämäkerta. (J.R.R. Tolkien: A Biography, kääntänyt Vesa Sisättö)*. Helsinki: Nemo.
- Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (2009/1981). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY.
- Chance Nitzsche, Jane (1979). *Tolkien's Art: A Mythology for England*. London jne.: The Macmillan Press Ltd.
- Chance, Jane (2001). *The Lord of the Rings. The Mythology of Power*. Kentucky: The University Press of Kentucky.
- Cotterell, Arthur (1991). *Maailman myytit ja tarut. (The Illustrated Encyclopedia of Myths & Legends, kääntäneet Eija Kämäräinen ja Tarja Virtanen)*. Porvoo, jne.: WSOY.
- Crago, Hugh (2005). Healing texts. Bibliotherapy and psychology. Teoksessa: Peter Hunt (toim.) *Understanding Children's Literature*. 2. painos. Great Britain: Routledge. 180-189.
- Crossley-Holland, Kevin (1980). *The Norse Myths*. New York: Pantheon Books.
- Crystal, David (2001). *Language and the Internet*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Davies, Sioned (2007/1350 & 1382–1410). *The Mabinogion. The great medieval Celtic tales*. Oxford: Oxford University Press.
- Day, Daniel (1992). *Tolkien. Tarujen taustaa. (Tolkien: the illustrated encyclopedia, kääntänyt Tarja Virtanen)*. Helsinki: WSOY.
- Dickerson, Matthew & David O'Hara (2006). *From Homer to Harry Potter: a handbook on myth and fantasy*. Mich: Brazos Press.
- Dimond, Andy (2004). The Twilight of the Elves. Ragnarök and the end of the Third Age. Teoksessa Jane Chance (toim.) *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader*. USA: The University Press of Kentucky. 179–190.
- Doughty, Terri (2002). Locating Harry Potter in the "Boys' Book" Market. Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. USA: University of Missouri Press. 243–260.

- Eagleton, Terry (1996). *Literary Theory. An Introduction*. 2. painos. Oxford: Blackwell Publishers.
- Encyclopædia Britannica Online Academic Edition (2012a). J.K. Rowling. [online]. [Lainattu 19.3.2012]. Saatavilla: <http://www.britannica.com.proxy.tritonia.fi/EBchecked/topic/511134/JK-Rowling/>
- Encyclopædia Britannica Online Academic Edition (2012b). Facebook [online]. [Lainattu 12.3.2012]. Saatavilla: <http://www.britannica.com.proxy.tritonia.fi/EBchecked/topic/1366111/Facebook>
- Encyclopædia Britannica Online Academic Edition (2012c). Hippogriff [online]. [Lainattu 14.3.2012]. Saatavilla: <http://www.britannica.com.proxy.tritonia.fi/topic/266668/hippogriff>
- Eskola, Kanerva (2003). J.K. Rowling. Teoksessa: Vesa Sisättö (toim.) *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 166–171.
- Facebook (2011). Did J.K. Rowling rip off Tolkien? [online]. [Lainattu 15.10.2011]. Saatavilla: http://www.facebook.com/topic.phpuid=212216417436&topic=15544#topic_top
- Flieger, Verlyn (2000). Taking the Part of Trees: Eco-Conflict in Middle-Earth. Teoksessa George Clark & Daniel Timmons (toim.) *J.R.R. Tolkien and His Literary Resonances. Views of Middle-Earth*. 147–158.
- Franz, Marie-Louise von (1973). *An Introduction to the Psychology of Fairy Tales*. Zürich: Spring Publications.
- Frazer, Lindsey (2004). J.K. Rowling at the Edinburg Book Festival. [online]. [Lainattu 28.3.2012]. Saatavilla: <http://www.accio-quote.org/articles/2004/0804-ebf.htm>
- Freud, Sigmund (1964/1940). *Johdatus psykoanalyysiin. (Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse & Neue folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, kääntänyt Erkki Puranen)*. Jyväskylä: Gummerus.
- Fry, Stephen (2005). "Living with Harry Potter". [online]. [Lainattu 2.11.2011]. Saatavilla: <http://accio-quote.org/articles/2005/1205-bbc-fry.html>
- Gaia Online (2011a). *JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien*. [online]. [Lainattu 26.10.2011]. Saatavilla: http://www.gaiaonline.com/forum/lord-of-the-rings/jk-rowling-borrowed-heavily-from-jrr-tolkien/t.73984929_1/
- Gaia Online (2012b). Magistricide. [online]. [Lainattu 7.3.2012]. Saatavilla: <http://www.gaiaonline.com/profiles/magistricide/15481186/>
- Gaia Online (2012c). What is Gaia online? [online]. [Lainattu 4.3.2012]. Saatavilla: <https://www.gaiaonlinehelp.com/ics/support/default.asp?deptID=5694>

- Gaia Online (2012d). Gaia Online. [online]. [Lainattu 4.3.2012]. Saatavilla: <http://www.gaiaonline.com/>
- Gaia Online (2012e). Gussumaru Kenji. [online]. [Lainattu 13.3.2012]. Saatavilla: <http://www.gaiaonline.com/profiles/gussumaru-kenji/586151/>
- Gay, David Elton (2004). J.R.R. Tolkien and the Kalevala. Some Thoughts on the Finnish Origins of Tom Bombadil and Treebeard. Teoksessa Jane Chance (toim.) *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader*. USA: The University Press of Kentucky. 295–304.
- Genette, Gerard (1980). *Narrative Discourse. An Essay in Method*. (*Discours du récit*, kääntänyt Jane E. Lewin). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Granger, John (2007). *Unlocking Harry Potter. Five Keys for the Serious Reader*. Pennsylvania: Zossima Press.
- Granger, John (2008) Hogward's Professor. Thoughts for the serious reader of Harry Potter. Tolkien and Rowling: A Case for "Text Only" [online]. [Lainattu 7.12.2010]. Saatavilla: <http://www.hogwartsprofessor.com/tolkien-and-rowling-a-case-for-text-only/>
- Granger, John (2009). *Harry Potter's Bookshelf. The Great Books Behind The Hogwarts Adventures*. New York: Berkley Books.
- Grant, Patrick (2004). Tolkien: Archetype and World. Teoksessa: Rose A. Zimbardo & Neil D. Isaacs (toim.) *Understanding The Lord of the Rings. The Best of Tolkien Criticism*. Boston jne.: Houghton Mifflin Company. 163–182.
- Grimes, Katherine M. (2002) Fairy Tale Prince, Real Boy, Archetypal Hero. Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne.: University of Missouri Press. 89–124.
- Grimm, Jakob & Wilhelm Grimm (1999/1812). *Grimmin sadut III Lumikki (Kinder- und Hausmärchen*, kääntäneet Raija Jänicke & Oili Suominen). Helsinki: Tammi.
- Grimm, Jakob & Wilhelm Grimm (1983/1857). *Grimmin sadut* (8. painos). (*Märchen der Brüder Grimm*, kääntänyt Helmi Krohn). Hämeenlinna: Karisto.
- Guin, Ursula Le (1979). *The Language of the Night. Essays on fantasy and science fiction*. United Kingdom: HarperCollins.
- Haggard, Rider H. (1956/1885). *Kuningas Salomon kaivokset*. (4. painos). (*King Solomon's Mines*, kääntänyt Anni Swan). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- Harris, William (2011). From Homer to Vergil. Approaching the Ancient Epic. [online]. [Lainattu 20.12.2011]. Saatavilla: <http://community.middlebury.edu/~harris/homer.vergil.html>
- Hebel, Udo J. (1991). Towards a Descriptive Poetics of Allusion. Teoksessa: Heinrich F. Plett (toim.) *Intertextuality*. Berlin jne.: Walter de Gruyter. 135–164.
- Heiskanen-Mäkelä, Sirkka (2004). Tolkien ja me. Teoksessa: Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BTJ-Kirjastopalvelu Oy. 56–75.
- Henderson, Joseph L. (1991/1964). Muinaiset myytit ja moderni ihminen. Teoksessa: Carl G. Jung (toim.) *Symbolit. Piilotajunnan kieli. (Man and his symbols, kääntänyt Mirja Rutanen)*. Helsinki: Otava. 104–157.
- Henrikson, Alf, Disa Törngren & Lars Hansson (1983). *Suuri Tarukirja (Hexikon, kääntänyt Hannu Hiillos, Antti Nuutila & Kari Nenonen)*. Helsinki: Koko Kansan Kirjakerho.
- Hosiaislouma, Yrjö (2003). *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Ihonen, Maria (2009). J.K. Rowling ja kirja, jonka lukemista ei voinut koskaan lopettaa. Teoksessa: Päivi Kosonen, Päivi Mäkirinta & Eila Rantonen (toim.) *Imperiumin perilliset. Esseitä brittiläisestä nykykirjallisuudesta*. Helsinki: Kustannusosake-yhtiö Avain. 265–276.
- Isoon sormuksen isäntä (2006) [online]. [Lainattu 2.2.2011]. Saatavilla: <http://www.isoosormus.net/>
- Jeffrey, David Lyle (2004). Tolkien as Philologist. Teoksessa Jane Chance (toim.) *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader*. USA: The University Press of Kentucky. 61–78.
- J.K. Rowling official site (2011). J K Rowling and her work. [online]. [Lainattu 4.10.2011]. Saatavilla: <http://www.jkrowling.com/en/>
- Jones, Leslie Ellen (2002). *Myth & Middle-Earth*. New York: Cold Spring Press.
- Jones, Malcolm (2000). The return of Harry Potter. *Newsweek* [online]. 67:10.7. [Lainattu: 7.12.2010]. Saatavilla: <http://www.newsweek.com/2000/07/09/the-return-of-harry-potter.html>
- Kapari-Jatta, Jaana (2008). *Pollomuhku ja Posityhtynen*. 2. painos. Helsinki: Tammi.
- Kellner, Rivka Temima (2010). J.K. Rowling's Ambivalence Towards Feminism: House Elves- Women in disguise- In the "Harry Potter" Books. *Midwest Quartely* [online]. Vol. 51: 4 [lainattu 14.11.2010], 367–385. Saatavilla rajoitetusti: <http://web.ebscohost.com.proxy.tritonia.fi/ehost/detail?hid=11&sid=752371f8->

ba51-4574-acd9-c095e8d85f02%40sessionmgr15&vid=4&bdata=JnNpd
GU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=52448702

- Kirk, Geoffrey S. (2012). Encyclopædia Britannica Online Academic Edition. Homer [online]. [Lainattu 4.2.2012]. Saatavilla rajoitetusti: <http://www.britannica.com.proxy.tritonia.fi/EBchecked/topic/270219/Homer>
- Klein, Joshua (2008) *Poltergeist*. Teoksessa: Steven Jay Schneider (toim.) *1001 elokuvaa jotka jokaisen on nähtävä edes kerran elässään (1001 Movies you must see before you die*, kääntänyt Henry Tanner). Helsinki: WSOY. 677.
- Klutz, Todd E. (2003). The Archer and the Cross: Chorographic Astrology and Literary Desing in the Testament of Solomon. Teoksessa: Todd E. Klutz (toim.). *Magic in the Biblical World. From the Rod of Aaron to the Ring of Solomon*. London jne.: T&T Clark International. 219–244.
- Kuusisto, Pekka (1993). Esipuhe. Fantasia mimeettisessä kirjallisuustraditiossa. Teoksessa Pekka Kuusisto (toim.) *Narnia ja ympäröivät maat. Fantasia kirjallisuuden lajina*. Oulu: Oulun yliopisto. i–xvi.
- Lazo, Andrew (2004). Gathered Round Northern Fires: The Imaginative Impact of the Kolbitar. Teoksessa Jane Chance (toim.) *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader*. USA: The University Press of Kentucky. 191–228.
- Lothe, Jakob (2000). *Narrative in Fiction and Film. An Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Malherbe, Jean-Yves (2004). Ranskankielinen fantasiakirjallisuus. Teoksessa: Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BJT-Kirjastopalvelut. 231–248.
- Manlove, Colin (2004/1975). Introduction to Modern Fantasy. Teoksessa: David Sandner (toim.) *Fantastic Literature. A Critical Reader*. Westport, jne.: Praeger Publishers. 156–166.
- Matson, Gienna & Jeremy Roberts (2010). *Celtic Mythology A to Z*. (2. painos.) New York: Infobase Publishing.
- Mearls, Mike, Stephen Schubert & James Wyatt (2008).(4. painos.) *Dungeons & Dragons. Monster Manual. Roleplaying Game Core Rules*. Renton WA jne.: Wizards of the Coast, Inc.
- Michalski, Katarzyna & Sergiusz Michalski (2010). *Spider*. London: Reaktion Books Ltd.
- Mills, Alice (2009). *Harry Potter and the Horrors of the Oresteia*. Teoksessa: Elizabeth E. Heilman (toim.) *Critical Perspectives on Harry Potter*. (2. painos). 243–256.

- Munch, Peter Andreas (1926/1854). *Norse Mythology. Legends of Gods and Heroes. (Nordmændenes ældste Gude- og Helte-Sagn, kääntänyt Sigurd Bernhard Hustvedt)* New York: The American-Scandinavian Foundation.
- Mustonen, Anu (2000). *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY.
- Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*. Sweden: Studentlitteratur, Lund.
- Nikolajeva, Maria (1996). *Children's Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetics*. United States of America: Library of Congress Cataloging-in.
- Noel, Ruth S. (1977). *The Mythology of Middle-earth*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Oxford Reference Online (2012). Social network service [online]. [Lainattu 12.3.2012]. Saatavilla:<http://www.oxfordreference.com.proxy.tritonia.fi/views/ENTRY.htm?entry=t12.e4364&srn=1&ssid=185298963#FIRSTHIT>
- Pentikäinen, Johanna (2002). *Myytit ja myyttisyys Paavo Haavikon teoksissa kaksikymmentä ja yksi, Rauta-aika ja Kullervon tarina*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Peterson, Arthur (1916). *Andvari's Ring*. New York jne.: G.P. Putnam's Sons.
- Pharr, Mary (2002). In Media Res. Harry Potter as Hero-in-Progress. Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne.: University of Missouri Press. 53–66.
- Pinsent, Pat (2002). The Education of a Wizard. Harry Potter and His Precursors. Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne.: University of Missouri Press. 27–50.
- Propp, Vladimir (1985). *Theory and History of Folklore (2. painos)*. (Исторические корни волшебной сказки, kääntänyt Ariadna Y. Martin, Richard P. Martin, jne.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Pullman, Philip (2007/1995). *Kultainen kompassi. Universumien tomu I. (His Dark Materials, Northern Lights, kääntänyt Helene Bützow)*. Helsinki: Tammi.
- Rimmon-Kenan, Shlomith (1983). *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. London jne.: British Library Cataloguing in Publication Data.
- Rogers, William N. & Underwood Michael R. (2000). Gagool and Gollum: Exemplars of Degeneration in King Solomon's Mines and The Hobbit. Teoksessa: *George Clark and Daniel Timmons (toim.) J.R.R. Tolkien and His Literary Resonances*. USA: Greenwood Press. 121–132.

- Ross, Charles S. (2009). Introduction. Teoksessa: David R. Slavitt (kääntänyt) *Orlando Furioso*. USA: Harvard University Press. Ix–xiv.
- Saariluoma, Liisa (1998) Saatteenksi. Teoksessa: Liisa Saariluoma & Marja-Leena Hakkarainen (toim.). *Interteksti ja konteksti*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 7–12.
- Sandner, David (2004). The Fantastic: A Structural Approach to a Literature Genre. 1970. Tzvetan Todorov (1939-). Teoksessa: David Sandner (toim). *Fantastic Literature. A Critical Reader*. Westport, jne.: Praeger Publishers. 135.
- Saresma, Tuija & Urpo Kovala (2003). *Kulttikirja, tutkimuksia nykyajan kultti-ilmiöistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Scarper, Cassandra (2009). Digital Literacies. Online Book Clubs: Bridges Between Old and New Literacies Practices. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* [online]. 52: 5 [Lainattu: 26.10.2011], 433-437. Saatavilla: <http://web.ebscohost.com.proxy.tritonia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c2b7cae5-2de8-4fd3-bee0-358be4144c89%40sessionmgr114&vid=4&hid=110>
- Sheltrown, Nicholas (2009). Harry Potter's World as a Morality Tale of Technology and Media. Teoksessa: Elizabeth E. Heilman (toim.) *Critical Perspectives on Harry Potter*. New York: Routledge. 47–64.
- Shippey, Tom (2007). *Roots and Branches. Selected Papers on Tolkien by Tom Shippey*. Switzerland: Walking Tree Publishers.
- Shippey, Tom (2003). The Road to Middle-Earth. *How J.R.R. Tolkien created a new mythology. Revised and Expanded Edition*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Shulevitz, Judith (2001). The Close Reader; Hobbits in Hollywood. *The New York Times*. [online]. 150:22.4. [Lainattu 14.11.2010], 35–35. Saatavilla: <http://web.ebscohost.com.proxy.tritonia.fi/ehost/detail?vid=4&hid=113&sid=4822aa11-7716-411d-9e43-3d4dfda13b86%40sessionmgr110&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=30092528>
- Simonsuuri, Kirsti (1994). *Ihmiset ja jumalat. Myytit ja mytologiat*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Simpson, Anne (1998). *Face to Face with J.K.Rowling: Casting a spell over young minds* [online]. SMG Newspapers Ltd. [Lainattu 31.12.2011]. Saatavilla: <http://www.accio-quote.org/articles/1998/1298-herald-simpson.html>
- Sinisalo, Johanna (2004). Fantasia lajityyppinä ja kirjailijan työvälteenä. Näkemyksiä fantasiasta lajityyppinä. Teoksessa: Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BJT-Kirjastopalvelut. 11–31.

- Sisättö, Vesa (2003). Johdanto. Mitä fantasiakirjallisuus on? Teoksessa: Vesa Sisättö (toim.) *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 5–14.
- Smith, Sean (2003). J.K. Rowling, elämäkerta. *Harry Potterin luoja. (J.K. Rowling. A Biography. The Genius Behind Harry Potter*, kääntäneet Marja Haapio & Liisa Lohtander). Helsinki: Memphis Books.
- South Park, Episode 112, Mecha-Streisand*. Ohjannut Trey Parker. Kirjoittanut Trey Parker, Philip Stark & Matt Stone. Comedy Central (1997) . [DVD]. Paramount (2007).
- Steege, David K. (2002). Harry Potter, Tom Brown, and the British School Story. Lost in Transit? Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne.: University of Missouri Press. 140–156.
- Sturgis, Amy H. (2004). Harry Potter Is A Hobbit: Rowling, Tolkien and The Question of Readership. *CSL The Bulletin of The New York C.S. Lewis Society* [online]. 35:3 [Lainattu 7.12.2010], 1– 15. Saatavilla: http://www.prpc-stl.org/auto_images/1183926416harry_is_a_hobbit.pdf
- Sutherland Borah, Rebecca (2002). Apprentice Wizards Welcome. Fan Communities and the Culture of Harry Potter. Teoksessa: Lana A. Whited (toim.) *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne.: University of Missouri Press. 343–364.
- Tammi (2008). *Potterin myynti ylitti 400 miljoonan rajan*. [online]. [Lainattu 4.2.2012]. Saatavilla: <http://www.harrypotter.fi/p/2/news/30/>
- Thompson, Stith (1966). *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Osa 1. 2. painos. Bloomington jne.: Indiana University press.
- Thompson, Stith (1966). *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Osa 2. 2.painos. Bloomington jne.: Indiana University press.
- Thompson, Stith (1966). *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Osa 3. 2. painos. Bloomington jne.: Indiana University press.
- Thompson, Stith (1966). *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Osa 4. 2. painos. Bloomington jne.: Indiana University press.

- Thompson, Stith (1966). *Motif-Index of Folk-Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. Osa 5. 2. painos. Bloomington jne.: Indiana University press.
- Todorov, Tzvetan (2004/1970). The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre. Teoksessa: David Sandner (toim.). *Fantastic Literature. A Critical Reader*. Westport, jne.: Praeger Publishers. 135–143.
- Tolkien Gateway (2011). Dead Marshes. [online]. [Lainattu 27.1.2012]. Saatavilla: http://tolkiengateway.net/wiki/Dead_Marshes
- Tolkien, J.R.R. (2009/1947). Sir Stanley Unwinille. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 153–157.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1951). Milton Waldmanille. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 182–205.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1955). Houghton Mifflin Companylle. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 274–279.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1956). Kirjeestä Christopher Tolkienille. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 332–333.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1960). Kirjeestä professori L. W. Fosterille. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 380–381.
- Tolkien, J.R.R. (2002/1964). *Puu ja lehti. (Tree and Leaf, kääntäneet Vesa Sisättö, Kersti Juva, Alice Martin & Johanna Vainikainen-Uusitalo)*. Helsinki: WSOY.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1967). Charlotte ja Denis Plimmerille. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 466–474.
- Tolkien, J.R.R. (2009/1972). Daily Telegraphin päätoimittajalle. Teoksessa Carpenter, Humphrey & Christopher Tolkien (toim.). *J.R.R. Tolkien. Kirjeet. (The Letters of J.R.R. Tolkien, kääntänyt Tero Valkonen)*. Helsinki: WSOY. 525–526.
- Warner Bros. Studios (2011). Forum: Harry Potter: General Discussion [online]. [Lainattu 23.12.2011]. Saatavilla: <http://boards.harrypotter.warnerbros.com/web/forum.jspa?forumID=21>

- Whited, Lana A. (2002). Introduction. *Harry Potter From Craze to Classic?* Teoksessa: Lana A. Whited (toim.). *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon*. Columbia jne. : University of Missouri Press.
- Wilkie, Christine (2003). Relating Texts: Intertextuality. Teoksessa: Peter Hunt (toim.). *Understanding Children's Literature*. New York: Routledge. 130–137.
- Wilkinson, Philip (2010). *Myytit & Legendat. Ensyklopedia. Kuvitettu esitys myyttien ja legendojen alkuperästä ja merkityksistä. (Myths & Legends, kääntänyt Veli-Pekka Ketola)*. Helsinki: Readme.fi.
- Williams, Robert Deryck (2012). Encyclopædia Britannica Online Academic Edition. Virgil [online]. [Lainattu 4.2.2012]. Saatavilla: <http://www.britannica.com/proxy.tritonia.fi/EBchecked/topic/629832/Virgil>
- World Records Academy (2012). *Fastest-selling book-Harry Potter final book set world record* [online]. [Lainattu 4.2.2012]. Saatavilla: http://www.worldrecordacademy.org/business/fastest_selling_book_world_record_set_by_harry_potter_new_book_70663.htm

LIITTEET

Liite 1. Synopsikset tutkituista kirjoista

1. Taru Sormusten Herrasta

Tarina lähtee liikkeelle Konnusta, jossa hobitti nimeltä Bilbo Reppuli ja hänen kasvattipoikansa Frodo Reppuli viettävät yhteisiä syntymäpäiviään. Juhlaan osallistuu myös Bilbon vanha ystävä, Gandalf-velho. Juhlat saavat yllättävän käänteen, kun Bilbo katoaa juhlaväen silmien edessä. Hän käyttää aiemmin Klonkulta kaappaamaansa Sormusta, jossa on taikavoimia. Bilbo lähtee Rivendelliin, haltioiden luo, vielä samana iltana. Sormuksen hän jättää Frodolle. Gandalf palaa Kontuun vuosia myöhemmin ja kertoo selvittäneensä, että Bilbon Frodolle jättämä Sormus on hyvin vahva ja vaarallinen ja se on kiireesti tuhottava heittämällä se Tuomiovuoren liekkeihin. Sormusta tavoittelee sen valmistuttanut Sauron, joka haluaa ottaa koko Keski-Maan pimeän valtansa alle.

Frodo lähtee matkaan ystävänsä Samin kanssa. Seuraan liittyvät myös Merri ja Pippin. Matkallaan he kulkevat Vanhan Metsän läpi. Siellä he joutuvat vaaroihin, joista metsän valtiias, Tom Bombadil, heidät pelastaa. Melko nopeasti hobitit saavat myös ensikosketuksensa sormusaaveisiin, Sauronin kätyreihin, jotka etsivät Sormusta. Aragorn liittyy hobittien seuraan Pomppivan Ponin majatalossa, ja hänestä tulee heidän suojelijansa ja oppaansa. He jatkavat matkaansa Rivendeliin, haltioiden luo. Matkalla sormusaaveet vahingoittavat Frodoa, mutta hän selviää.

Rivendellissä on suuri neuvonpito, johon osallistuvat monet Keski-Maan heimojen ja kansojen edustajat. Tässä neuvonpidossa päätetään, että Sormus on tuhottava, ja muodostetaan Sormuksen saattue, johon kuuluvat hobittien ja Aragornin lisäksi haltia nimeltä Legolas, Gimli-kääpiö, Gandalf ja Boromir, joka toimii Gondorin ihmisten edustajana. Saattue lähtee matkaan, ja päättyy Morian kaivoksiin, joissa he joutuvat taistelemaan örkkien kanssa. Heidän kimppuunsa hyökkää myös Balrong, valtava tulihirviö. Gandalf menetetään yhteenotossa. Muu saattue jatkaa matkaansa Lothorieniin, haltioiden luo. Siellä he tapaavat esimerkiksi Valtiatar Galadrielin, joka lahjoittaa Frodolle Eärendilin valon, ja antaa Frodon katsoa Galadrielin peiliin. Lothlorienista Sormuksen saattue jatkaa matkaa vesiteitse. Boromir menettää hetkellisesti järkensä ja yrittää riistää Frodolta Sormuksen. Tämän seurauksena Frodo ja Sam jatkavat matkaa kahdestaan. Tähän päättyy Sormuksen Ritarit -kirja.

Kaksi Tornia -kirja alkaa taistelulla saattueen ja örkkien välillä. Tässä taistelussa Boromir kuolee ja Merri ja Pippin joutuvat örkkien vangeiksi. Rohanin ratsastajien ansiosta Merri ja Pippin kuitenkin pääsevät karkuun ja tapaavat Puuparta-nimisen entin. Puuparta on puiden paimen, kävelevä puu. Tällä välin Aragorn, Legolas ja Gimli tapaavat kuoleman porteilla käyneen Gandalfin, joka on palannut entistä vahvempuna, Gandalf Valkoisena. He suuntaavat Rohaniin ja Gandalf palauttaa kuningas Théodenin entiselleen. Théoden oli ollut liian kauan Kärmekielen, Sarumania (pahaa velhoa) palvelevan neuvonantajansa, vaikutuksen alaisena. Théoden karkottaa Kärmekielen, kun huomaa, mitä oli tapahtunut. Tämän jälkeen käydään Helmin Syvänteen taistelu, jossa örkkien hyökkäys torjutaan.

Kun taistelu on ohi, saattue suuntaa Rautapihaan, Sarumanin luo. Siellä odottaa yllätys. Entit, mukanaan Merri ja Pippin, ovat vallanneet Rautapihan, ja se on veden vallassa. Gandalf murtaa tornissaan vankina olevan Sarumanin sauvan. Sarumanin luo paennut Kärmeskieli heittää saattuetta näykykivellä. Myöhemmin Pippin ei voi vastustaa kiusausta ja katsoo näykykiveen, jossa hän kohtaa Sauronin. Ettei enempää pahaa tapahtuisi, Gandalf ratsastaa Pippinin kanssa Minas Tirithin kaupunkiin ja jättää näykykiven Aragornille.

Tällä välin Frodo ja Sam lähestyvät Mordoria. He ottavat Klonkun oppaakseen, koska Klonkku tuntee tien Mordoriin. He kulkevat soitten poikki ja törmäävät Boromirin veljeen, Faramiriin. Matka jatkuu Cirith Ungolin portaisiin ja Lukittarin luolaan. Siellä Frodo joutuu Lukittaren saaliiksi, mutta Sam pelastaa hänet. Örkit sattuvat kuitenkin paikalle pahalla hetkellä ja vievät tajuttoman Frodon mennessään. Tähän päättyy Kaksi Tornia -kirja.

Kuninkaan paluu -kirja alkaa Gandalfin ja Pippinin saapumisella Minas Tirithiin. He kertovat Boromirin kuolemasta hänen isälleen, kaupungin käskynhaltijalle, Denethorille. Tällä välin Aragorn, Gimli ja Legolas saapuvat Kuolleiden Kulkureiteille ja Aragorn velvoittaa Vuorten kuninkaan kummitusarmeijoinen osallistumaan sotaan kuninkaan perillisen valtuuksillaan. Merri ratsastaa Rohirrimin sotilaiden mukana taisteluun. Käydään taistelu Pelennorin kentillä ja Faramir vahingoittuu. Hänen isänsä yrittää polttaa Faramirin itsensä kanssa, mutta Gandalf estää sen.

Minas Tirithin sota jatkuu, kun örkit hyökkäävät uudestaan. Nyt mukana ovat myös sormusaaveet lentävine ratsuineen. Éowyn ja Merri tappavat Mustien Ratsastajien kuninkaan. Théoden kuolee. Aragorn, Gimli ja Legolas pelastavat tilanteen kummitusarmeijan avustuksella. Tämän jälkeen parannellaan sodassa syntyneitä vammoja. Sitten lähdetään viimeiseen taisteluun Mustalle Portille, jotta Sauron joukkoineen harhaantuisi ja Frodon tehtävä helpottuisi.

Tällä välin Sam pelastaa Frodon örkkien kynsistä ja he onnistuvat pääsemään Tuomiovuorelle. Siellä Sormus kuitenkin ottaa Frodon valtaansa, eikä hän haluakaan luopua siitä. Klonkku hyökkää Frodon kimppuun ja tippuu yhdessä Sormuksen kanssa Tuomiorotkoon. Sormuksen tuhouduttua Sauron käytyreineen kukistuu. Aragorn kruunataan kuninkaaksi ja Éowynistä ja Faramirista tulee pari. Myös Aragorn menee naimisiin, hän nai haltian nimeltä Arwen. Kun hobitit palaavat kotiin, heitä odottaa viimeinen haaste, kun he joutuvat pelastamaan Konnun Sarumanin ja Kärmekielen kynsistä. Tarina loppuu Frodon, Gandalfin ja Bilbon lähtöön pois Keski-Maasta yhdessä haltioiden kanssa. Sam, Merri ja Pippin jatkavat elämäänsä Konnussa. Tähän päättyy viimeinen kirja, Kuninkaan Paluu.

2. Harry Potter

Jokainen HP-kirja käsittää tapahtumat vuoden ajalta. Erittelen seuraavassa jokaisen kirjan tapahtumat oman alaotsikkonsa alla mahdollisimman tiiviisti. Synopsiksien pituuksissa on eroja, koska kirjojenkin pituudet vaihtelevat kolmestasadasta sivusta yli tuhanteen sivuun, ja sisältöjen tiiviyskin vaihtelee. Keskityn näissä synopsiksissa ennen kaikkea oman tutkimukseni kannalta tärkeiden asioiden taustoittamiseen.

2. a) Harry Potter ja viisasten kivi

Harry Potter ei tiedä olevansa velho. Hän on 11-vuotias orpo, joka elää syrjittynä ja alistettuna sukulaistensa, Dursleyiden, luona. Taloon alkaa virrata kutsukirjeitä Tylypahkaan, velhojen ja noitien kouluun, ja Dursleyiden estelyistä huolimatta Harry löytää itsensä pian Tylypahkasta. Hän ystäväystyy erityisesti Ronin ja Hermionen kanssa. Harrysta tulee hyvin taitava huispauksen pelaaja ja hän saa Draco Malfoysta itselleen vihamiehen ja kilpailijan. Harry tutustuu myös esimerkiksi kiellettyyn metsään ja saa itselleen näkymättömyysviitan, jonka hänen isänsä on jättänyt hänelle perinnöksi. Kirjan lopussa Harry selvittää ison joukon haasteellisia tehtäviä yhdessä Hermionen ja Ronin kanssa ja kohtaa vihollisensa, Voldemortin, joka on istuttanut itsensä professori Oraven kehoon. Voldemort havittelee viisasten kiveä, jonka avulla hän voi saada itselleen uuden kehon. Harry pelastuu Oraven ja Voldemortin kynsistä äitinsä rakkauden antaman suojakilven ja rehtori Dumbledoren ansiosta.

2. b) Harry Potter ja Salaisuuksien kammio

Harry matkustaa Tylypahkaan lentävällä autolla yhdessä Ronin kanssa, koska he myöhästyvät Tylypahkaan menevästä junasta. Mukaan tarinaan tulee myös Dobby-kotitonttu, joka yrittää omalla tavallaan suojella Harrya isäntiensä, pahojen Malfoyiden, juonilta. Toisena Tylypahkavuotenaan Harry jatkaa huispauksen pelaamista ja saa itselleen lisää mainetta ja ihailijoita.

Harry kuitenkin menettää muiden koululaisten suosion, kun käy ilmi, että hän on kärnessuu eli osaa puhua käärmien kanssa, ja luullaan, että hän on Luidhaisen perillinen, joka on avannut vaarallisen Salaisuuksien kammion uudestaan. Alkaa nimittäin tapahtua mystisiä hyökkäyksiä, joiden seurauksena esimerkiksi jotkut koulun oppilaat joutuvat sairaalasiipeen. Harry ja Ron selvittävät lopulta Salaisuuksien kammion sijainnin ja onnistuvat pääsemään sinne. Siellä Harry tapaa Voldemortin re-inkarnaation, Tom Valedron, ja taistelee suuren käärmeen, basiliskin kanssa. Harry tuhoaa ensimmäisen hirnyrkin, Tom Valedron päiväkirjan, ja samalla Valedro katoaa. Samalla Harry pelastaa Valedron vallassa olleen, lähellä kuolemaa käyneen Ginny Weasleyyn, ystävänsä Ronin siskon. Kirjan lopussa Harry vapauttaa Dobbyn Malfoyiden orjuudesta.

2. c) Harry Potter ja Azkabanin vanki

Azkabanin vankilasta on karannut vaarallinen murhaaja nimeltä Sirius Musta ja Harrylle selviää, että Sirius aiheutti Harryn vanhempien kuoleman. Lisäksi on syytä epäillä, että Sirius on etsimässä Harrya käsiinsä. Tylypahkan turvatoimia kiristetään ja sitä tulevat vahtimaan ankeuttajat, Azkabania vartioivat, pelottavat kaapuihin verhoutuneet olennot. Pimeyden voimilta suojautumista tulee opettamaan professori Lupin ja riistanvartija Hagrid alkaa opettaa taikaeläinten hoitamista. Hagridin oppitunnit menevät kuitenkin vikaan, kun Hiinokkahevoskotka hyökkää sitä ärsyttäneen Draco Malfoyn kimppuun. Hiinokka saa kuolemantuomion.

Sirius Musta alkaa toden totta pyrkiä Tylypahkaan. Kirjan lopussa selviää, että Sirius on syytön mies ja oikea syyllinen on Peter Piskuilan. Peter Piskuilan on kaiken lisäksi naamioinut itsensä rotaksi, joka on Tylypahkassa Ronin lemmikkinä. Piskuilan otetaan kirjan lopussa kiinni, mutta hän pakenee. Samalla selviää, että Harryn isä, Harryn kummisedäksi paljastunut Sirius Musta, ja professori Lupin ovat olleet hyviä ystäviä kouluaikoinaan ja myös heidät pettänyt Peter Piskuilan kuului samaan ystäväpiiriin. Harry, Ron ja Hermione pelastavat Sirius Mustan ankeuttajilta ja Hiinokan kuolemalta aikamatkustamisen avulla. Hiinokka ja Sirius pakenevat yhdessä.

2. d) Harry Potter ja liekehtivä pikari

Tämä kirja alkaa huispauksen maailmanmestaruuskilpailuilla, joissa kuolonsyöjät, Voldemortin kätyrit, aiheuttavat kaaoksen. Myös Harryn salama-arpi oireilee alusta asti tavallista enemmän. Tylypahkassa järjestetään kolmivelhoturnajaiset, joita varten Tylypahkaan saapuu oppilaita Beauxbatonsin ja Durmstrangin kouluista. Tässä kilpailussa jokaista koulua kohti valitaan yksi oppilas ja valitut oppilaat kilpailevat kolmessa taikakoetuksessa. Kilpailun tarkoituksena on solmia siteitä eri maiden nuorien noitien ja velhojen välille.

Liekehtivä pikari valitsee yllättäen Harryn Tylypahkan ottelijaksi Cedric Diggoryn lisäksi. Se että Tylypahkalla on kaksi oppilasta kilpailemassa, aiheuttaa närää, mutta Harry saa kuitenkin kilpailla. Tässä kirjassa mukaan alkavat tulla myös rakkaussuhteet, hitaasti mutta varmasti. Ne kulmineituvat joulutanssiaisissa, jonne jokainen hankkii tanssiparin. Harryn kummisetä, Sirius

Musta, on myös mukana kertomuksessa tukevana taustavoimana. Tässä kirjassa Hermione perustaa kotitonttujen oikeuksia ajavan S.Y.L.K.Y.-yhdistyksensä (Samat Yhteiset Lait Kotitontuillekin -yhdistys), joka ei saa juurikaan kannatusta, koska ihmiset uskovat, että kotitontut viihtyvät asemassaan.

Harry selviää kolmivelhoturnajaisista kunnialla, mutta valitettavasti viimeisen tehtävän lopussa hän ja Cedric joutuvat kolmivelhopokaaliin viritetyn porttiavaimen takia suoraan Voldemortin ansaan. Voldemort tappaa Cedricin ja saa kehonsa takaisin kätyrinsä Peter Piskuulinanin eli Matohännän suorittaman riitin ansiosta. Harry ja Voldemort kaksintaistelevat ja käy ilmi, että heidän taikasauvojen ytimet ovat samanlaiset, eikä kumpikaan voi siksi voittaa. Tarinan lopussa myös selviää, että uusi pimeyden voimilta suojautumisen opettaja, Villisilmä Vauhkomiel, olikin todellisuudessa naamioitunut kuolonsyöjä, Barty Kyyry. Valitettavasti ankeuttajat ehtivät imeä Bartyilta sielun ennen oikeudenkäyntiä. Niinpä taikaministeri ei suostu uskomaan, että Voldemort on palannut. Tästä alkavat taikaministeriön ja Dumbledoren erimielisyydet Voldemortin suhteen.

2. e) Harry Potter ja Feeniksin kilta

Viidennessä HP-kirjassa tunnelma käy entistä synkemmäksi. Pahat voimat hyökkäävät ensimmäistä kertaa Pikku Whingingiin, Dursleyiden asuinpaikkaan. Ankeuttajat melkein imevät sielun Harryn serkulta, Dudleylta, ja Harry pelastaa hänet täpärästi. Samalla käy ilmi, että Dumbledore on järjestänyt taikamaailman ihmisiä vartioimaan Harrya hänen kesälomansa aikana. Harry joutuu vaikeuksiin Taikaministeriön kanssa, koska hän joutuu käyttämään taikuutta luvattomassa paikassa (Tylypahkan ulkopuolella) pelastaakseen itsensä ja Dudleyn ankeuttajilta. Harry haetaan Feeniksin killan salaiseen päämajaan, Kalmanhanaukio 12:een. Feeniksin kilta on Dumbledoren kokoama joukko Voldemortin vastustajia. Taikaministeriö ei toimi Voldemortin suhteen mitenkään, koska siellä ei haluta uskoa Voldemortin palanneen. Noitamaailman vaikutusvaltaisin lehti, ”Päivän Profeetta”, on myös Taikaministeriön kannalla ja mustamaalaa Dumbledorea ja Harrya. Taikaministeriössä uskotaan, että Dumbledore aikoo vallata taikaministeriön.

Tästä syystä oppilaille ei opeteta pimeyden voimilta suojautumista kuin teoriassa. Siksi he alkavat harjoittelemaan sitä salaa, Harry opettajanaan. Ryhmän nimi on Albuksen kaarti. Konflikti Taikaministeriön kanssa muuttuu lopulta niin pahaksi, että Dumbledore pakenee Tylypahkasta. Tylypahkaan saapuu pimeyden voimilta suojautumisen opettajaksi taikaministeriön työntekijä, sadistinen Dolores Pimento, jota kaikki oppivat inhoamaan. Pimento nimittäin tekee niin oppilaiden kuin opettajienkin elämästä hyvin vaikeata diktaattorimaisella käytöksellään. Harryn ja Voldemortin välinen henkinen yhteys käy hyvin voimakkaaksi. Tuntuu, kuin Voldemort ottaisi Harryn ajoittain valtaansa. Niinpä Kalkaros alkaa opettaa Harrylle okklumeusta, jonka avulla Harry voi estää Voldemortin tunkeutumisen mieleensä.

Kouluvuoden lopulla tilanne kulminoituu, kun Harry, Ron ja Hermione hankkiutuvat ensin eroon koulun vallanneesta Dolores Pimennosta kentaurien avulla ja lähtevät sen jälkeen Taikaministeriön salaperäisyyksien osastolle yhdessä Ginnyn, Nevillen ja Lunan kanssa. He menevät sinne, koska Voldemortin ja Oljon juonien takia Harry luulee, että Sirius on siellä Voldemortin armoilla. Käy kuitenkin ilmi, että asiat eivät olekaan niin. Tilanne päättyy taisteluun Harryn ryhmän, Feeniksin killan ja kuolonsyöjien välillä. Mukaan liittyvät lopulta myös Voldemort ja Dumbledore. Feeniksin kilta voittaa, mutta Sirius kuolee taistelussa. Kirjan lopussa Taikaministeriö myöntää, että Voldemort on palannut.

2. f) Harry Potter ja puoliverinen prinssi

Kuudes HP-kirja alkaa taikaministerin ja Britannian tavallisen pääministerin kohtaamisella. Pääministerille kerrotaan huonot uutiset sodasta, joka on puhjennut taikamaailmassa Voldemortin vapautettua kuolonsyöjensä Azkabanista. Tämä sota on jo vaikuttanut myös jästien elämään erinäisten katastrofien muodossa. Harry perii kuolleen kummisetänsä, Siriuksen omaisuuden, kuten Kalmanhanaukio 12:n ja Oljo-kotitontun. Taikajuomien valmistusta tulee Tylypahkaan opettamaan professori Kuhnusarvio ja professori Kalkaros pääsee vihdoinkin ja viimein opettamaan suojautumista pimeyden voimilta, kuten on halunnut jo vuosia. Taikajuomien tunnilla Harry saa käsiinsä salaperäisen taikajuomakirjan, joka kuuluu ”puoliveriselle prinssille” ja jonka avulla Harry menestyy tunneilla erinomaisesti. Tarinan lopussa selviää, että puoliverinen prinssi on itseasiassa Kalkaros. Dumbledore alkaa kertoa Harrylle Voldemortin historiasta ja hirnyrkeistä, joihin Voldemort on säilönyt paloja sielustaan. Harryn ja Ginnyn suhde syvenee ja he alkavatkin lopulta seurustella, mutta suhde kestää vain joitakin viikkoja.

Kirjan lopussa Harry lähtee yhdessä Dumbledoren kanssa hakemaan yhtä hirnyrkeistä. Matka on vaarallinen, ja kun he palaavat, ovat Voldemortin kätyrit, kuolonsyöjät, hyökänneet Tylypahkaan Malfoyn avustuksella. Kalkaros tappaa Dumbledoren, jonka jälkeen käydään taistelu kuolonsyöjiä vastaan. Vaarallisella matkalla hankittu medaljonki-hirnyrkki osoittautuu väärännökseksi. Joku muu ehti löytää oikean hirnyrkin ensin. Tarinan lopussa Harry päättää etsiä ja tuhota kaikki hirnyrkit.

2. g) Harry Potter ja kuoleman varjelukset

Harry on viettämässä viimeistä kesäänsä Dursleyillä, ja kun hän saavuttaa seitsemäntoista vuoden iän, Dursleyiden talon ylle langetetut suojataiat haihtuvat. Niinpä Feeniksin kilta tulee siirtämään Harryn piiloon, pois kuolonsyöjien ulottuvilta. Harry, Hermione ja Ron saavat Dumbledorelta perintöä: Harry kultasiepin, jonka pyydysti ensimmäisessä huispausottelussaan, Ron pimeyttimen ja Hermione kirjan nimeltä Siuntio Silosäkeen tarinat. Harry saa lisäksi Godrick Rohkelikon miekan, mutta taikaministeri ei suostu luovuttamaan sitä Harrylle, koska se on historiallisesti tärkeä esine.

Tässä osassa vietetään myös Fleurin ja Bill Weasleyyn häitä. Häät kuitenkin keskeytyvät ikävästi, koska taikaministeriö kaatuu ja kuolonsyöjät hyökkäävät häihin. Harry, Ron ja Hermione pakenevat paikalta ilmiintymällä. He saavat selville, että medaljonki-hirnyrkin haki luolasta Siriuksen veli, Regulus, entinen kuolonsyöjä. Medaljongin varasti kuitenkin myöhemmin pikkurikollinen nimeltä Mugdungus Fletcher ja häneltä se joutui Dolores Pimennolle. Harry, Ron ja Hermione tekevät uskaliaan matkan taikaministeriöön saadakseen medaljongin takaisin, ja onnistuvat. Harryn ja Voldemortin välinen henkinen yhteys vahvistuu jälleen. Harry näkee välillä välähdyksiä Voldemortin puuhista. Harry, Ron ja Hermione asuvat teltassa ja siirtyvät säännöllisesti paikasta toiseen. Ron lähtee pois, koska hänen psyykensä ei kestä kuluttavaa tilannetta.

Voldemortin kätyrit valtaavat taikaministeriön salakavalasti ja alkavat harrastaa Harryn vastaista propagandaa vallaten tiedotusvälineet. He julistavat Harryn etsintäkuulutetuksi Dumbledoren murhasta. Jästisyntyisiä velhoja ja noitia aletaan vainota. Kalkaroksesta tulee Tylypahkan rehtori. Voldemortin vastustajien ainoa media on salainen Pottervahti-radiokanava. Harry löytää Rohkelikon miekan jäätyneen lammen pohjasta, mutta kun hän sukeltaa hakemaan sitä, medaljonkihirnyrkki yrittää kuristaa hänet. Takaisin palannut Ron pelastaa Harryn, ja tuhoaa medaljonkihirnyrkin Rohkelikon miekalla. Kolmikko kuulee Ksenofilius Lovekivalta kuoleman varjeluksista, jotka ovat yhtä kuin seljasauva, näkymättömyysviitta ja elpymyskivi, joiden

omistaja voi voittaa kuoleman. Voldemort ryöstää seljasauvan Dumbledoren haudasta, koska se on maailman voimakkain sauva.

Harry, Ron ja Hermione joutuvat lopulta kuolonsyöjien vangeiksi joidenkin läheltäpiti-tilanteiden jälkeen. He pelastuvat Dobbyn ansiosta, mutta Dobby itse vahingoittuu pakotilanteessa kuolettavasti. Harry, Ron ja Hermione hakevat kuppihirnyrkin Irwetasta, maahisten pitämästä pankista. Matka on vaaroja täynnä, mutta onnistuu. Harry saa tietää Voldemortin omista ajatuksista, joihin hänellä on välillä yhteys, että viimeinen hirnyrkki on Tylypahkassa. Kolmikko suuntaa siis kulkunsa Tylypahkaa kohti. He tapaavat Dumbledoren veljen, Aberforthin, ja tämä auttaa heidät sisälle Tylypahkaan salakäytävän kautta. Vanhat Albuksen Kaartin jäsenet ovat linnoittautuneet tarvehuoneeseen ja ovat valmiita auttamaan Harrya hirnyrkin, Korpinkynnen diadeemin, etsimisessä.

Tylypahkassa käydään viimeinen suuri taistelu, jonka tarkoitus on auttaa Harrya etsimään ja tuhoamaan diadeemihirnyrkki. Ron ja Hermione tuhoavat kuppihirnyrkin basiliskin myrkkyhampaalla. Diadeemi-hirnyrkki löytyy tarvehuoneesta ja se tuhoutuu Crabben sytyttämässä kirotussa tulessa. Kalkaros kuolee, koska Voldemort usuttaa Kalkaroksen kimppuun hirnyrkkikäärmeensä. Harrylle selviää, että Kalkaros oli ollut rakastunut hänen äitiinsä ja välitti siksi myös Harrysta, ja että Kalkaros tappoi Dumbledoren hänen omasta pyynnöstään. Dumbledore oli tehnyt kuolemaa jo jonkin aikaa. Selviää myös, että Harry on yksi Voldemortin hirnyrkeistä sattuman kautta ja että hänen on kuoltava, jotta Voldemort saataisiin tuhottua. Lisäksi käy ilmi, että Kalkaros on koko ajan toiminut Voldemortia vastaan, ja että hänen ansiostaan Harry löysi Rohkelikon miekan metsälammen pohjasta.

Harry uhraa itsensä ja kävelee Voldemortin eteen kuolemaan, jotta hänen sisällään elävä pala Voldemortia kuulisi. Voldemort langettaa Harryyn tappokirouksen, mutta Harry ei kuolekaan lopullisesti, vain hänen sisällään oleva pala Voldemortin sielua. Harry päätyy hetkeksi kuoleman esikartanona toimivalle, valkoiselle King's Crossin asemalle, jossa hän tapaa Dumbledoren. Dumbledore kertoo Harrylle, että hän selvisi Voldemortin tappokirouksesta, koska Voldemortin suonissa virtaa hänen vertaan aikoinaan hautausmaalla suoritetun henkiinherättämisiitin takia ja kummallakin on Harryn äidin antama suoja itsessään. Taistelu jatkuu ja Neville Longbottom tuhoaa käärmehirnyrkin. Harry ja Voldemort kaksintaistelevat ja Voldemort kuolee omaan kiroukseensa, joka kirpoaa Harryn kilpiloitsusta. Tarinan lopussa liikutaan vielä 19 vuotta ajassa eteenpäin ja selviää, että Harry ja Ginny ovat menneet naimisiin ja saaneet lapsia, samoin Ron ja Hermione. Harryn arpi ei enää oireile ja kaikki on hyvin.

Liite 2. Taru Sormusten Herrasta: Tutkimusaineistona käytetyt kirjat

Viittaustapa tekstissä	Alkuperäinen julkaisuvuosi	Tässä tutkimuksessa käytetyn painoksen julkaisuvuosi	Kirjan lähdeviite
TSH1	1954	1966	Tolkien, J.R.R. (1966/2002). Sormuksen ritarit. (The Lord of the Rings I: The Fellowship of the Ring, kääntäneet Kersti Juva, Eila Pennanen & Panu Pekkanen) Teoksessa: <i>Taru Sormus-ten Herrasta</i> . (29. painos). (<i>Lord of the Rings</i> , kääntäneet Kersti Juva, Eila Pennanen & Panu Pekkanen). Helsinki: WSOY. 31–360.
TSH2	1954	1966	Tolkien, J.R.R. (1966/2002). Kaksi tornia. (The Lord of the Rings II: The Two Towers, kääntäneet Kersti Juva, Eila Pennanen & Panu Pekkanen). Teoksessa: <i>Taru Sormusten Herrasta</i> . (29. painos). (<i>Lord of the Rings</i> , kääntäneet Kersti Juva, Eila Pennanen & Panu Pekkanen). Helsinki: WSOY. 361–648.
TSH3	1955	1966	Tolkien, J.R.R. (1966/2002). Kuninkaan paluu. (The Lord of the Rings III: The Return of the King, kääntäneet Kersti Juva & Panu Pekkanen). Teoksessa: <i>Taru Sormusten Herrasta</i> . (29. painos). (<i>Lord of the Rings</i> , kääntäneet Kersti Juva & Panu Pekkanen). Helsinki: WSOY. 649–893.
(Tolkien 1966 /2001)	1954–1955	1966	Tolkien, J.R.R. (1966/2001). <i>The Lord of the Rings</i> . 27. painos. London: Harper Collins Publishers.

Liite 3. Harry Potter: Tutkimusaineistona käytetyt kirjat

Kirjan lähdeviite	Lyhenne tekstissä
Rowling, J.K. (1997/2009 ¹). <i>Harry Potter ja viisasten kivi</i> . (25. painos). (<i>Harry Potter and the Philosopher's Stone</i> , kääntänyt Jaana Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP1
Rowling, J.K. (1998/2009 ¹). <i>Harry Potter ja salaisuuksien kammio</i> . (24. painos). (<i>Harry Potter and the Chamber of Secrets</i> , Jaana Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP2
Rowling, J.K. (1999/2010 ¹). <i>Harry Potter ja Azkabanin vanki</i> (22.painos). (<i>Harry Potter and the Prisoner of Azkaban</i> , kääntänyt Jaana Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP3
Rowling, J.K. (2000/2008 ¹). <i>Harry Potter ja liekehtivä pikari</i> . (18. painos). (<i>Harry Potter and the Goblet of Fire</i> , kääntänyt Jaana Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP4
Rowling, J. K. (2003/2004 ¹). <i>Harry Potter ja Feeniksin kilta</i> . (2.painos). (<i>Harry Potter and the Order of the Phoenix</i> , kääntänyt Jaana Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP5
Rowling, J. K. (2005/2008 ¹). <i>Harry Potter ja puoliverinen prinssi</i> (6.painos). (<i>Harry Potter and the Half-Blood Prince</i> , kääntänyt Jaana Kapari). Helsinki: Tammi.	HP6
Rowling, J. K. (2007/2008 ¹). <i>Harry Potter ja kuoleman varjelukset</i> . (<i>Harry Potter and Deathly Hallows</i> , kääntänyt Jaana Kapari-Jatta). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.	HP7
Rowling, J. K. (1997/2010 ²). <i>Harry Potter and the Philosopher's Stone</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 1997/2010)
Rowling, J. K. (1998/2010 ²). <i>Harry Potter and the Chamber of Secrets</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 1998/2010)
Rowling, J. K. (1999/2010 ²). <i>Harry Potter and the Prisoner of Azkaban</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 1999/2010)
Rowling, J. K. (2000/2010 ²). <i>Harry Potter and the Goblet of Fire</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 2000/2010)
Rowling, J. K. (2003/2010 ²). <i>Harry Potter and the Order of the Phoenix</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 2003/2010)
Rowling, J. K. (2005/2010 ²). <i>Harry Potter and the Half-Blood Prince</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 2005/2010)
Rowling, J. K. (2007). <i>Harry Potter and the Deathly Hallows</i> . London, jne.: Bloomsbury.	(Rowling 2007)

¹ Ensimmäinen vuosiluku kertoo teoksen englanninkielisen alkuteoksen ilmestymisvuoden, toinen vuosiluku analyysissä käytetyn suomenkielisen painoksen ilmestymisvuoden.

² Ensimmäinen vuosiluku kertoo teoksen alkuperäisen julkaisuvuoden, toinen vuosiluku analyysissä käytetyn painoksen julkaisuvuoden.

Liite 4. Lista Taru Sormusten Herrasta -elokuvista

Alkuperäisen elokuvan tiedot	Elokuvan suomenkielinen nimi
<i>The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring</i> . Ohjannut Peter Jackson. Päärooleissa Eliah Wood, Ian McKellen, Orlando Bloom. Wignut Films (2001). [DVD]. New Line Cinema. (2002).	Taru Sormusten Herrasta: Sormuksen ritarit
<i>The lord of the Rings: The Two Towers</i> . Ohjannut Peter Jackson. Päärooleissa Eliah Wood, Ian McKellen, Orlando Bloom. Wignut Films (2002). [DVD]. New Line Cinema. (2003).	Taru Sormusten Herrasta: Kaksi tornia
<i>The lord of the Rings: The Return of the King</i> . Ohjannut Peter Jackson. Päärooleissa Eliah Wood, Ian McKellen, Orlando Bloom. Wignut Films (2003). [DVD]. New Line Cine-ma. (2004).	Taru Sormusten Herrasta: Kuninkaan paluu

Liite 5. Lista Harry Potter -elokuvista

Alkuperäisen elokuvan tiedot	Elokuvan suomenkielinen nimi
<i>Harry Potter and the Philosopher's Stone</i> . Ohjannut Chris Columbus. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films/1492 Pictures/Duncan Henderson, (2001). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2001).	Harry Potter ja viisasten kivi
<i>Harry Potter and the Chamber of Secrets</i> . Ohjannut Chris Columbus. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films/1492 Pictures, (2002). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2002).	Harry Potter ja Salaisuuksien kammio
<i>Harry Potter and the Prisoner of Azkaban</i> . Ohjannut Alfonso Cuarón. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films/1492 Pictures, (2004). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2004).	Harry Potter ja Azkabanin vanki
<i>Harry Potter and the Goblet of Fire</i> . Ohjannut Mike Newell. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films, (2005). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2005).	Harry Potter ja liekehtivä pikari
<i>Harry Potter and the Order of the Phoenix</i> . Ohjannut David Yates. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films, (2007). [DVD] Warner Bros. Pictu-res. (2007).	Harry Potter ja Feeniksin kilta
<i>Harry Potter and the Half-Blood Prince</i> . Ohjannut David Yates. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films, (2009). [DVD] Warner Bros. Pictu-res. (2009).	Harry Potter ja puoliverinen Prinssi
<i>Harry Potter and the Deathly Hallows – Part 1</i> . Ohjannut David Yates. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films, (2010). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2010).	Harry Potter ja kuoleman varjelukset, osa 1
<i>Harry Potter and the Deathly Hallows – Part 2</i> . Ohjannut David Yates. Päärooleissa Daniel Radcliffe, Rubert Grint, Emma Watson. Heyday Films, (2011). [DVD] Warner Bros. Pictures. (2011).	Harry Potter ja kuoleman varjelukset, osa 2

Liite 6. Analyysin ulkopuolelle jääneet yhtäläisyydet

Luokittelu perustuu Thompsonin (1966: 1: 30–31) järjestelmään.

Ihmeelliset olennot

- Sankarien miespuoliset, uskolliset kumppanit: Frodolla Sam, Harrylla Ron.
- Petolliset hahmot: TSH:ssa Kärmeikieli, HP:ssa Peter Piskuilan, eli Matohäntä. Myös HP:n professori Kalkoroksesta annetaan pitkään petollinen kuva.
- Sankarien epämiellyttävät sukulaiset: Dursleyt ja Säkinheimo-Reppulit.
- Vahva ja viisas hyvä velho, joka toimii sankarin mentorina: Gandalf ja Dumbledore.

Kuolleet

- Tarinoissa esiintyy kummituksia tai haamuja.

Hirviöt

- Kummassakin tarinassa esiintyy peikkoja.
- Kummassakin tarinassa esiintyy maahisia, tosin Tolkien kutsuu omiaan örkeiksi.

Taikaesineet

- Sauvat, joilla taiotaan.
- HP:ssa on kristallipalloja, TSH:ssa pyöreitä näykiviä (Palantír).
- Legendaarinen miekka, jolla vihollinen mahdollista tuhota: Andúrilin miekka ja Rohkelikon miekka.
- Molemmissa tarinoissa käytetään yrtejä.

Erikoiset paikat ja asiat

- Ovet, jotka aukeavat tunnussanoilla.